REGISTERED NO 6, 1877.

वऱ्हाडसमाचार.

पुस्तक ११ | अकोला, रविवार ता॰ २ माहे डिसेंबर सन १८७७ इ॰ | अंक ४८

वऱ्हाडसमाचाराची किंमत

	रुपये
वर्षाचे अगाऊ	५
सालअखेर	७
किरकोळ अंकास	०४
डाकहाशील	
वर्षाचे अगाऊ	१०८
,, अखेर	२

☞ नवीन वर्गणीदार होऊ इच्छिणार लोकांकडून आगाऊ वर्गणी यावी म्हणजे पत्र सुरू केलें जाईल.

नोटिसीबद्दल.

मराठी, १० ओळींचे आंत	१
१० ओळीपुढें दर ओळीस	०१०६
तीच नोटिस दुसरे खेपेस	०१
इंग्लिश लिपींत दर ओळीस	०४
,, दुसरे खेपेस	०२

जाहिरखबर.

सर्व लोकांस जाहीर व्हावें कीं, आजपासून पुढें दुसरी जाहिरखबर देई पर्यंत आह्मी आपल्या वऱ्हाडसमाचार छापखान्याचे म्यानेजर रा. रा. हरी रामजी अणवीकर यांस नेमिलें आहे. तर ते कारखान्या संबंधी पत्रव्यवहार व बिलें वगैरे करतील तीं आणि पैसा घेतल्याच्या पावत्या देतील त्या आह्मास मंजूर आहेत. कळावें ता॰ २२ माहे नोवेंबर सन १८७७ इ॰

खंडराव बाळाजी फडके
वऱ्हाडसमाचाराचे मालक.

NOTICE..
THE BANK OF BOMBAY.

The Khamgaum Branch is prepared to receive Fixed Deposits on the terms noted below:

For 6 Months certain at 3 percent per-annum.

For 12 Months certain at 4 percent per-annum.

For sum of Rupees 5000, and upwards other arrangements may be made by addressing the undersigned.

Harry H. Hynes.
Ageut.

Khamgaum,
19 th November 1877.

नोटिसा

रा. रा. रामचंद्र कठोर मारवाडी दुकान ताजनापेठ अकोले यांस खालीं सही क

ण्यास घेतली त्याजबद्दल भाडें संवत १९३३ सालचे रुपये १३० येणें होते त्यापैकीं तुह्मी आह्मास ५५ रुपये रोख दिले बाकी रुपये ७५ येणे राहिलें ते तुह्मी आजपर्यंत दिले नाहीं व चालू सालाबद्दल भाडेचिठ्ठी करून देतो ह्मणून कबूल केलें तीही करून दिली नाहीं तर ही नोटिस पावताच ७५ रुपये व कार्तिक महिन्याचें भाडें व पुढें भाडे चिठ्ठी असे द्यावें असें न कराल तर तुमचेवर फिर्याद करून रुपये घेतले जातील. व भाडे चिठ्ठी करून दिली तर तुमचे कडून १२॥ रुपये दरमहा प्रमाणें भाडें घेतलें जाईल हें आपणास कळावें. तारीख २६ नोंबेंवर सन १८७७ इसवी.

(सही) जोरावरमल गंगाधर तर्फे
जेयराम बळवंत दस्तुर खुद्द.

नोटिस.

मिस्तर लक्ष्मीपती नायुडू बारिस्टर रहाणार अकोले यांस खालीं सही करणार याजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं तुमचे कडून आमचे दुकानची बाकी व सामान येणें आहे ते तपसीलवार:—

२०३॥ सोनें ११ तोळे तुह्मी खरीदी घेतलें त्याजबद्दल दर १८॥ प्रमाणें

६० घोडें एक रंग सुफेद तुह्मी खरीदी घेतलें त्याजबद्दल.

३२॥-॥। चने तुह्मी किरकोट घोड्या करितां मागाविले त्याजबद्दल.

२४० मकानाचें भाडें माहे १२चें नोवेंबर अखेर सन १८७७इ. पावेतोंचें.

३० निंभोरेकर पाटील याचा मुकद्दमा तुह्मास देवविला त्याजबद्दल दि. कीं. दर १०रु. शेकडाप्रमाणें.

———
५६६०॥।

एकंदर रुपये पाचशें सहासष्ट पाऊण आणा व सामान तुमचे एथें अमानत आहे तो— सतरंजी एक मोठी, कुरची एक, बेंच एक, पलंग एक, कढई व पडदे ३ असें आज तारखेपासून चार दिवसांचे आंत रुपये व सामान आमचे आह्मास देऊन निकाल करावा. असें न कराल तर सामानाची किंमत व तुमचेकडेस निघालेले रुपये व्याजासह मिळून तुमचेवर फिर्यादी करून रुपये घेतले जातील हें आपणास कळावें तारीख २६ माहे नोवेंबर सन १८७७ इसवी.

(सही) जोरावरमल गंगाधर साहू
दुकान अकोले वहिवाटदार
जयराम बळवंत दस्तुर खुद्द.

नोटिस.

राजे अवाचितराव पुरुषोत्तमराव देशमुख रहाणार प्रगणे वाशीम यांस खालीं सही करणार याजकडून नोटिस देण्यांत ये

मजला मिळाला त्यांतील तुमचे च्यारहमहिश्शाची रकम रुपये पैकीं मालेगाव जहागीर एथील शिपाई कारकून वगैरेचा खर्च वजा जातां बाकीची रकम आह्मी देण्यास राजी असोन नेत नाहीं यास्तव या नोटिशीनें तुह्मास कळविलें जातें कीं, आजपासून १५ दिवसांचे आंत तुह्मी आपला पैसा हिशेबाअन्वयें निघेल तो घेऊन जावा व याजबद्दल पूर्वींही तुह्मास टपाल मार्गें नोटिस दिली असून त्याचा जबाब तुह्मी अद्याप दिला नाहीं तसें आतां न होतां वरील मुदतीप्रमाणें निकाल करावा अगर वरील मुदतीप्रमाणें तुह्मी न केल्यास दिवाणी कोर्टाचे दाव्याचे खर्चाचा व व्याजाचा मी जबादार रहाणार नाहीं. या नोटिसीचा खर्च तुह्मास द्यावा लागेल, कळावें. तारीख २५ नोवेंबर सन १८७७ इसवी.

(सही) राजे उदाजीराम उर्फ माधवराव शामराव देशमुख प्रगणे
वाशीम जहागिरदार मालेगाव
वगैरे दस्तुर खुद्द.

नोटिस.

खानु शहाजादी मर्द अजीजखा मुसलमान रहाणार पातूर शेखबाबू इला श्रीराम रामदयाल मारवाडी रहाणार दुकान पातुर शेखबाबु याजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं तुमची बखळ जागा आह्मी १५० रुपयांस विकत घेतली त्या गोष्टीस सुमार ५।६ महिने गुजरून गेले व सदर्हू दीडशें रुपयांत ५६०≡॥ छपन्न रुपये साडे तीन आणे तुह्मास वसूलही पावला आहे तरी अजून तुह्मी सदर्हू जागेचें खरीदखत करून देत नाहीं ह्मणून ही मुद्दाम नोटिस दिली आहे तर ही पावल्यापासून १५ दिवसांचे आंत सदर्हू जागेचे एक तर खरीदखत आमचे नावें करून देऊन बाकी राहिलेले रुपये तुह्मी घ्यावें नाहीं तर आमची घेतलेली रकम व्याजासुद्धां आणून द्यावी याप्रमाणें सदर्हू मुदतींत तुह्मी न केलें तर दिवाणी कोर्टांत तुह्मावर फिर्याद करून व्याजासुद्धां रुपये घेतले जातील व तेणेंकरून कोर्टखर्चही तुह्मास द्यावा लागेल या नोटिसीचा खर्च तुह्मापासून घेतला जाईल. कळावें, तारीख २९ नोवेंबर १८७७ इसवी.

(सही) श्रीराम रामदयाल मारवाडी
दस्तुर खुद्द.

पत्रव्यवहार

या सदराखालील मजकूर पत्रकर्त्यांच्या मतास मिळूनच असतील असें समजूं नये.

ले अंकांत यवतमाळ जिल्ह्यांत मास्तर लोकांस सादिलाचे खर्चांतून सामान देण्याचे बाबदींत झालेलें सर्क्युलर मे. डायरेक्टर साहेबांनीं गैरशिस्त असें ठराविलें ह्मणून आपण प्रसिद्ध केलें आहे हें वाचून मला काय परंतु सर्व मास्तरांस आनंद झालाच असेल. पोटाचे व्यवसायामुळें माझें फिरणें नेहमीं इकडून तिकडे व तिकडून इकडे होत असतें यामुळें कोठें कांहीं महत्वाची गोष्ट घडली ह्मणजे माझे पहाण्यांत ती सहज येते अगर माझे इष्ट मित्र मजवर कृपा करून मला ती कळवितात. इकडील लोक फार भित्रे आहेत. व वर्तमानपत्रकर्त्यांस कमजास्त कळविण्यास त्यांचें धारिष्ट होत नाहीं. पण माझ्याच्यानें तसें रहावत नाहीं. ज्या गोष्टीविषयीं आपल्यास थोडी बहुत माहिती आहे ती गोष्ट अमुक तऱ्हेनें खरी असून तिच्या उलट वर्तमानपत्रांतून मजकूर आल्यास त्याजबद्दल खरी हकीकत आपल्यास कळविणें भाग पडतें.

दारव्हे तालुक्यांतील मास्तरांनीं दिलेला अगाऊ पैसा बहुतेकांस परत मिळाल्याचें मी पाहिलें यावरून मला वाटलें होतें कीं या बाबदींत झालेलें सर्क्यूलर रद्द झालें असावें. परंतु माझे पहाण्यांत हेंही आलें आहे कीं जिल्ह्यांतील बहुतेक शाळांस फाइलाच्या जोड्या येऊन पोहोंचल्या तेव्हां सर्क्युलर गैरशिस्त असें ठरून सामान दिलें गेलें कसें याचा मला मोठा चमत्कार वाटला. परंतु मुळांत असा ठराव झाल्याचें ऐकितों कीं मास्तर लोकांकडून घेतलेला अगाऊ पैसा डे. इ. यांणीं सध्या परत करून सादिलांतून घ्यावा. जसजशी बचत राहील तसतसा त्यांजकडून वसूल करून घ्यावा. कां पत्रकर्ते महाराज, आमचे डायरेक्टर साहेबांचा ठराव किती चांगुलपणाचा आहे हें सांगण्यास नको. त्यांनीं असें पाहिलें असावें कीं या बाबदींत झालेलें सर्क्यूलर अजीबाद रद्द करावें तर विनाकारण डे. इ. यांस शें दोनशें रुपयांची ठोकर लागणार व मास्तर लोकांकडून अगाऊ पैसा घेतला तर त्यांनां फार गैरसोय होणार. डायरेक्टर साहेबांनीं जी ही तोड काढिली ती पसंत आहे हें सर्व कबूल करतील. यांत डे. इ. यांचें सर्क्युलर सर्वांशीं नाहीं तरी कांहीं अंशीं कायम राहून डा. सा. यांणीं फिरस्याचा पत्र लिहिण्याचा हेतू जरी पूर्णपणें शेवटास नेला नाहीं तरी त्याचे ह्मणण्याकडे लक्ष पुरविलें असें दिसतें. या कामांत एकंदरींत शेवट चांगला झाला हें पाहून आनंद होतो. कळावें लोभ करावा ही विनंती. तारीख १६ नोवेंबर सन १८७७ इसवी.

आपला
सत्यवादी.

रा. रा. वऱ्हाडसमाचार कर्ते यांस:—

या सदराखालीं विद्याच दूषित आहे कारण ती शिकणारांस विनयता [illegible] नाहीं इतकेंच नाहीं तर आपल्या इकडील तरुण लोक ती विद्या संपादून-दुर्व्यसनी होतात. असा मकूर प्रसिद्ध झाला आहे. तो वाचून मला जे अल्पविच्यार सुचले ते येत्या अंकीं छापून प्रसिद्ध कराल या हेतूनें आपणाकडे पाठविले आहेत त्याचा अव्हेर न करावा.

इंग्लिश विद्या दूषित ठरविण्यास जीं कार्यकारणें दिलीं आहेत तीं जरी अन्य या ह्मणवत नाहींत तरी माझ्या मतें हा सर्व दोष त्या विद्येवरच देववत नाहीं. कारण इंग्लिश विद्या ही बोलून चालूनच व्यवहारीक आहे. कारण ज्यांची ही भाषा ह्मणवितें ते राजे आहेत, शूर आहेत, कला कौशल्यांत प्रवीण आहेत, स्वदेशाभिमानी आहेत. व पहिल्या प्रतीचे व्यापारी आहेत. यावरून ती भाषा शिकल्यापासून काय काय फलप्राप्ती व्हावी हें उघड होतें ती फलप्राप्ती अजून पूर्ण झाली नाहीं तरी अशतः होत आहे व कालांतरानें होईलही अशी आशा आहे. आतां मनुष्याचें मन चांगल्यापेक्षां वाइटाकडे अधिक धाव घेतें व तशांतून "संगती संगदोषेण सतीच मति विभ्रम" या ह्मणीस अनुसरून गोरे लोकांचे अतिसहवासानें त्यांच्यांतील पूर्वापार चालत आलेले, त्यांचे देशांतील हवेच्या मानानें जडलेले व ऐश्वर्यानें वाढलेले रिवाज सहज गत्या आपणांत शिरतात ही मोठी दुःखाची गोष्ट खरी! तरी त्याचा दोष त्या विद्येवर देणें योग्य होणार नाहीं असें मला वाटतें.

आपण सुधारणेच्या कळसास पोंचलेल्या आर्यांचे वंशज आहो. कालगतीनें आपलें सर्वस्व गेलें व जें आहे तें सांभाळून जो पदार्थ आपणाजवळ नाहीं तो प्राप्त करून घेण्यास हरहुन्नर करावे, विद्या-शिकावी, व सिद्धि मिळवावी पण तसें न होतां त्याचे अनुसंगिक इतर अवगुणच फार नडतात ही आपल्या दुर्दैवाची गोष्ट समजली पाहिजे. मुसलमानांच्या कारकीर्दींत पुष्कळ हिंदूंवर बलात्कार होऊन ज्ञातिभ्रष्ट व्हावें लागलें पण हल्लीं त्या प्रकारचा बलात्कार बहुधा कोणावरही न होतां पुष्कळ लोक आपल्या उत्तम ज्ञातीला कंटाळून पवित्र नावाच्या धर्मास मोहित होतात. याला दुसऱ्याचा काय उपाय? व या गोष्टीचें दूषण भाषेवरच कां? युनिव्हार्सिटीपावेतों गेलेले लोक अज्ञान नसून त्यांस बरें वाईट, ग्राह्य अग्राह्य व योग्यायोग्य हें सर्व कळत असतें. व या विपत्तिग्रस्त स्थितींतून पार पाडण्यासतेच कारण होतील अशी सर्वांस खात्री-वाटून ते परोपरीनें त्यांस मदत करितात पण त्यांचा आशाभंग अशाप्रकारें होऊं लागल्यानें हा सर्व दोष होतकरू विद्वानांवरच येतो ह्मणून त्यांनीं आपल्या नावलौकिकास जपून या दुःखसागरांतून तिरून जावें इतकेंच नाहीं तर अनाथ पंगू यांसही पैलतिरीं न्यावें व दयाळु परमेश्वरानेंही त्यांस यश द्यावें ह्मणजे झालें.

कळावें तारीख २७ माहे नोव्हेंबर सन १८७७ इसवी.

एक पत्र वाचणारा.

वऱ्हाडसमाचार

मिति कार्तिक वद्य १३ शके १७९९

मुंबईस विमान उडविण्याचा चमत्कार.

तारीख २४ माहे गुदस्त रोजीं तिसरे प्रहरीं मि० लिन नावाचे युरोपियन गृहस्थानीं विमानांत बसून उडून जाण्याचा अद्भुत चमत्कार मुंबईचे लोकांस दाखविला. हा समारंभ लालबागेंत केला होता. लोकांची दाटी सुमार २५०००ची होती शिवाय आसपास चौफेर एकेक मैल लोकांस रीघ नव्हती. लिन साहेबाचा प्रमथ विचार असा होता कीं दोन चार गृहस्थांस प्रथम पांच पांच शें फूट उंच घेऊन जाऊन चमत्कार दाखवून खालीं आणावें नंतर आपण शेवटचें फार उंच उड्डाण करावें. परंतु कांहीं हरकतीनें तसें झालें नाहीं. या मुलखांत विमानांत ग्यास तयार होण्यास किती अवकाश लागतो याची त्यांस कल्पना नव्हती व त्याला वराच वेळ लागला. मग साडेचार वाजतां लिन साहेब विमानांत बसून आकाशपंथीं गेले. ते साडेसात हजार फूट उंच गेले होते. नंतर वाऱ्याचा बेत पाहून साडेपांच वाजतां परळाचे बाजूला शिवरीच्या टेकडीवर उतरले. व जमीनीवर येतांच त्यांनीं उडी टाकिली त्यामुळें त्यांच्या एक पायास थोडा झटका बसला तरी त्यापासून फारसी इजा झाली नाहीं. पण आ[illegible]श मार्गांतील अति उंच प्रदेशांतील [illegible] त्यास लागल्यानें ते थोडेसे बेसावध [illegible] होते. व लोकांच्या सहायाशिवाय त्यां[illegible] थोडा वेळ चलावलें नाहीं. ज्या [illegible] त्यांचें विमान उतरलें तेथेंही जव[illegible] लोक चमत्कार पहात उभे होतेच [illegible] कांहीं पार्शी गृहस्थांनीं तत्काल [illegible] जवळ जाऊन त्यांस विमान गुं[illegible] वगैरे सहाय्य केलें. लिन साहेबां[illegible]ण्यांत असें आलें कीं सात हज[illegible] अधिक उंच आपण गेलों ते[illegible] हवेनें माझे उजवे हातासतून [illegible] वळ येऊं लागले होते. मग [illegible] उतरती गति दिली. काल[illegible] ही हे सा० हाच चमत्कार [illegible] आहेत. नंतर हैदराबादेस [illegible] त्यास जावें असा त्यांचा [illegible] लायतेंत हेंच विमान लि[illegible] त्येक वेळां बत्तीस बत्तीस [illegible] व उडविलेलें आहे. याप्र[illegible]मीं मोठा हातखंडा गु[illegible]

हें विमान रबर, [illegible] त-लम कापड यांचे कें[illegible]र घट्ट आहे ह्मणजे त्यां[illegible]श करावयाची नाहीं. तें[illegible]ठें असून त्याचा व्यास [illegible] व त्यां[illegible]त २५००० घन फूट [illegible] टी पोकळी आहे. ग्यास[illegible] बैठकीसुद्धां तें सर्व उं[illegible]ची वरपासून खालपर्यं[illegible]ट असते. खालील बैठ[illegible] म जबूद विणकरीची [illegible] व २॥ फूट खोलीची [illegible]या स भोंवार एक मजबू[illegible]त्या ना क्याच्या भोकाच्[illegible]च पांच शेर रेती भरलेल[illegible]ून त्या न मीनीवर विमान[illegible]ळून बांधलेल्या असतात [illegible] विमानांत ग्यास भरतो [illegible] लागतें मग रेतीच्या हिश[illegible] सोडवून वर घेऊं लागत[illegible] शेवटें विमानाचें आंतून बा[illegible]च्या बाजूस बैठकीच्या प्र[illegible]डें आहे त्याला जोडलेल[illegible]त्या कड्यावरच बैठक अ[illegible]ारी झाली ह्मणजे विमान व[illegible]ज होऊन डुलूं लागतें मग[illegible] बैठकीचे जागीं बसून ग[illegible]०॥ वाजतां विमानांत ग्यास[illegible]ुरुवात केली. पण दाब फार[illegible]प्रामुळें,२ वाजतां विमान फुग[illegible]॥ वाजतपर्यंत फुगलें नाहीं[illegible] अधिक अवकाश करणें घे[illegible] असें पाहून लिन साहेबानीं [illegible]यास त्वरा केली. पुढचा [illegible] याहून अधिक चांगल्या रीती[illegible] जावो.

[illegible]न १८९३ सालीं मि. नाइट [illegible]ृहस्थ मुंबईस विमान उडविणार [illegible]ाले होते पण त्यांचा प्रयत्न [illegible]ीनें शेवटास गेला नाहीं.

[illegible]ा राजाला सक्त मजुरीची कैद.

[illegible]त सरकारचे राज्याचे सुरवातीपासू[illegible]ा राजाला सेशन कोर्टाकडून सक्त [illegible]वी कैद झाल्याचें कधीं ऐकण्यांत [illegible] कित्येक राजांचीं राज्यें सरकारानें [illegible]ीं आहेत, कित्येकांस पदच्युत केलें [illegible], कित्येकांस नजरकैदेंत ठेविलें आहे [illegible]रकारचें कमिशन बसवून चौकशी केले [illegible] आहे, पण ज्यास राजा असें सरकारा-[illegible] कबूल केलें आहे त्याची चौकशी चालू [illegible]ौजदारी कायद्यानें केल्याचें हें खालीं लिहिलेलें केवळ नवीन उदाहरण आहे. व याविषयीं पुढें बोभाटा होऊन या शिक्षेंत कांहीं बदल झाला नाहीं तर आमच्या देशाच्या राजे लोकांचें प्रारब्ध समजावयाचें!

राजशायी प्रांतांतील नाटोर एथील राजा कुमार जोगेंद्रनाथ राय यांस तिकडील जडजानें माल मिळकत चोरल्याचे आरोपावरून दोन वर्षें सक्तमजुरीची कैद व ५० हजार रुपये दंड, नाहींपेक्षां आणखी ३ वर्षें कैद अशी शिक्षा दिली. या मुकदम्याची हकीकत अशीः—

नाटोरचा राजा आनंदनाथ राय यांस चार पुत्र होते. व मरणसमयीं त्यानें मृत्युपत्र लिहून ठेविलें होतें कीं, माझी जिनगी माझे सर्व पुत्रांनीं अविभक्तपणें उपभोगावी. आणि त्यांतून कोणी मरेल तर त्याच्या बायकोस फक्त अन्नवस्त्र मिळावें. त्याप्रमाणें तो मरण पावल्यावर त्याचा वडील पुत्र राजा चंद्रनाथ हा दिवाणी कोर्टाचे सर्टिफिकिटावरून सर्व जिनगीचा म्यानेजर ह्मणजे कुलमुक्त्यार ठरला. थोडे दिवसांनीं आनंदनाथ यांचा तिसरा मुलगा कुमार जगेंद्रनाथ राय मरण पावला. त्याची विधवा स्त्री घरांत होती. नंतर कुमार कुमुदनाथ दुसरा मुलगा मरण पावला व पाठीमागून वहिवाटदार पहिला मुलगा राजा चंद्रनाथ हाही मरण पावला. मग चतुर्थ पुत्र कुमार जोगेंद्रनाथ राय वडिलांच्या मृत्यूपत्राप्रमाणें सर्व जिनगीचे वारस झाले. पुढें कांहीं गृहकलहामुळें त्यांचें व त्यांच्या भावजयांचें नीट जमेनासें झालें व दिवाण दरबारांतून हमेशा त्यांच्या तक्रारी जाऊं लागल्या. तेथील असिस्टंट माजिस्त्रेट व जिल्हा माजिस्त्रेट यांनीं बहुत प्रकारें तोडजोडी करून पाहिल्या पण कांहीं उपयोग झाला नाहीं. शेवटीं त्या राण्यांनीं कुमार जोगेंद्रनाथ राय यांवर फौजदारी कोर्टांत अशी फिर्याद आणिली कीं, आमची हजारों रुपयांची खासगत जिनगी असलेली कुमार यांनीं घेतली त्याची चौकशी व्हावी. त्यावरून पोलिसाचा व राण्यांचा पत्रव्यवहार झाला व त्यांच्या तपासाअंतीं सेशन कोर्टानें या मुकदम्याची चौकशी करावी असें ठरून खटला कमीट झाला. त्याच सुमारास राजाचे दुर्दैवानें राजशायी एथील हुशार, पोक्त व अनुभवीक जडज मि० मनरो यांची दुसरीकडे बदली झाली होती व ज्यांच्या कामाकाजाविषयीं गया एथें आख्या झाली होती ते मि० बिगनोल्ड साहेब राजशायीस सेशनजडज आले होते. या न्यायाधीश साहेबांनीं एप्रिलचे २३ वे तारखेस हा मुकदमा हातीं घेतला व नोवेंबरचे १२ वे तारखेस त्याचा निकाल केला. इतक्या दीर्घकालमर्याद फौजदारी मुकदम्याची चौकशी चाललेली कधीं कोणी पाहिली किंवा ऐकिली नसेल. आणि इतकें करून शेवटीं सदरील सांगितल्याप्रमाणें राजा कुमार जोगिंद्रनाथ राय यांस अतिकठोर अशी शिक्षा दिली. हें ऐकून कोणासही दुःख झाल्यावाचून रहाणार नाहीं.

साऱ्या बंगाल्यांत प्रख्यात व राजशायी प्रांतांत अगदी पहिल्या प्रतीचें हें घराणें असून त्यावर असा कहर गुदरला हें पाहून साऱ्या प्रांतांतील लोकांचे मनावर मोठा धक्का बसला. हिंदू कुटुंबांतील अविभक्त मिळकतीचा वहिवाटदार ती मिळकत आपले कबजांत बाळगण्यानें सेशन कोर्टाचा गुन्हेगार होतो असें आजन्म कधीं कोणी ऐकिलें नसेल-इत्यादि मजकूर तिकडील वर्तमानपत्रांतून प्रसिद्ध झाला आहे.

व्हाइसराय साहेबांची स्वारी गेल्या शुक्रवारच्या मागील शुक्रवारीं आग्र्यास होती. तेव्हां महाराज शिंदे, जयपुरचे राजे, भरतपुरचे राजे, व धोलपुरचे राजे. त्यांच्या भेटीस गेले होते. हा भेटीचा समारंभ खासगी दाखल असल्यामुळें दरबार वगैरेचा

याट झाला नाहीं. पुढें चार दिवसांनीं व्हा
ईसराय सा. कानपुरास गेले व गुरुवारीं क
लकत्यास जाऊन दाखल झाले.

नेटिव्ह डाक्टर.—पेशावराकडे एका
नेटिव्ह डाक्टराच्या औषधसंबंधी क्रियेनें
एका युरोपियन स्त्रीचा प्राणघात झाला.
त्यावरून नेटिव्ह डाक्टराच्या नालायकी-
विषयीं तिकडे बरीच चर्चा सुरू झाली
आहे. एका सर्जन मेजरानें सिव्हिल आणि
मिलिटरी ग्याझेटमध्यें असें लिहिलें आहे
कीं, पुढें असे भयंकर अनर्थ न घडावे ह्म
णून सरकारानें त्वरित कांहीं बंदोबस्त
करावा. पुष्कळ आस्पिटलांतून नेटिव डा
क्टर नेमिलेले आहेत व ते विलायती औ-
षधी रोग्यांस देतांनां अनेक प्रकारच्या चु
का करितात असें बहुत प्रसंगीं आढळून
आलें आहे. व कित्येक त्यांच्या मोठाल्या
चुका आह्मी स्वतां पाहिल्या आहेत. गुद-
स्त सालीं एका पाहाडावर आह्मी डाक्ट
रीचें काम करीत होतों तेथें आमच्या ले
खाबरहुकूम नेटिव डाक्टरांनी सर्व युरोपिय
न रोग्यांस औषधें देण्याची वहिवाट हो-
ती; पण आह्मी त्याच्या कामावर नजर पु-
रवितांच त्याच्या चुका आह्मांस आढळून
आल्या व मग आह्मी स्वतांच औषधें त
यार करून देऊं लागलों. याजकरितां स
रकारानें या गोष्टीचा चांगला विच्यार क
रावा व त्याविषयीं बंदोबस्त करावा.

[illegible]

पाऊलही बाहेर ठेऊं नये. पण असें नुस
तें वाटून काय फळ? कांहीं नाहीं. सर्व प्रा
णीमात्रांचेच अंगीं ईश्वरानें असा धर्म ठे
विला आहे कीं, ते जसजशी आपली बा
ल्यदशा सोडून प्रौढ वयांत येतात तसत
से स्वतंत्रतेनें वागूं पहातात. तेव्हां ईश्वर-
निर्मित धर्मास अडथळा करून कसें साध्य
होईल. ह्मणून जे शहाणे आहेत, चतुर आ
हेत, व या ईश्वरी धर्मास जाणून आहेत
ते मोठ्या पोक्त विच्यारानें त्यांची स्वतंत्र
ता कायम राखून आपल्या मुलांस आज्ञेत
वागवितात तेणेंकरून तीं स्वेच्छाचारी
होत नाहींत, दुर्व्यसनी होत नाहींत व वि-
षयासक्त होऊन आपल्या पालनकर्त्यांची
हेळसांड करित नाहींत. ह्मणून प्रजा उत्प
न्न करण्यापूर्वीं प्रजा पालनाचा धर्म चांग
ला अवगत करून घ्यावा हें चांगलें. कारण
हरिश्चंद्र, नळ युधिष्टिर इत्यादि प्रजा पाल
नाविषयीं जे विख्यात राजे होऊन गेले
त्यांचे राज्यांत बंड झाल्याचें कधीं ऐकिवां
त नाहीं. मग बाप लेकांची गोष्ट तर
दूरच राहिली.

प्राचीन काळीं आपल्या देशांत मुल-
गा व्यवहारज्ञ झाला ह्मणजे त्यास कारभार
सोपून आपण तपोवनास चालते होत अ-
सत. व पुढील काळ ईश्वरप्रीत्यर्थ तपश्च
र्येंत घालवीत असत. पण अलीकडे तो
प्रघात मोडून "मागून पुढून बाप नवरा
लेक नवरा होईच ना" या ह्मणीस अनुस
रून वर्तन क्रम फिरला आहे. आधींच आ
[illegible] अल्पकाळ जरी झाला
[illegible] स सोपवून आपण
[illegible] भांडून रागें रुसून
[illegible] ता नाहीं पण माझे
[illegible] असे निग्रहाचे पुष्क-
[illegible] ठे कलहाची वृद्धी
[illegible] झाली ह्मणून प्रजा
[illegible] वगत करून घेणें
[illegible]

[illegible] ाड.

[illegible] दिवाण सर सालार
[illegible] केट सेक्रटरीचे जागे
[illegible] साहेबांस काढल्या
[illegible] त कळविलें आहे आ
[illegible] चे जागेवर मि. ट्रेव्हर
[illegible] ाली.

[illegible] प्रवेशपरीक्षेकरितां व
[illegible] सर्टिफिकिट परीक्षेक
[illegible] ाणें व वाशिम या तीन
[illegible] ८६ उमेदवार आले
[illegible] स झाले त्यांचा तपशील:

	पास झाले.
[illegible]	२
[illegible]	३४
[illegible] थानीकडील	
[illegible]	५
[illegible] क. उमेदवार.	
[illegible] ३	५

[illegible] ल सिटीस्कुलांतून हायस्कू
[illegible] रितां ९ मुलें व प. स.
[illegible] ारिक्षेकरितां १अशी १०
[illegible] तीं सर्व परिक्षेत पसार
झालीं. त्याचप्रमाणें ट्रेनिंगचे प्रवेशपरिक्ष
करितां ६ मुलें गेलीं होतीं तींही पास झा
लीं व सर्वांत यांचेच नंबर वर लागले असे
समजतें हें ऐकून आह्मास संतोष वाटतो.

वऱ्हाडांत मुन्सफांच्या जागा कांहीं न
वीन व्हावयाच्या आहेत व ह्याचें सांगशन
पास होण्याकरितां बरेच दिवसांपूर्वीं गेलें
आहे त्यावरून गावांत दाट वदंता आहे
कीं, ता. १ जानेवारीपासून सदर्हू कोर्टा
ची स्थापना होणार तरी यासंबंधी आह्मा
स खात्रीलायक कांहीं समजलें नाहीं.

वऱ्हाडची सदर स्टेशनची जागा उम
रावतीच कायम होणार ह्मणून पुन्हा दाट
बातमी पसरली आहे. व यास आधार का
य तो मुंबई ग्याझेटचे बातमी दारांचें पत्र!
अशीं पत्रें मागें दोन तीन प्रसिद्ध झालीं
आहेत. ह्मणून याबर आमच्यानें भरवसा ठेवव
त नाहीं मात्र योग्या योग्य व सोयी गैरसो
ई पाहूनच कोणताही निश्चय वरिष्ट अधि
कारी करितील यांत संशय नाहीं.

मे. जुडिशियल कमिशनर साहेब बाहा
दूर यांची स्वारी बुलढाणे जिल्ह्यांत चिख
ली कडे आहे असें कळतें.

मे. डिपुटी कमिशनर साहेब बहादुर
अकोट तालुक्यांत आहेत असें समजतें-

विद्याखात्याचे डायरेक्टर राव बहादूर
नारायणभाई यांची स्वारी मलकापुर तालु
क्यांत आहे.

नागपुराहून-मुंबईस जाणारी गाडी संध्याका
ळचे ६ वाजतां येत असे ती ता. १ दि
सेंबर पासून ३ वाजतां ह्मणजे तीन ता
स पूर्वीं येऊ लागली आहे.

गेले बुधवारीं आकाशांत अभ्रे येऊन
रात्रीं थोडी पावसाची बुरबुरी आली व
तेव्हां पासून असे सुरूच आहेत, व गार
वारा सुटतो तेणेंकरून खोकले पडशाची
व तापाची साथ शहरांत चालू आहे व
धान्याचें भावासही थोडी तेजी आहे थं
डी बिलकूल पडत नाहीं असें म्हटलें तरी
चालेल ह्मणून आतां पाऊस पडल्यास र
बीला हितावह होईल तरी ज्वारीचा व कपा
शीचा खराबा करील.

मागाहून आलेल्या नोटिसा.

मुलतानचंद बजरंगलाल भय्या रहाणा
र पिंपळगाव काळ्याचें तालुके जळगाव
यास खालीं सही करणार याजकडून नो-
टिस देण्यांत येते कीं, मुलतानचंद भय्या
जी यानीं संवत् १९२० मिती आश्विन
शुध्द ३ मारू दिवशीं आह्मास आमचे
नावानें लेख लिहून दिला आहे त्यांत लि-
हिल्याप्रमाणें तुमचेकडून आह्मास घेणें
त्याचा तपशील:—

१ दुकान दादुलगाव एथें रामरख
चुणीलाल आगरवाले याचे शराकतींत
मुलतानचंदजीनीं केली होती ती दुकान
हल्लीं आह्माकडे लागली आहे परंतु पूर्वीं
या दुकानचा नफा तुह्मी वाटून घेतला
[illegible] ती रकम रीतीप्रमाणें तुह्मी आह्मास
[illegible] ाहिजे.

२ दुकान अडोळ एथें बुलीदान कोठारी
याचे शराकतींत मुलतानचंदजीनीं केली
आहे तिचे नफ्याचा हिशेब आह्मास सम-
जून द्यावा व नफ्याची रकम आह्मास सम
जून द्यावी.

३ दुकान खेडें एथें कस्तुरचंद याचे
शराकतींत केली होती तींतील नफा वाटू
न घेऊन हल्लीं ती तुह्मी आपले जातीकडे
ठेविली आहे तिचे नफ्याचा हिशेब समजा
ऊन देऊन रकम आह्मास समजून द्यावी.

४ याशिवाय मुलतानचंदजीचे लेखांत
ज्या गोष्टी लिहिल्या आहेत त्याप्रमाणें तु
ह्मास जबाब करावा लागेल. व जें आम-
चें घेणें निघेल तें तुह्मी आह्मास दिलें
पाहिजे.

५ पिंपळगावचे दुकानच्या संबंधानें
तुमची आमची फारकत झाली. तिजबद्द
ल तुह्मास नोटिस दिलीच आहे.

६ [illegible]न सावरगाव एथें मुलतानचंद
बजरंगलाल या नावची दुकान आहे त्या
दुकानचा हिशेब नफ्याबद्दल तुह्मी आह्मास
समजून द्यावा.

७ सदर्हू नोटिसींत लिहिलेल्या मजकु
राचे मुलतानचंदजीची स्त्री बजरंगलाल-
ची मातुश्री त्याही व गोकुलचंदजी भय्या
याहीं चांगले प्रकारें मनन करून जबाब
द्यावा पुढें हा मजकूर आपल्यास समजला
नाहीं अशी तक्रार राहूं नये.

सदर्हू मजकुराचे जबाब व हिशेब एक
महिन्याचे आंत द्यावे. त्याची वाट आह्मी
आजपासून एक महिना पाहून त्यांत जी
गोष्ट घडणारी ती रीतिप्रमाणें घडली नाहीं
तर योग्य कोडतांत दावा करून या नोटिशीचे
खर्चासुद्धां तुमचेपासून घेण्यांत येईल.
व आणखी कांहीं गोष्टीविषयीं जशी जशी
विच्यारण्याची जरूर पडेल तसें तसें तुह्मा
स नोटिशीनें विच्यारण्यांत येईल. कळावें.
तारीख २९ माहे नोवेंबर सन १८७७
इसवी.

(सही) जयसिंगदास हंसराज दुकान
खामगाव दस्तुर गोविंद
रामचंद्र गुमास्ते

नोटिस

नोटिस बापुन्या वल्लद नरसाजी कुहि
टे राहणार मुंडगाव यास खालीं सही कर
णार याजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं
मी तुह्मी लग्नाची बायको आहे. परंतु माझें
तूं पालन करीत नाहींस. मी आपले बापाचें
येथें आहे. मजला च्यार वर्षें झालीं तू ने
लें नाहींस त्याबद्दल दरमहा पांच रुपये
अन्नखर्च खाण्यास लागला त्याचे रुपये
२४० झाले व दर वर्षास कापड खर्च ६
रुपयेप्रमाणें २४ रु. झाले एकंदर २६४
रुपये झाले हे नोटिस पावल्यापासून चार
दिवसांत माझे बापाचे घरीं आणून द्याव
न दिल्यास दिवाणी मार्गानें घेतले जाती
ल व पुढें वरप्रमाणें दरमहा खर्च द्यावा
लागेल. कळावें तारीख १ माहे डिसेंबर
सन १८७७ इसवी.

(सही) तुळशी मर्द बापुन्या कुहिटे
निशाणी खुद्द हातची नांगडी.

वर्तमानसार

गेले महिन्याचे २५ वें तारखेस अलवारचे राजे महाराव मंगलशिंग वयांत येऊन आपले राज्याचे अधिपती झाले. मि. लायल साहेब आणि मेजर क्याडल साहेब यांचें मत ठाकूर साहेब उत्तम राजे होतील असें आहे. १६ वर्षे ब्रिटिश सरकारानें या राज्याचा कारभार पाहिला. आतां या संस्थानांस कर्ज बिलकूल नसून खजिन्यांत ९ लक्ष रुपये शिलक आहेत.

राजशाई प्रांतांतील एक प्रसिद्ध राजा दरवड्याच्या मुकद्दम्यांत सापडून अपराधी ठरला. व त्यास २ वर्षें सक्त मजुरी कैद आणि ५०००० रुपये दंड अशी शिक्षा झाली. या पैकीं ४२००० रुपये फिर्यादीला देण्याचा ठराव झाला आहे.

अलीगड एथील मुसलमान लोकांच्या कालेजाला पैसा जमविण्याकरितां सोडत काढण्यास परवानगी मिळावी ह्मणून लोकांनीं पंजाब सरकारास अर्ज केला होता. त्यांनीं उत्तर दिलें कीं हिंदुस्थान सरकारानें ज्या गोष्टीची मनाई केली आहे ती पुढें करण्याबद्दल हुकूम मिळणार नाहीं. ही जुगाराची तऱ्हा बंद करण्याकरितां ठराव झाला आहे तो चांगल्या किंवा वाईट कोणत्याच कामास आतां उपयोगांत आणणें योग्य नाहीं.

सिंगापुरास चमत्कारिक रीतीनें एक सर्प मारिला. तो सांडसानें धरतां धरतां त्यानें एका मोठ्या लोखंडी गजाला वळसा घातला. तेव्हां त्याला तेथेंच दाबून धरून त्याच्या डोक्यावर क्लोरोफार्ममध्यें स्पंज बुडवून तो पिळला व त्यास बेसावध केला. नंतर एका मोठ्या पिचकारीनें त्याच्या घशांत कारबालिक आसीड सोडला तेव्हां १० मिनिटांनीं तो मरण पावला. मग त्याचा गळा कापून टाकिला तेव्हां तो पुन्हा जिवंत होण्याचें भय नाहींसें झालें मध्यावर तो सर्प सुमार ३३ इंच जाड होता व त्याची लांबी २१ फूट २ इंच होती.

काळे पाण्याचें ठिकाण पोर्ट ब्लेर एथें कैद्यांची संख्या दिवसानु दिवस वाढत चालली आहे याजकरितां तेथें बंदोबस्त अधिक ठेवण्याची तजवीज चालू आहे व मद्रासची ४ थी पलटन मोलमीन एथें आहे तिला तिकडे पाठविण्याचा ठराव झाला आहे.

जयपुरचे राजे व भरतपुरचे राजे यांचे दरम्यान हद्दीचा तंटा चालला होता त्याचा अपसांत निकाल झाला.

असा ठराव झाला आहे कीं, हिंदुस्थान सरकाराकरितां यापुढें कुइनेन नावाचें तापावरील औषध जें पाठवावयाचें त्याला निळा रंग द्यावा. रंगानें त्याचा औषधी गुण कमी होणार नाहीं व विलायतेस तें चोरीस जातें त्याचा उमग पडेल.

अजमिरास मेयो कालेज आहे तेथें विद्यार्थ्यांचा अभ्यास फार चांगला चालला आहे. ३१ राजपुत्र विद्यार्थी कालेजांत आहेत. व ते इंग्लिश तऱ्हेच्या खेळाकडे ही विशेष लक्ष्य पुरवितात.

तुर्क लोकांची रिझर्व फौज ९ लक्ष आहे त्यांतून १६०००० यास लढाईचे जागीं एकदम जमण्याविषयीं हुकूम झाला आहे व ६०००० नवीन भरतीचीही फौज जमविली आहे.

पोर्टब्लेर एथें जंगल खात्याकडे मि० वाईज नांमें साहेब आहेत त्यांनीं चहाची लागवड केली होती ते त्या मुलखाविषयीं आपलें असें मत देतात कीं, तिकडील जमीन फार चांगली आहे. तेथें नीळ, चहा, एरंडी, नवस व दुसरी तैलद्रव्यें उत्तम पिकतील. तशींच धान्यें व ऊस तेथें पिकतो तसा दुसरे कोठेंच त्यांचे आढळांत आला नाहीं. तेथें दगड उंची उंची प्रतीचे आहेत. व जंगलही फार नामी आहे.

पुढील सालच्या १ ल्या तारखेस कलकत्यांत बडा दरबार भरणार आहे त्या वेळीं धार एथील महाराजांस व भोपाळ एथील बेगम साहेबांसही येण्याविषयीं आमंत्रण केलें आहे. ह्या वेळी मुंबइतील हल्लींचे गव्हरनर साहेबांनीं दुष्काळ बद्दल फार मेहेनत घेतली ह्मणून त्यांस जी. सी. एस. आय. हा किताब मिळणार असें कळतें.

कलकत्यांतील बाबु जानकीनाथराय जांस खोटी साक्ष दिल्याबद्दल तीन महिन्यांची सक्त मजुरांची शिक्षा व २०,००० रुपये दंड केला होता त्यांजबद्दल कलकत्यांतील राहिवाशांनीं ही शिक्षा अन्यायाची आहे ह्मणून लेफटेनेंट गवर्नरांस ती रद्द करण्यकरितां अर्ज केला होता. अर्जाचा निकाल होई पर्यंत बाबूचे तीन महिने कारागृहांत निघून जातील. असें वाटतें लेफटेनेंट गवर्नरांनीं स्वतः अर्जाचा निकाल करण्याची नाखुषी दाखवून ज्या जज्जापुढें खटल्याचा तपास झाला होता त्याजकडेसच तो पाठविला आहे.

धान्याचा भाव एकदम उतरल्यामुळें कलकत्यांतील बारोडेल शिलर नांवाची क[ं]पनी अजिबात बसली. ह्या व्यापारांत [illegible] कंपनीस सुमारें ७० लक्ष रुपयांचे [illegible] झाल्याचें कळतें. सु.

कपूरथळयाचे राजास गादीवर [illegible]ण्याचा समारंभ ता. १६ रोजीं लेफ[illegible] गव्हर्नर यांनीं केला त्यावेळेस पुष्कळ [illegible] दारवगैरे आले होते. असें पायो[illegible] ताचा कपुरथळें येथील बातमीदार [illegible] तो.

मद्रास रेलवे लाइनीवरील ना[illegible] झालेल्या गाड्यांच्या टकरींत भ[illegible]ल प्रसिद्ध रा. बा. रस्तमजी [illegible] लाल यांचे नातु धंजीभाई बर[illegible] बाटा हे मरण पावले. हे गृह[illegible] येथील व्यापारी मंडळींत प्रति[illegible]सें समजतें.

विलायतसरकार[illegible]
न लागण्याच[illegible]

अलीकडे सरकारी [illegible]का [illegible]लीलपणा व रयतेच्या [illegible]बे पर्वाई विशेष दिसून ये[illegible]तीए क लोकांस बादशाह[illegible] स्वी कारण्यापासून भीति [illegible]गली होती. कारण हा र[illegible]रांच्या स्वेच्छाचारी वर्तन[illegible]ऊन प्रजेस स्वातंत्र्य व र[illegible]बाचा अधिकाधिक अनुभ[illegible] असा संभव वाढत होत[illegible]ताचे दिवस दिवसानुदिवस अ[illegible]णार असें कितीएक अमच्या[illegible]अनुभविक लोक ह्मणत अस[illegible]नुमान अधिकाधिक खरें हो[illegible] असा ह्मणण्याचा प्रसंग य[illegible] आहे. सरकारी अमलदार[illegible]कमी जास्त झालें तर इल[illegible]काराकडून न्याय मिळेल व [illegible]ईल असें लोकांस पूर्वी वा[illegible]तु इलाख्याच्या सरकाकड[illegible]न्याय न होईल तर हिंदु[illegible]व गवर्नर जनरल हे दा[illegible] कदाचित तसें न झाल्य[illegible], न्याय व स्वातंत्र्य यांचें [illegible] खचित दाद लागेल अ[illegible]कांस होती. या आशेमुळें [illegible]च्या कामांत लोक तेथ[illegible]वण्याकरितां प्रयत्न करीत [illegible]याच समजुतीनें अद्यापि[illegible]इत; परंतु या बाबतींत [illegible] वाढावयास लागली आ[illegible]ची गोष्ट आहे.

[illegible]कारच्या प्रजेच्या हिता[illegible]वयीं विच्यारांत फेर[illegible] रीख त्यांच्या कामगा[illegible] येऊं लागला, तेव्हां पा[illegible] कामगारांच्या सूचनेवरून [illegible]स्त प्रकार, कायदे असोत अथ[illegible] सुरू करवीत आणि मग [illegible] कायदी काम कायदे करून [illegible]र करून घेण्याचा प्रकार सु[illegible]नतर सरकारचे कायदे अशा [illegible]रंतु अपल्या इलाख्याचा तरी [illegible]स अभिमान धरून चांगले का[illegible]त; परंतु आतां इलाख्यांचीं सर[illegible]ळ हिंदुस्थान सरकार यांच्या इ[illegible]नुसरून कायदे करूं लागले. पर[illegible]च मुंबईच्या कायदे कौन्सिलांत [illegible]री वगैरें कायद्यांच्या संबंधानें वाद [illegible] झाला. त्यांत हिंदुस्थान सरकारच्या [illegible]ावर ह्मणजे त्यांच्या ह्मणण्या प्रमाणें [illegible]दे व्हावयाचे असा भाव स्पष्ट दिसू[illegible] आला, हिंदुस्थान सरकाच्या इराद्याप्रमा[illegible] अगर सुचनांप्रमाणें करण्यांत न्याया[illegible]ाय होत असल्याचा विचार करावयाचा [illegible]ाहीं असा जेव्हां मुंबईच्या कायदे कौन्सि[illegible]ाचा घाट दिसला तेव्हां लोकांस मोठें आश्चर्य वाटलें आणि बांबेग्याझेट कर्त्यांस देखील हा प्रकार आवडला नाहीं. सर रिचर्ड टेंपल यांची नेणूक या इलाख्यावर झाली याचा उद्देश मुंबई इलाख्याचा स्वतंत्रपणा कमी करण्याचा असावा असें ते पत्रकर्ते बोलले. आतां या प्रकारावरून येथील सरकारच्या कायदे करण्यानें अन्याय होऊन रयतेच्या हक्कास धक्का बसण्याचा संभव असेल तर गवर्नर जनरल यांजकडे हा कायदा मंजूर करूं नका अगर त्याविरुद्ध अर्ज करण्यांत तात्पर्यच राहिलें नाहीं असें लोकांस वाटलें व वाटावें हें टीकच आहे.

परंतु या देशांतील लोकांचें दैव अर्धवटच फिरलें आहे असें दिसत नाहीं. हिंदुस्थान सरकारही कायदे प्रजेस अत्यंत दुःखदायक व अधिक दारिद्र्यावस्थेस पोचविण्यासारखे करावयास लागले आहेत यांत रयतेच्या पूर्वीच्या प्राचीन हक्काचा उच्छेद करण्यासारखेही कायदे होऊं लागले आहेत असें नवीन स्टांपाच्या व जंगलाच्या संबंधाच्या कायद्यांच्या मसुद्यांवरून स्पष्ट होतें, परंतु एवढ्यावरून देखील लोकांस कांहीं आशा राहिली असती. कारण या पुढें विलायतेंत महाराणी सरकाराकडे तरी दाद लागेल असा संभव राहाता; पण त्याचाही. जंगलाच्या संबंधाच्या कायद्याबद्दलच्या आन. होप साहेब यांनीं आपल्या भाषणानें निकाल केला. त्यांत त्यांनीं स्टेट सेक्रेटरी यांच्या पत्रांतील उतारा आधारा दाखल वाचून दाखविला, याजवरून गवरनर जनरलची कायदे कौन्सिल, स्टेट सेक्रेटरी अगर माहाराणी सरकार त्यांच्या धोरणानें वागते असें झालें एवढेंच नव्हे; पण महाराणी सरकारची नजरच फिरली असें त्यांनीं वाचलेल्या उताऱ्यावरून होतें. स्टेट सेक्रेटरी यांनीं असें लिहिलें आहे कीं, हिंदुस्थानांतील जंगलें राखण्याची अवश्यकता पूर्णत्वें राणी सरकारच्या मनांत वागली आहे आणि यद्यपी आतां जे उपाय योजावयाचे ते गांवांच्या व व्यक्तीच्या खासगी हक्कांस जितका कमी धक्का बसेल तितक्या [illegible]चे योजावे. तथापि जसजशी सुधारणा वाढते तसतशी या खासगी हक्कांची फारशी जरूर शेतकरी लोकांस रहात नाहीं तेव्हां त्यांनीं ते खासगी हक्क लोकसमूहाच्या हितार्थ व त्यांतीलच ते असल्यामुळें त्यांचें हित्यांत होतेंच सबब सोडून दिले पाहिजेत परंतु हा प्रकार करणें तो हळूहळूं व लोकांस फारसें न वाटूं देतां झाला पाहिजे. शेवटीं त्यांत त्यांनीं आणखी असें सुचविलें कीं सरकार कितीएक वर्षांपासून जे उपाय योजीत आले त्यांजवरून अशा प्रकारचा फरफार होणार असें लोकांस वाटून त्यांचीं मनें या फेरफाराकरितां तयार झालीं असतीलच.

आतां याजवरून महाराणी सरकारचे विच्यार कसे व किती फिरले आहेत स्पष्ट दिसून येतें. यातां लोकांस आपल्या खासगी हक्काच्या संबंधानें विलायत सरकाराकडे कितपत दाद मिळण्याची आशा आहे हेंही उघड झालें तेव्हां हा प्रकार व हीं चिन्हें एकंदर निराशेचीं आहेत्यें. आमचे सरकार आमच्या देशास व आमच्या लोकांस आमच्या मनाचा, लोकस्थितीचा व राजकीय वगैरेसंबंधाच्या स्वातंत्र्याचा विचार न करतां केवळ सरकाच्या हिताकरितां सुधारणुकेच्या बाबतींत इंग्लंडच्या व त्यांतील लोकांच्या पंक्तीस बसवावयास पाहतात. ही त्यांची आमच्या मतें चूक होत आहे आणि अशी चूक होणें सरकारास व आमच्या लोकां इष्ट नाहीं; परंतु आमच्या ह्मणण्याचा उपयोग काय? परमेश्वरासच आमची करुणा येऊन त्यांच्या समजुतींत योग्य फेर पडेल तरच काय तो उपयोग होण्याचा संभव आहे, यास्तव आह्मी सर्व भार त्याजवर टाकून हें संपवितों. ने. ओ.

हे पत्र स्तब्ध राहिले होते [illegible] छापखान्यांत होता ह्मणून आह्मांस [illegible] छापून प्रसिद्ध [illegible]ची दाट झाली

[illegible]ाचून रहा- संह्याद्री पर्व[illegible]त जाण्याचा [illegible] १० पट [illegible] प्रमाणें:— आणि उ[illegible]ोरी. गाडी [illegible]माणसें रेट [illegible]णें उतरते [illegible]कांस कचित अशा बि[illegible]कडे कोणा[illegible]तें. नाशें हा [illegible]जला जहा[illegible]ची सुधार[illegible]नें (इजाऱ्या[illegible]यांस दिला [illegible]शा कामास [illegible] व एवढें पै[illegible]वाय उचला [illegible]रंतु रस्ता नी[illegible]अंध, पंगू अ[illegible]केल्यासारखें [illegible]नावाचे पाटील [illegible] असून त्यां[illegible] आहे त्याचे [illegible]लेंच आहे त्या [illegible]गेल्यास त्याची [illegible]नुरूप होते. त्यां[illegible]नारचे ओटे चुने [illegible]जीकच एक चा[illegible] आहे. त्याचे स्व[illegible]ा नावास भूषण [illegible]नमुना पुण्यांती[illegible]ाच्या घराच्या [illegible] लाकडी काम [illegible] काम पाहून [illegible]दाद होण्यासारखे [illegible] २ चौक असू[illegible] नेटिव लोकां[illegible]स स्वच्छ ठेव[illegible]तें. वर्षांतून ए[illegible]गैरे लावण्यानें [illegible]डणार आहे त[illegible]च काय तो [illegible]ला तुंबवून ज[illegible]ागा केली आहे [illegible]सतात. परंतु त[illegible]ांत कमी दिस[illegible]भाग दगडानीं [illegible]यांत उतरण्यास [illegible] अंग आणि [illegible]ळ्यांतून पश्चिम[illegible]ा ठिकाणीं जर [illegible]मोलाचें यंत्र [illegible]ल्यास त्याजपासू[illegible]हे तसा विहिरी[illegible] एक बगीच्याही [illegible]त त्याजपेक्षां ना[illegible]

REGISTERED

व[illegible]डसमाचार.

पुस्तक ११ उ[illegible] [illegible]विवार ता० ९ माहे डिसेंबर सन १८७७ इ० अंक ४९

वऱ्हाडसमाचाराची किंमत

	रुपये
वर्षाचे अगाऊ	६
साल अखेर	७
किरकोळ अंकास	०४
डाकहांशील	
वर्षाचे अगाऊ	१०८
,, अखेर	२

☞ नवीन वर्गणीदार होऊं इच्छिणार लोकांकडून आगाऊ वर्गणी यावी ह्मणजे पत्र सुरू केलें जाईल.

नोटिसीबद्दल.

मराठी, १० ओळींचे आंत	१
[illegible]नें० ओळींपुढें दर ओळीस	०१०६
[illegible]तीच नोटिस दुसरे खेपेस	०१
इंग्लिश लिपींत दर ओळीस	०४
,, दुसरे खेपेस	०२

जाहिरखबर.

NOTICE.

THE BANK OF BOMBAY

The Khamgaum Branch is prepared to receive Fixed Deposits on the terms noted below:

For 6 Months certain at 3 percent per-annum.

For 12 Months certain at 4 percent per-annum.

For sum of Rupees 5000, an upwards other arrangements may be made by addressing the under signed.

Harry H. Hynes.
Ageut.

Khamgaum,
19 th November 1877.

सन १८७८ सालाकरिता रोजनिशी.

लेट साहेबांच्या डायरीचा उपयोग, जुळण्याची शैली, व तशा प्रकारच्या पुस्तकाची पद्धत या गोष्टी जगप्रसिद्ध आहेत. आजपावेतों रोजनिशीचीं पुस्तकें मराठींत बरींच प्रसिद्ध झालीं आहेत परंतु लेट साहेबांच्या रोजनिशीचा नमुना अजून पावेतों एकही उतरला नाहीं. रोजनिशीचा उपयोग आमचे लोकांस आतांशा बराच समजूं लागला आहे त्याअर्थी लेट साहेबांचे नमुन्यावर एक सर्वोपयोगी रोजनिशी करण्याचें मनांत येऊन आह्मी हें पुस्तक त-[illegible]कत सांगितलें आहे प्रथम पुणें शहरचा २९ कोसावर लोखंडला आहे; त्या नंतर डळकी आहे. तींत[illegible]ची माहिती, पोष्टहापिसा सर्व माहिती, शहरांतील स[illegible] [illegible]लोकांचे पेठवारी प्रमाणें प्रवे[illegible], शहरांत कोणते ठिका[illegible]नस मिळतो वगैरेबद्दल साग्र[illegible] प्रकारची कच्ची हकीक[illegible]हें पुस्तक तयार करण्यास [illegible] इतकें उपयोगी केलें आ[illegible] येणारे मनुष्यानें वळ हें पु[illegible]स शहरांत कोणचीही अ[illegible] नाहीं. हें रोजनिशीचें पुस्त[illegible] कागदावर सुंदर टाईपानें छ[illegible]ई. दोन पानें मिळून एक[illegible]र इंग्रजींत व मराठींत दि[illegible]पार्शी, हिजरी मुसलमानी, [illegible]ा दिले आहेत. पुस्तकारंभ[illegible] सालाकरितां एक पंचांग दि[illegible] नवे व जुने पंचांगांतील [illegible]ले आहेत याची किंमत ता[illegible] पर्यंत भरणारास १॥ रुप[illegible]र २ दोन रुपये पडतील. [illegible]ये पानाआड एक एक [illegible]द घातला आहे. किरण [illegible]वर्गणीदारांस निमी किंमत [illegible]

माहादेव बल[illegible]
किरण छ[illegible]क.

नोटिस[illegible]

दत्तू वल्लद लक्ष्मण भुते [illegible] मुंगळे परगणे शिरपुर तालुके [illegible] वाशीम यास खालीं सही करण[illegible] न देण्यांत येती ऐसी जे, मी [illegible]ची बायको असतांनी तुह्मी दुस[illegible]ची बायको केली. ती जातींस [illegible]हीं. सबब तुह्मास जातीनें दूर कें[illegible] ह्मणून मी आपल्या बापाच्या घरीं [illegible] राहिलें. त्यास तीन वर्षे झालीं इ[illegible]ळांत तुह्मी जातीची मिलाफी करा[illegible] वाटलें होतें; परंतु माझी तुह्माला गर[illegible]ल्या कारणानें जातीची मिलाफी क[illegible]ण्याची तजवीज केली नाहीं. तेव्हां [illegible] सरकारांत अन्न वस्त्राबद्दल फिर्याद [illegible] सरकारानीं ४८ रुपये प्रमाणें वर्षाचे [illegible]न दिले, त्याप्रमाणें तुमचे कडून १ वर्षा[illegible] आदाई झाली, बाकी दोन वर्षांचे रु[illegible] ९६ येणें आहेत. ते मुदतीचे आंत पाठ[illegible]वे. तारीख २९ माहे आगष्ट सन १८७[illegible] इसवी रोजीं तुह्मी आपल्या सहीचें करारपत्र करून दिलें आहे कीं, पंधरा दिवसांचे आंत जातीचें पंच आणून तुजला घेऊन जाईन. नाहीं तर तुझेवर कोण्या गोष्टीचा माझा वारसा नाहीं. त्याप्रमाणें मी वाट पाहिली, परंतु त्याप्रमाणें तुह्मी तजवीज केली नाहीं. तेव्हां तुमचा वारसा मजवरचा उडालाच आहे. हल्लीं आजपासून १० दिवसांची मुदत दिली आहे, तितक्या वेळांत तुह्मी जातीचे पंच निदान ८।१० तरी आणून मजला घेऊन जावें. त्याचा खर्च मी देईन. नाहींपेक्षां मजला सोडचिठी तरी द्यावी ह्मणजे तुह्मी बेफिकीर व्हाल.

तुह्मांस आजपासून १० दिवसांची मुदत दिली आहे, तितक्यांत दोन वर्षांचे रुपये ९६ आणून द्यावे आणि जातीचे पंच आणून मजला घेऊन जावें.. असें न केल्यास मी दुसरा नवरा मोहतराचा करीन मग तुमचा कांहीं वारसा मजवर चालणार नाहीं. ह्मणून जें करणें असेल तें मुदतीचे आंत करावें न केल्यास पुढें कांहीं ऐकिलें जाणार नाहीं. करितां नोटिसीनें कळविलें आहे. मुलीचें लग्न मी करीन. कळावें. तारीख ३० नोवेंबर सन १८७७ इसवी.

(सही) रुखमी मर्द मक्ष्मण भुते हल्लीं
मुक्काम मौजे तामसी ता. व
जि. वाशीम निशाणी इचे
हातची बांगडी

पत्रव्यवहार

या सदराखालील मजकूर पत्रकर्त्यांच्या मतास मिळूनच असतील असें समजूं नये.

रा. रा. वऱ्हाडसमाचार कर्ते यांसः—

वि. वि. खालीं लिहिलेल्या चार ओळीस आपल्या पत्रीं जागा द्याल अशी आशा बाळगून मजकूर लिहितों.

मनुष्यास एके ठिकाणीं रहाणें आणि एकच अन्न भक्षण करणें यांपासून मनास काम करण्यास उत्कंठा कमी उत्पन्न होती ह्मणून वेळोवेळीं त्या क्रमामध्यें कांहीं कमी जास्त करावें लागतें. एके ठिकाणीं बसल्यापासून मोठमोठे भयंकर रोग शरी[illegible]राच्या ठायीं जागा करितात ते न व्हावे [illegible]ह्मणून व्यायाम करणें अलीकडच्या काळां[illegible] फार जरूरीचें काम असें कित्येक लोक [illegible]जतात मी रविवारची सुटी पाहून ना[illegible]स गेलों त्या ठिकाणीं जो प्रकार दृष्टीं[illegible]र आला त्याचे यथामतीनें थोडक्यांत [illegible] वर्णन करितों.

[illegible]झें हा गांव यवतमाळ तालुक्यांतील [illegible] डोंगर खरडे परगण्यामध्यें आहे. [illegible]ल्ह्याचें सदर स्टेशन होऊन १३ [illegible] ज्यास्त वर्षे होत आलीं आहेत. [illegible]तालुक्यापासून ९।१० कोस अं[illegible] [illegible]हे.

[illegible]वतमाळाहून जाण्यास दोन मा[illegible]क कळंबाहून आणि एक भा[illegible]वाहून नाझ्यास जाते वेळीं प्र[illegible] नांवाचा किल्ला लागतो, त्या [illegible] असून लढाऊ आहे त्या[illegible]स आपासाहेबांचे बंड झा[illegible]एक इंग्रज सरकारचा क[illegible] [illegible]र्से कित्येक लोक सां[illegible]ग[illegible]लीं एक देवाचें देऊ[illegible]ळ[illegible] मात्र आहेत. नंतर घाट लागतो त्याची स्तुती केल्यावाचून र[illegible] वत नाहीं. त्यास दुसरी उपमा सह्याद्री [illegible]तावरील माथेरान या डोंगरास जाण्या[illegible] रस्ता आहे त्याजपेक्षां हा रस्ता १० प[illegible] ज्यास्त धोक्याचा आहे तो येणें प्रमाणें:-

दक्षिणेच्या बाजूस डोंगर आणि उ[illegible]त्तरेच्या बाजूस दऱ्या सारखी खोरी. गा[illegible]वर चढतांना पाठीमागून ६ माणसें [illegible]ण्या करितां पाहिजेत त्याचप्रमाणें उतर[illegible] वेळींही या वाटेनें साहेब लोकांस का[illegible] जाण्याचा प्रसंग पडतो ह्मणून अशा [illegible]कट आणि घातकारक रस्त्याकडे कोण[illegible]चें लक्ष गेलें नाहीं असें दिसतें. नाझें [illegible] गांव पूर्वी मुसलमान देशमूख यांजला जा[illegible]गिर होता त्या वेळेस ही रस्त्याची सुधा[illegible]णा झाली नाहीं आणि मक्त्यानें (इजा[illegible]नें) गोविंदरावजी पाटील यांस दि[illegible] आहे त्यांजपासूनही नाहीं अशा कामा[illegible] सुमारे ५००० रुपये पाहिजेत व एवढे[illegible]शाचें काम इंग्रज सरकाराशिवाय उच[illegible]बयाचें नाहीं. कसेंही असो परंतु रस्ता [illegible]ट झाल्यानें रयतेस त्यांतून अंध, पंगू [illegible]शा मनुष्यावर महत् उपकार केल्यासार[illegible] होणार आहे.

या ठिकाणीं माधोबा नावाचे पाटी[illegible] रहात असतात ते फार योग्य असून [illegible]ची गौ ब्राह्मणावर फार श्रद्धा आहे त्या[illegible] एथें नेहेमीं हव्य कव्य चाललेंच आहे [illegible]ठिकाणीं एखादा याचक गेल्यास त्या[illegible] बिदागिरी त्याच्या योग्यतेनुरूप होते. [illegible]नीं आपल्या खर्चानें बाजारचे ओटे चु[illegible]गच्ची बांधले असून त्या नजीकच एक [illegible]वडी बांधण्याचें काम सुरू आहे. त्यांचे [illegible]तांचें रहाण्याचें घर त्यांच्या नावास भूष[illegible] देण्यासारखें आहे. त्याचा नमुना पुण्यांत[illegible]ल एखाद्या श्रीमान मनुष्याच्या घराच[illegible] ढोलाप्रमाणें असून आंतील लाकडी का[illegible] आणि वर नकशी काढलेलें काम पाहू[illegible] मुशाफरास खरोखर आल्हाद होण्यासार[illegible] प्रकार दिसतात. त्याजमध्यें २ चौक अ[illegible]न वाडा तीनमजली आहे नेटिव लोक[illegible]मध्यें घराच्या बाहेरील बाजूस स्वच्छ ठे[illegible]णें आवडत नाहीं असें दिसतें. वर्षांतून [illegible] काढून अधिक वेळ चुना वगैरे लावण्या[illegible] जो सुंदर देखावा दृष्टीस पडणार आहे [illegible]सा एथें दिसत नाहीं यवढाच काय त[illegible] कमीपणा ! त्यांनीं एक नाला तुंबवून [illegible] नावरांस पाणी पिण्यास जागा केली आ[illegible] तिला ते तलाव ह्मणत असतात. परंतु [illegible] लावाचे असणारे प्रकार यांत कमी दि[illegible]तात याचा एखादा तरी भाग दगडानें [illegible] बांधल्यास त्याजपासून तळ्यांत उतरण्या[illegible] सोयकारक होऊन लोकांस अंग आ[illegible] वस्त्रें धुण्यास बरें होईल. तळ्यांतून पश्चि[illegible]स लहान नाला वहातो त्या ठिकाणीं ज[illegible] विलायतेहून एखादें स्वल्प मोलाचें यं[illegible] आणून त्याचा उपयोग केल्यास त्याजपा[illegible]न जो फायदा होणार आहे तसा विहिरी[illegible] पासून होणार नाहीं. एथें एक बगीच्याही आहे त्यांत फुलझाडें आहेत त्याजपेक्षां ज[illegible]

स्त लावल्यास विशेष शोभा दिसणार आहे खुदावंत डे. क. बहादुरांनीं अव्याचीं झाडें विलायती देण्याचें कबूल केलें. गोविंद रावजी हे गृहस्थ या जिल्ह्यांत मानवाईक असून त्यांस सरकारांतून खुर्चीचा मान मिळाला आहे. पत्रविस्तारास्तव लेखणी आटोपतों. कळावें. तारीख २७ माहे नोवेंबर सन १८७७ इसवी.

एक
गाव पहाणारा.

वऱ्हाडसमाचार

मिति मार्गशीर्ष शुद्ध ९ शके १७९९

शत्रुमित्रभाव.

या जगांत मनुष्याला जितके शत्रू आहेत त्यापेक्षां मित्र फार थोडे आहेत. कारण यानें सर्व जगांत वरची पायरी वेंघून सर्वांवर अधिपत्य मिळविलें आहे. व यच्चावत प्राणीमात्रांस आपल्या ताबेंत ठेविलें आहे. त्या पैकीं बहुतेक प्राणी मनुष्यापेक्षां फार बलवान आहेत. बलवानास कमकुवताचे किंवा थोरास हलक्याचे ताबेंत रहाणें आवडणार नाहीं हें निर्विवाद आहे म्हणून ते शत्रुत्वाचा डाग धरून यःकश्चित मनुष्याचें पारिपत्य सहन करतील पण मनुष्यानें आपले बुद्धि कौशल्यानें ईश्वरी नियम चांगला अवगत करून घेऊन जे आपले परम शत्रू कीं मनुष्यास पाहिल्या बरोबर चुराडा करितील असे क्रूर व भयंकर प्राणी आपल्या उपयोगी असे करून ठेविले ते कशाचे योगानें म्हणाल तर त्याला रहावयास जागा, पोट भरेसें अन्न अथवा वैरण, पाणी, त्यांच्या शक्तीच्या आंत काम इत्यादि मुद्दे लक्षांत ठेवून सदैव वागतात म्हणून ते जे शत्रू असतात तेच याचे परम मित्र होऊन महत् उपयोगी पडतात. हेंच जर मनुष्यानें मनांत असें आणलें असतें कीं जे वडे म्हणून आपले शत्रू आहेत तेवढे प्रथम चिरडून टाकून मग सर्व सुखाचा उपभोग निश्चित मनानें घेऊ. तर ही गोष्ट त्यास कधीं साध्य झाली नसती. इतकेंच नाहीं तर हा मनुष्य प्राणी केव्हांच चिरडून जाऊन याचा मागमूस उरला नसता. कारण उंदीर, मुंगुस मांजर व कुत्रे इत्यादि क्षुल्लक प्राणी जर बिघडले तर त्यांजपासुन आपला बचाव करणें मनुष्यास कठीण पडतें इतकेंच नाहीं तर सहस्त्रावधि लोक यांच्याच विषानें प्राणासही मुकतात. मग रेडा, बैल, घोडा, लांडगा, डुक्कर, अस्वल वाघ, सर्प, गेंडा, हत्ती व सिंह हे बिघडल्यावरची हकीकत कशास पाहिजे? त्यांच्या एक दिवसाच्या पिल्याशी देखील द्वेषभावानें वागल्यास मनुष्याचा टिकाव लागणार नाहीं. तर तेथें मित्रत्वाचाच पाझर फोडला पाहिजे तेव्हां मनुष्याचा या जगांत निभाव लागणार. हीच गोष्ट मनुष्यास आपले जातीचे मनुष्याविषयींही लक्षांत ठेवणें जरूर आहे. कारण सर्वत्र मनुष्य प्राण्यास शारीरिक व मानसिक देणगी ईश्वरानें सारखी दिली आहे मग ती कोणी स्वकष्टानें वाढविलेली व अजमावलेली असो अगर कोणी आपल्या निरुद्योगीपणानें ती ईश्वरी देणगी गमावली असो, मात्र सृष्टीकर्त्यानें सर्व मनुष्य प्राण्यांचे शारीरी सारखी रचना करून ठेविली आहे. राजाच्या शरीरांत सत्ता किंवा अधिकाराची पेटी नसते, राठोड व शीक यांचे शरीरांत शक्ती किंवा पराक्रमाचे कोठार नसतें, व ब्राह्मणाचे शरीरांत विद्येची पिटिका नसती. मुळारंभींत्यांची शरीरांतील रचना सारखीच असती. अलीकडे शिपाई होणारानीं शक्ती वाढविली, विद्वान होणारांनीं मानसिक शक्ति वाढविली. म्हणून आपल्याप्रमाणे अवयव दिलेल्या आपल्या दुर्बल व अनाथ भावंडास यःकश्चित समजून आपल्यास क्षणिक मिळालेल्या ऐश्वर्यानें धुंद होणें. हें कोणाही समंजस म्हणविणारास योग्य वाटणार नाहीं. आतां असमंजसपणानें तशा तिरस्कार बुध्दीचे कांहीं लोक आढळतात तर त्यांस इहलोकीं कोणीही मित्र अढळत नाहीं सुहृद जिवलग हेही त्यास शत्रूच भासतात. यावरून "आप भले तो जग भला" ही म्हण चांगली सिद्ध होते. प्रसंगीं लक्षावधि ब्राह्मणसमूहांत युधिष्ठिरास कोणी वाईट आढळलें नाहीं व दुर्योधनास कोणी चांगलें आढळलें नाहीं ही गोष्ट पुराणप्रसिद्ध आहे. यावरूनही चांगल्याला सर्व चांगल दिसतात व वाईटाला सर्व वाईट दिसता[illegible] हें सिद्ध होतें. म्हणून प्रथम आपण [illegible] आहों, आपलें वर्तन कसें आहे याची [illegible]क्षा झाली पाहिजे व आपण चांगले अ[illegible]द्ध झालें कीं, मग आपल्यास शत्रू [illegible] कोणी उरावयाचें नाहीं. ही द्वापार[illegible]ष्ट असो; पण चांगदेव अलीकडे [illegible]ले. ते वृक, व्याघ्र, विंचु, साप [illegible] विषारी प्राण्यांस मोठ्या प्रेमभा[illegible]गन देत असत व ते राणांतील प्राणीही त्याजवर तसाच प्रेमभाव दाखवीत. मग मनुष्याला मित्र करून घेणें त्यास काय कठीण असेल? कांहीं नाहीं. पण हे मांसाहारी प्राणी चांगदेवास मोहित कशानें झाले याचें मूळ पाहूं जातां त्याच्या अंगचे सद्गुण व प्राणीमात्राचे ठायीं भूतदया हेच होय. त्यानें दश आयुधें धारण करून त्याचे रखवालें व दरान्यांत मोहित केले नाहींत. म्हणून थोरानें गरीबास, बलवानानें दुर्बलास व सत्ताधिशानीं अपंगास छळून कांहीं फायदा होत नाहीं इतकेंच नाहीं तर परिणामीं कांहीं तरी तोटा होतो म्हणून थोरास हेंच योग्य आहे कीं आपल्या पेक्षां जे विपत्तींत व संकटांत आहेत त्यांस आपल्या सामर्थ्यानें सुखी करावें तरच ते शत्रू असले तरी मित्र होतील तसेंच विपत्ती भोगित असणारानींही सुख भोगणारांविषयीं द्वेषभाव धरणें किंवा नाउमेद होणें हे दोन्ही वर्जावें. व धैर्यानें आणि मर्दपणानें सद्युद्योग चालवावा म्हणजे सर्व शक्तीमान परमेश्वर त्यास साह्य करतो.

मद्रासेकडील करडा न्याय— मद्रास इलाख्यांत बाहेरून गेलेले दुष्काळ आफिसरांनीं एक दोन न्याय विशेष केल्याचीं तारायंत्रांतून वर्तमानें आलीं आहेत तीं अशीं:—

लेफ्टिनेंट उईलसन साहेब यांनीं गुठी परगण्यांतील कारूर गावच्या दोघा मोठ्या व्यापाऱ्यांवर नोटीबद्दल रुपये देण्याच्या कामांत कांहीं [illegible]ला अशावद्दल मुकद्दमे कर[illegible] सहा महिने कैद व दोन [illegible]ड अशी शिक्षा दिली. [illegible]त मोठी गडबड होऊन [illegible] व्यापारी गाव सोडून [illegible]रांनीं दुकानें बंद केलीं [illegible]

दुसरी एक [illegible]वानजीक अमिदाल एथें [illegible]ली कीं, एका संभावि[illegible] गाडी व बैल चौकीदारा[illegible] धरून दुष्काळ आफिसरा[illegible]ाकरितां नेल्या. वरून [illegible] मुलानें न्यायाधिशाकडे [illegible]र फिर्याद केली. व त्या[illegible] झाला. तो लेष मनांत [illegible]दारानें त्या शेतकऱ्या[illegible]ठ आफिसराकडे फिर्याद [illegible]कऱ्यानें गाडी बैल नेतां [illegible] दिल्या व सताविलें. त्या[illegible]सरांनीं लागलीच वारं[illegible]तकऱ्यास व त्याच्या घर[illegible]यांस पकडून नेलें. व तो ह्या[illegible] आजारी असतां त्याचें का[illegible]ी त्याला ६ महिने सक्त मजुरी [illegible] त्याच्या मुलाला १ वर्ष सक्त म[illegible]ची शिक्षा दिली. या मुकदम्या[illegible]शी इतक्या त्वरेनें झाली कीं, आ[illegible]स डिफेन्स देण्यासही सवड मिळा[illegible]हीं. व कैदेंत गेल्यावर तो विच्या[illegible]तारा मरण पावला. त्याचा मुलगा से[illegible] कोर्टाकडे अपील करणार आहे त्या[illegible] गाडी व बैल अजून घोटाळ्यातच आ[illegible]त. व यामुळें गावांत मोठी गडबड होऊन गेली आहे.

दुष्काळानें गांजलेल्या लोकांस न्याय देण्याची ही उत्तम व फार सौम्य तऱ्हा आफिसर लोकांनीं काढला आहे असें दिसतें! सरकार गरिबांची दाद घेईल असें आह्मी इच्छितों.

गवर्नर साहेब— सर [illegible]चर्ड टेम्पल साहेब यांची स्वारी काठेवाडांत भावनगरास गेली तेव्हां हायस्कुलाच्या नवीन इमारतींत शाळा नेण्याचा समारंभ झाला. त्या प्रसंगीं गवरनर साहेबांनीं सुरस भाषण केलें. भावनगरास सन १८६१ सालीं १ शाळा होती, पुढें ६ वर्षांनीं १ मिडलक्लास स्कूल झालें. व सन १८७२ सालीं हायस्कूल झालें. हल्लीं त्या प्रांतांत १०० शाळा आहेत. त्यांत मुलींच्याही ९ शाळा आहेत व ४२२ मुली विद्याभ्यास करीत आहेत. याच मुक्कामीं ध्रांगध्राचे राजास दिल्ली दरबारचे निशाण गव्हरनर साहेबांनीं दिलें.

हवामान.

या आठ दिवसांत सदैव आकाश मेघाच्छादित राहिलें व गेले शुक्रवारीं रात्रीं चांगला धुवाधार पाऊस पडला व काल रात्रींही मोठा धडाक्याचा पडला. हवा अतिशय गार झाली आहे येणेंकरून ज्वर व खोकला यांस बरेंच उत्तेजन येईल कीं काय न जाणो! ज्वारीच्या कापण्या कांहीं ठिकाणच्या होऊन क्वचित राहिल्याही आहे त्याप्रमाणेंच कपाशीचें निमे पीक शेतकऱ्यांनीं गावांत आणिलें व निमे शेतांतूनच राहिलें आहे रब्बीची मात्र पावसानें बरीच नासाडी केली. व कडबेही पावसाच्या योगानें काळे होतील. आठ बारा दिव एकसारखें आभाळ राहिल्यानें वाटाणा, लाख व हरबरा यांवर विघ्न पडून त्याचा पाहिला बार मारला गेला. आळशीच्या पिकास मात्र हें आभाळ चांगलें मानवलें तरी या अतिवृष्टीनें नफ्या पेक्षां तोटेच फार होण्याची भीति आहे.

अहमदनगर, पुणें व सातारा एथें मोठी हितावह अशी पर्जन्य वृष्टी झाली. सातारा, कानडा, बेळगांव, धारवाड एथें पर्जन्य बरा असून पीक बरें आलें आहे व धारणेचें मान चांगलें उतरलें आहे. कीं सोलापुर व नाशीक एथें मात्र धारण चढलेली आहे. व क्षेत्रें काशी एथेंही धान्याचा भाव तेज आहे म्हणजे एक रुपयाला ९ शेर आटा विकत आहे. ज्या ठिकाणीं एक रुपयास २९।३० शेर आटा विकावयाचा तेथें ९ शेर अजून विकू लागला आहे तेव्हां ही दुष्काळाचीच तोड समजली पाहिजे. पीकें बहुकडे बरीशीं दिसून अजून धारण पाहिल्या जागीं येत नाहीं हो मोठी दुःखाची गोष्ट आहे. तरी आपल्या हतभागी हिंदुस्थानांत यंदा मेघराजानें बरीच कृपा दृष्टी फेकली. नाहींपेक्षा हल्लीं जी स्थिति आहे त्याहून फार वाईट असण्याचा थोड्या दिवसांपूर्वी संभव होता पण तो परमेश्वरानें टाळला याबद्दल त्याचे उपकार स्मरावे म्हणजे आहेत तांही संकटें तोच निवारण करील.

मुंबईस विमानाचें दुसरें उड्डाण.

ता० २४ रोजीं मुंबईस विमान उडविल्याची हकीकत गेले अंकांत आली दिली आहे त्या नंतर तारीख १ दिसेंबर रोजीं मि० लिन साहेबांनीं विमान उडविलें होतें त्याची हकीकत इंदुप्रकाशावरून आह्मी आपले प्रिय वाचकांकारितां खालीं घेतों:—

टाइम्स आफ इंडियाचे एडिटर मि. ग्राडेन जियरी हे लिन साहेबांबरोबर आकाशपर्यटन करण्यास गेले होते व ते त्यांस कशा प्रकारचें झालें हे यांच्या लिहिण्यावरून समजतें. या वेळीं विमान आकाशांत १० हजार फूट उंच गेलें होतें व तेथें एक तासभर होतें- इतक्या विलक्षण उंचीवरून पृथ्वितल कसकसा दिसत होता हें पुढील वर्णनावरून समजेल.—विमान सुमारें २९ मिनिटें तेथें अगदीं [illegible]
वारा 'अगदी पडला [illegible]सुार
खालीं मुंबईकडे व या [illegible]

इमारती आणि बंदरांतील चिमणी पाख[illegible] एवढीं लहान दिसणारीं जहाजें आणि [illegible] गबोटी व कोंकणपट्टी आणि तिची पूर्व [illegible] दक्षिणकडील डोंगराची रांग पाहण्यास [illegible] वृड झाली. आह्मी येट नीट आपल्या ख[illegible] लीं पाहूं लागलों तों आह्माला आपलें मं[illegible] ठें बंदर, त्यावरील वखारी व त्याचें एक[illegible] दर पात्र पोराच्या खेळण्यांतील लहानसे[illegible] चित्र असावें त्याप्रमाणें दिसलें. बैलाच्या ग[illegible] ड्या हिंडत होत्या त्या आह्मांस अति सूक्ष्म [illegible] किड्याप्रमाणें इकडे तिकडे गेल्यासारख्या दिसत आणि मनुष्यें परि [illegible]प्रमाणें दिस[illegible] व त्याची सूर्यास्ताची जमिनीवरील छाया [illegible] मारें एक इंच लांबीची दिसे. आह्मास मा[illegible] त्या वेळीं जमीनीवरील लोकांप्रमाणें सू[illegible] फार खालीं गेला नव्हता, उलटें त्या वे[illegible] ळी आह्मास चांगलें कडक उन्ह लागत [illegible]तें. या वेळीं आमच्या विमानावर काहीं [illegible]तळ ढग होते ह्मणून आह्मांस, पूर्वी कि[illegible] साहेबांला थंडी वाजली होती तशी वाज[illegible] [illegible] नाहीं नंतर बरोबर घेतलेली रेती संप[illegible] त्यामुळें विमान भराभर खालीं उतरूं ला[illegible] [illegible]न शेवटीं बंदरांत पडलें त्याबरोबर एका [illegible]ानें आह्मांस आपल्या होडीवर घेत[illegible] [illegible]तु विमान आवमानांत न येतां सुटू[illegible] [illegible] गेलें तें आकाशांत उंच जाऊन लहान [illegible] चांदणी येवढें दिसूं लागलें तें पनव[illegible] [illegible]कडेस जाऊन पडलें, परंतु आतां तें आ[illegible]मच्या हातीं आलें आहे.

वऱ्हाड.

वऱ्हाडांतील शाळाखात्याचा सन १८७६-७७ सालचा रिपोर्ट छापून प्रसिद्ध झाला आहे. त्याची १ प्रत मे० डायरेक्टर साहेबांनीं आह्माकडे पाठविली आहे तिचा आह्मी आदरपूर्वक स्वीकार करितों त्यांतील महत्विक माहिती आह्मी आपल्या प्रिय वाचकांस पुढें सवडीप्रमाणें देऊ.

यवतमाळ जिल्ह्याच्या वरील अंगास कोळशाच्या खाणी आहेत हें आमच्या वाचकांस ठाऊक आहेच. वरोरा एथील खा[णी]वर सरकारानें मि. वालटर नेस या ना[वा]चे युरोपियन गृहस्थास नेमिलें होतें त्यांनीं त्या खाणीविषयींची माहिती विलायतेंत इंजिनियर खात्यासंबंधी एका सभेस सांगितली तेव्हां ते असें ह्मणाले कीं वरोरा एथील खाण १४ मैलाचे परीघाची आहे व तितक्या भागांत ९० कोटि टन कोळसा निघेल. कोळशाचा मुख्यत्वें थर अकरा फुटाचा आहे पण तो काढण्याची सर्व कारागिरी नेटिव लोकांवर अवलंबून राहिल्यानें नुकसान होत आहे. युरोपांतील खाणींमध्यें काम करणारा एक माणूस जितकें काम करील तितकें करण्यास एथें ४ नेटिव मजूर लावावे लागतात. प्रथमत: हे मजूर लोक व लोहार, सुतार तयार करण्यास नेस साहेबांस फार प्रयास पडले व पुढें ते बरेच माहितगार झाले. या साहेबांनीं असेंही ह्मटलें आहे कीं हिंदुस्थानांतील मजूर हुकूमबंदे मोठे. दुसरी यांनीं हकिकत सांगितली आहे कीं वरोऱ्यापासून २९ कोसांवर लोखंडाची एक खाण आढळली आहे. तींत उत्तम लोखंड सुमार

[illegible]

कर्नल एफ. आलेक्झान्ड[illegible] सुप्रिन्टेन्डिंग इंजिनियर थर्ड [illegible] सेकंड ग्रेड झाले.

मि० आर एस डाब्स हे [illegible] रजेवर आहेत तोंवर मि० जी. [illegible] ह्यांना सेकंड ग्रेड असिस्टंट [illegible] फर्स्ट ग्रेड केले.

नोटिसा

सुकदेव वल्लद परशराम माळी [illegible]र मौजे वझें तालुके बाळापुर यास [illegible] सही करणार यानकडून नोटिस दे[ण्यांत] येते कीं आमची खातेबाकी तुह्माकडे [illegible]ती त्या पैकीं शेत तुह्मी आह्मास सात[illegible]वें दिलें त्या पैकीं आह्मी सदा पिकें घे[illegible]न हल्लीं सन १२८७ चें पीक आमचें [illegible]हिलें तें तुह्मी देत नाहीं ह्मणून नोटिशी[ने] कळविण्यांत येते कीं आमचें पीक आह्मास द्यावें नाहीं तर पिकाऐवजी १२९ रु-पयांचा दावा करून रुपये घेऊ. ही नोटिस पावल्यापासून ८ दिवसांचे आंत जबाब द्यावा न दिल्यास नोटिसीचे खर्चासुद्धां रक्कम भरून घेऊ. कळावें तारीख ९ माहे डिसेंबर सन १८७७ इसवी.

(सही) हेमराज कस्तुरचंद दुकान निंबे दस्तुर खुद

[illegible]ण्यांत येते कीं, आमचे दु[illegible]ाकी तुह्माकडे आहे तर तु[illegible] वेळां जबान पाठविले परं[illegible]नसून रुपये दिले नाहींत व [illegible]व नाहीं. करितां नोटि[illegible]त येते कीं, आज तारखे[illegible]वसांत रुपये न ज्वारी एक[illegible]नें व्याजासुद्धां निघाले ते [illegible]ही तर रीतीप्रमाणें फिर्या[illegible]देऊं व नोटिसीचा ख[illegible]र्च लागेल कळावें तारी[ख] [illegible]र १८७७ इसवी.

[illegible]स्तुरचंद मारवाडी दुकान निंबे तालुके बाळापुर दस्तुर खुद.

नोटिस

[illegible] काशीराम मिसर वस्ती [illegible]याबाई मर्द काशीराम [illegible] नोटिस देण्यांत येते कीं, [illegible]मन मिसर हा तुझा व [illegible] लग्नाचा नवरा असून [illegible]ना झाला मयत झाले. [illegible] वेळीं मी आपले नवऱ्या[illegible] [illegible]रास दीपवाळीचे सणा[illegible] [illegible]चे घरीं गेली व माझे [illegible] मयत झाल्यावर बात[illegible] [illegible] आपले घरांत राहत अस[illegible] [illegible] सर्व जिंदगीची वहिवा[illegible] [illegible]लबाड लोकांचे शिक[illegible] [illegible]रातून हाकून दिलें व [illegible] माझ्या नवऱ्याची जिंदगी माझे ताब्यांतून तूं हिसकून घेतली. करितां ही नोटिस तुजला देणें भाग झाली. यावरून चांगला विच्यार करून कोणाची वाईट बुद्धि नऐकतां व जिंदगी वगैरेचा खराबा न करितां चांगले प्रकारें व्यवस्था कर. दुसऱ्याचे बुद्धीनें चालशील तर त्यापासून फार नुकसान होईल हें खूप समजावें.

मयत नवऱ्यानें चांगले प्रकारें ह्या देशांत लौकिक मिळवून पैसा संपादन केला ह्या नवऱ्याचे लौकिकास बट्टा लावण्या[ची] तूं वेळ आणिली आहेस. ही गोष्ट चा[ंग]ले मनुष्यास योग्य नाहीं. ह्या नोटिसीचे [illegible]जलेपर्यंत येऊन घरांतील गोष्ट जगजा[हीर] [illegible]व्हावी हें उत्तम नव्हतें परंतु दैवयो[गा]ने [illegible] हाप्रसंग करण्याची वेळ तूं आणिली [illegible]आतां तरी पुढें दिवाणी व फौजदारी [illegible]तील प्रसंग आपण उभयता इज्जत[illegible] [illegible] स्त्रियांस येऊं नये असें इच्छितों. हें [illegible]णें तुजकडेस आहे. ह्या नोटिशीनें [illegible] उघडल्यास तो प्रसंग येईल तो [illegible]ळावें.

[illegible] नवऱ्याची मी प्रथम लग्नाची [illegible]सल्यावरून नवऱ्याचा वारसा [illegible] माझा प्रथम हक्क आहे. व मा[illegible] [illegible] तुझा होईल. करितां धर्मशा[illegible] [illegible]ही जिंदगी वगैरे वहिवाट क[illegible] [illegible] मनाई करूं नयें. एकविच्या[illegible] [illegible] तर उभयतां एक सल्या[illegible] [illegible]गी व नवऱ्याची इज्जत सां[illegible] [illegible]करशील तर सर्व खर्च व्य[illegible] [illegible]चा नाश होईल व त्यास [illegible] जबाबदारी राहील. अग[illegible] [illegible]यास सारखे हिशानीं स[illegible]र्व प्रकारची जिंदगी आपसांत व घरांत समजून वाटून आपआपली वहिवाट करावी. मयत नवऱ्याचे दुसऱ्या बायकोचे मुलगे बचुलाल व शिवलाल आहेत त्यांचे, तुमचे आमचे विच्यारानें जे हक्क वाजवी असतील ते त्यांस उभयतांनीं द्यावे. त्यांचा तंटा ठेवूं नये असे सर्व तंटे तोडावे.

याप्रमाणें नोटिस पावल्यापासून आठ दिवसांत तूं व्यवस्था न केल्यास व जिंजगीची जराही गैरव्यवस्था केल्यास सदरील नवऱ्याचीं दुसरीं मुलें यांस मुख्त्यारपत्र देऊन त्यांचे हातून मी कोर्टमार्फत तजवीज करीन त्यांत तुझें फार नुकसान आहे. हें समजून तसा प्रसंग न येईल अशी तजवीज करावी. कळावें तारीख ६ माहे डिसेंबर सन १८७७ इसवी.

(सही) पुनियामबाई मर्द काशीराम मिसर इचे हातें ची निशाणी बांगडी.

नोटिस

रा. रा. राघू वल्लद मनसाराम रजपुत वस्ती केळीवेळी तालुके अकोट यास नोटिस देणार जानू वल्लद पुरणोजी तेली व श्यामसिंग वल्लद रामसिंग रजपुत राहणार केळीवेळी यांजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं बारभाईचे बावराचे दोन नंबर आमचे दोघांचे नांवें असून त्यांत तुमचा हिस्सा आह्मा प्रत्येकाइतकाच ह्मणजे तुमच्या दोन जोड्या आह्मा प्रत्येकाच्याही दोन दोन व आपल्या एकंदर हिशावर सुरजमल मारवाडी यानें मे० तहशीलदार साहेब तालुका अकोट यांचे कोटांत फिर्याद करून सदर्हू मारवाडी यानें आपली सांतवी जोडी कायम ठरविली त्याप्रमाणें मागील सालाचे पिकाचा माल आपण त्रिवर्गांनीं सारखा घेतला होता. त्याजबद्दलचे आह्मी आमचे दोन हिशांचे रुपये मारवाडी यास देऊन त्याची पावती घेतली आहे. या सालाचा माल जो निघाला तो वर लिहिल्याप्रमाणें हिस्से करून सातवे जोडीचा माल मारवाडी याणें नेला व आमचे हिशांचा माल आह्मी नेला, सदर्हू मालाची वाटणी तुमचे समक्ष व आणखी सिराइतांच्या समक्ष सिराइतांचेच हातानें झालेली आहे.

तुमचे हिश्शावर जो माल आला तो तुह्मास थोडा होऊन जास्त हिस्सा असावा अशी तुह्मांस इच्छा उत्पन्न होऊन तुह्मी आपला माल घरीं न नेतां जेथचा तेथेंच राहू दिला आहे तर सदर्हू तुमचे मालाची अफरातफर किंवा नासधूस झाली असतां आह्मी जबाबदार नाहीं. वाजवीप्रमाणें जो हिस्सा आला आहे तो घेऊन जास्त उत्पन्न झालेल्या इच्छेबद्दल फिर्याद करण्यास कोर्ट मोकळें आहे. व पुढें निघणार मालाबद्दलही हीच सूचना आहे असें समजावें. कळावें, तारीख ७ डिसेंबर सन १८७७ इसवी.

(सही) जाणु वल्लद पुरणाजी तेली दस्तुर खुद.

[सही] श्यामसिंग वल्लद रामसिंग याची निशाणी नांगर.

वर्तमानसार

मुंबई येथील महंमदअली बाकर नांवाच्या मुसलमान हकिमानें तुर्कस्थानांतील जखमी झालेल्या लोकांकरितां सुमोर दोन हजार रुपये किमतीचें मलम धर्मार्थ देण्या करितां पाठविलें. यापूर्वीं सदहू गृहस्थानें १२ मलमांच्या पेट्या पाठविल्या होत्या असें समजतें.

ता. २४ नोवेंबर रोजीं शनिवारीं लाहोरास एक धरणीकंपचा धक्का बसला.

मुंबईचे गव्हरनर सर रिचर्ड टेंपल हे ... लवकरच जाणार असून ...रतां राजे सरटी. माधवराव यांनीं ...ण्याचें आपलें प्रस्तान लांबविलें आहे असें ह्मणतात.

लखनौचे क्यान्टोनमेंट माजि. मेजर विल्किनसन यांस १००० रु०वर्षांचे पेनशन स्टेट सेक्रे. नीं केलें. अशा कामगारास इतकें पेनशन असणें ही पहिलीच गोष्ट आहे असें ह्मणतात.

इंदूर — होळकर सरकारचे राज्यांत यंदा पाण्याचा दुष्काळ पडेल ह्मणून महाराजांनीं जेथें विपुल पाणी असेल तें गांव खेरीज करून बाकीच्या गांवच्या अधिकाऱ्यांस सरकारी खर्चानें तळीं किंवा कुवे नवीन बांधण्यास तसेंच विहिरींतील गाळ काढण्यास वगैरे हुकूम दिले आहेत असें समजतें. ने. ओ.

पुण्यांत अविकराचे बोळांत रा. रा. बाबूराव साठे यांचे घरीं थोडे दिवसां पूर्वीं सर्प निघाला होता तो कोणी मारूं लागल्यावरून मालकांनीं त्यास प्रतिबंध केला. आणि आपलें धोतर पुढें करून त्या सर्पास ह्मणाले कीं तूं सोमनाथ असल्यास धोतरांत ये. त्याबरोबर सर्प मुकाट्यानें आला व तो मालकानें संबळींत घालून देव्हाऱ्यांत ठेविला, तो पुन्हां दृष्टीस पडला नाहीं. सर्पाचे रूपानें सोमेश्वरानीं आपल्या भक्तास दर्शन दिलें, असें ह्मणणारे भोळ्या भाविकांस हा चमत्कार वाटण्याजोगा आहे खरा.

विलायतेंत टे नांवाच्या पुलाचें काम संपलें, हा सर्व जगांत अतिशय लांब, अतिशय रुंद, व अतिशय उंच आहे. याच्या खालून भर मालाचीं व शिडें उभारलेलीं जहाजें सहज जातात. किरण

गेल्या सोमवारीं दीपदर्शीनीं एक मोठा तेज:पुंज असा तारा तुटून खालीं आला त्याचा एकाएकीं चंद्रज्योतीच्या प्रकाशा प्रमाणें प्रकाश पडला व तो सर्वांच्या पाहाण्यांत आला. त्यावरून चालू असलेल्या भयंकर युद्धसंग्रामाविषयीं कित्येक लोक अनेक तऱ्हेचे तर्क घेऊं लागले आहेत. क. त.

पर्शियाचे शहा पुन्हा पुढील वर्षीं युरोपांत जाणार आहेत असें ह्मणतात.

नाशीक येथें गंगेचे किनाऱ्यावर कांहीं कोल्हाटी लोक बरेच दिवसांपासून राहत असून त्यांनीं कित्येक जातीच्या लोकांच्या मोठ्या व लहान मुली एकदर ३२ छपावून ठेविल्या होत्या त्यांचा पत्ता तेथील शहरचे चि. का. साहेब यांस लागून त्यांणीं त्या कोल्हाटी लोकांच्या झोपड्यांत असलेल्या मुलींस झाडा घेऊन काढिलें त्या सर्व लहान मोठ्या मुली कोल्हाटी लोकांकडून पकडलेल्या चीं. का. यांचे ताब्यांत असून कोल्हाटी लोक कैद केले. आतां या कोल्हाटी लोकांचा व त्या पोरींचा काय परिणाम होतो तें पहावें व कांहीं मुली जबलपुराकडील आह्मीं आहोंत आणि आह्मांस बलात्कारानें आणिलें असें सांगतात. अ. द.

युगांतरीचें राक्षसी जनावर— असें ऐकण्यांत आलें आहे कीं, अमेरिकेंत युनैटेड स्टेटसमध्यें मिसुरी स्टेटच्या नैर्ऋत्य दिशेकडे सुमारें ४ कोशांवर एके दिवशीं एक जणता मुलगा आपल्या बापाच्या सांगण्यावरून आपल्या कुरणांत आपला बैल घरीं आणण्याकरितां गेला. कुरणांत जातांच एक विलक्षण व भयंकर जनावर त्याच्या दृष्टीस पडलें, या जनावराचें डोकें लांडग्यासारिखें होतें, मान वीस फूट लांब होती व जबडा भयानक असून आंत मोठमोठे सुळे होते व याच्या मानेवर घोड्यासारखे चरचरीत आणि लांब केसांचें आयाळ होतें. हें जनावर दात खाऊन मोठ्यानें अक्राळपणें ओरडत त्या बैलावर झेंप टाकण्याकरितां आलें. याचे पाय शरीराचे मानानें फारच अखूड, परंतु पालीच्या तऱ्हेवर होते व त्यास लांब नखें होतीं आणि मागें शेपूट २० फूट लांबीचें होतें. बैल आपल्या टप्यांत आला असें त्यानें पाहतांच त्याच्या भोंवतीं घेऱ्या घालून शेवटीं त्या जनवर झडप घातली. तों लागलेंच त्या बैलाचें व त्याचें झुंज लागलें, परंतु त्यांत त्या जनावराचाच पाडाव झाला. या झगड्यांत आपण हरतों असें त्या जनावरा... वाटतांच त्यानें आपले भव्य पंख उघ... आकाश पंथ धरला व पुढें नैर्ऋत्य ...दि कडे उडत जाऊन मिसिसिपी नदींत पडलें आणि नाहींसें झालें. या झुंजींत बैलाचें एक शिंग, एक कान आणि सर्वांगाचे केश गेले. व पुढें तिकडील एका तत्वज्ञान्यानें तें लढाईचें ठिकाण पाहिलें आणि बैलास लागलेलीं नखें वगैरे पहातां त्याची खात्री झाली कीं, हें जनावर युगांतरीचें असावें. ई. प्र.

नोटिसा

बजाई मर्द खंडू धनगर वस्ती टाकळी तर्फ अंत्री तालुके बाळापुर इला पुंजाजी वल्लद रामाजी धनगर वस्ती टाकळी तालुके बाळापुर याजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं मौजे मजकूर एथील शेत जांभळीचें तुमचे नावावर आहे त्यांत निमे हिस्सा तुमचा व निमे हिस्सा माझा आहे आणि तुमचा निंम हिस्सा मला बटाईनें दिल्यावरून सन १२८७ फसली सालीं किस्तकारी वगैरे मी करून माल तयारीस आल्यावरून पहिले वेचाचा माल कापूस १९ मण तुह्मी नेला मला बटाईबदल शर्तीप्रमाणें निंम माल दिला नाहीं यामुळें पुढेंही जो माल कापूस व जवारी येईल तो देण्यास हरकत कराल असें मला वाटल्यावरून नोटिस देण्यांत येते कीं पहिले वेचाचा माल तुह्मी घेऊन मला त्या पैकीं निंम माल पहिले वेचाचा १० मण नोटिस पावल्या तारखेपासून ८ दिवसांचे आंत माझे घरीं पावता करावा आणि पुढें जो माल कापूस व जवारी तुमचे निंमे हिश्शावर येईल त्या पैकीं निंमे जेव्हांचे तेव्हांच द्यावा. नाहीं तर तुह्मावर दिवाणींत फिर्याद करून खर्चासुद्धां रुपये तुह्मापासून घेऊं. सबब सूचनार्थ कळविलें आहे. या नोटिसीचा खर्च तुह्मास द्यावा लागेल. कळावें तारीख ४ डिसेंबर सन १८७७ इसवी.

(सही) पुंजाजी वल्लद रामाजी
निशाणी खुद हातची

नोटिस.

बलदेव हरकरण मारवाडी रहाणार कसबे कुरणखेड तालुके अकोलें यास कृष्णाजी वल्लद खंड माळी रहाणार महाण तालुके मजकूर अशी नोटिस देण्यांत येते कीं, आमची बाकी कांहीं वसूल करावी ह्मणून तुह्मापाशीं आमचें येते बाकीची वही खातें व मुक्त्यारपत्र दिलें त्याप्रमाणें तुह्मी न करितां आमचे वहीखात्यापैकीं एक असामीची बाकी कोरटानीं दुसरे खात्यांत घालून तो पैसा परभारे तुह्मी घेण्याचा इरादा केला आहे तर सदरी बाकी व वही खातें व मुक्त्यारपत्र सर्व आजपासून आठ दिवसांचे आंत महाण येथें घेऊन यावें आगर न आल्यास रीतीप्रमाणें तजवीज केली जाईल व तुमचें मुक्त्यारपत्र रद्द केलें असें समजावें. तारीख ३ माहे डिसेंबर सन १८७७ इसवी.

(सही) कृष्णाजी वल्लद खंड माळी
... दस्तुर खुद.

नोटिस.

रामकरण वल्लद गोंविदराम मारवाडी दुकान मादणी तालुके मेहेकर जिल्हा बुलढाणें यांस नोटिस देणार सुरजमल वल्लद चउथमल मारवाडी मादणीकर हल्लीं रहाणार मौजे मंगरूळ झनक तालुके वाशीम नोटिस देतों अशी कीं मादणी एथील दुकान चउथमल रामकरण या नावांचें असून ती सर्व तुमचे ताब्यांत आहे आणि पुर्जे व वहिखाते आपसांतील तंटा मिटण्याकरितां तामसीकर याचे ह्मणण्यावरून आपण तेथें घेऊन गेले असतां त्यांनीं तंटा न तोडतां वह्या व पुर्जे अटकावून ठेविले त्यामुळें ज्या रकमा मुदती बाहेर गेल्या असतील ते रुपये व एक असामीचा पुर्जा तामसीकर खुपचंद रामबक्ष यास बेचन दिला त्याबद्दलचे रुपये असे एकंदर रुपये त्याजकडून मुजरा घेऊन त्याचे बाकी राहिलेले रुपये तुह्मी आदा करावे कारण हल्लीं सर्व दुकान तुमचे कबज्यांत आहे जर सदहू रकम मुजरा न घेतली तर आह्मी तुह्मापासून आमचे हिशेबांत आह्मी आपले निंम हिश्शाची तुह्मापासून भरून घेऊ व आमचे निंम हिश्शाचे दुकानाच्या असाम्या, देणें, घेणें, शिलक, डागडागीना व जागा वगैरे सर्व आमचे निंम हिश्शाचे आह्मास वाटून द्यावे याकरितां मुदत एक महिन्याची दिली आहे सदहू प्रमाणें वाटून देईपर्यंत सावकारी देण्याचे व असामीकडून येण्याचे सर्व जबाबदार तुह्मी अहात. मुदतीबाहेर गेल्याची जबाबदारी मजवर नाहीं तुमचेवर आहे.

तामसीवाले याजकडून नोसिट ... चे आह्मास समजलें त्यास सदहू वह्या पुर्जे वगैरे तुह्मी घेऊन यावे आणि ...चा निमे हिस्सा वाटून द्यावा जर याप्रमाणें तुह्मास पतकरत नसलें तर सर्व वह्या दुकानचे देणें घेणें व शिलक वगैरे माझे निंमेस करावे ह्मणजे मी सावकाराच्या देण्याचा निकाल करीन ज्या प्रमाणें तुह्मास कबूल असेल त्याप्रमाणें सदहू मुदतींत उत्तर द्यावें. ही नोटिस दिली आहे कळावें तारीख ३० नोवेंबर सन १८७७ इसवी.

(सही) सुरजमल वल्लद चउथमल
मारवाडी दस्तुर खुद.

नोटिस.

खूपचंद रामबक्ष वहिवटदार पुरणमल दुकान तामसी तालुके व जिल्हे वाशीम यासी नोटिस देणार सुरजमल वल्लद चउथमल मारवाडी मादणीकर हल्लीं रहाणार मौजे मंगरूळ झनक प्रगणे सिरपुर तालुके वाशीम तुह्मी नोटिस दिली याची खबर समजल्यावरून उत्तर देतों तें खालीं लिहिल्याप्रमाणें:—

माझा चुलता रामकरण याचा व माझा आपसांत तंटा पडला होता तो तोडतों अशी भुलथाप देऊन पुरजे व वह्या आमचे कडून तामसी एथें आणविल्या व त्याप्रमाणें तंटा न तोडतां वह्या व पुरजे दाबून ठेविले व आमचे कर्ज तुमचेकडे आहे तें द्यावें नंतर वह्या घेऊन जावें असें सांगून वह्या दिल्या नाहींत यामुळें कांहीं रकमा मुदतीबाहेर गेल्या त्यांची जबाबदारी तुमचेवर आहे

तुमचे दुकानची रकम देणें आहे ती देण्याचा जबाबदार रामकरण आहे. कारण सर्व दुकान तूर्त रामकरण याचे ताब्यांत आहे. मजला त्यानें घराबाहेर काढून दिलें आहे. यामुळें रकम देण्याचा जबाबदार तोंच आहे. व तुह्मी नोटिस दिली तीच उत्तमलाल रामकरण याचे नावे दुकान असल्यामुळें त्या नावानें द्यावयाची होती. आमचे दुकानचे पुर्जे व वहिखाते तुह्मी अटकावून ठेविल्या दिवसापासून जे घेणें मुदतीबाहेर गेलें असेल ती रकम व एक पुर्जा तुह्मास बेचन दिला त्याचे रुपये वजा करून बाकी रुपये तुमचे निघत असल्यास तुह्मी रामकरण याजपासून घ्यावे जर दुकानांतील रामकरण यानें आह्मास हिस्सा दिला तर आम्ही आमचे हिश्शाचे रुपये देऊ परंतु जोंपर्यंत रामकरण याचे ताब्यांत सर्व दुकान आहे तोंपर्यंत सर्व देण्याचा जबाबदार रामकरण आहे व हल्लीं दुकान त्याचे ताब्यांत आहे सबब वह्या त्याला देऊन पावती घ्यावी ही नोटिस दिली आहे. कळावे. तारीख ३० नोवेंबर सन १८७७ इसवी.

(सही) सुरजमल वल्लद चउथमल
मारवाडी दुकान मादणी
दस्तुर खुद

हें पत्र अकोला एथें वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत खंडेराव बाळाजी फडके यांनीं छापून प्रसिद्ध केलें.

REGISTERED NO 6 1877.

वऱ्हाडसमाचार.

पुस्तक ११ अकोला, रविवार ता० १६ माहे डिसेंबर सन १८७७ इ० अंक ५०

वऱ्हाडसमाचाराची किंमत

	रुपये
वर्षाचे अगाऊ	६
सालअखेर	७
किरकोळ अंकास	०४
डांकहाशील	
वर्षाचे अगाऊ	१०८
,, अखेर	२

☞नवीन वर्गणीदार होऊ इच्छिणारे लो कांकडून आगाऊ वर्गणी यावी; झणजे पत्र सुरू केलें जाईल.

नोटिसीबद्दल.

मराठी, १० ओळीचे आंत	१
१० ओळीपुढें दर ओळीस	०१०६
तीच नोटिस दुसरे खेपेस	०१
इंग्लिश लिपींत दर ओळीस	०४
,, दुसरे खेपेस	०२

जाहिरखबर.

NOTICE..
THE BANK OF BOMBAY
The Khamgaum Branch is prepared to receive Fixed Deposits on the terms noted below:
For 6 Months certain at 3 percent per-annum.
For 12 Months certain at 4 percent per-annum.
For sum of Rupees 5000. an upwards other arrangements may be made by addressing the under signed.
Harry H. Hynes.
Ageut.
Khamgaum,
19 th November 1877.

नोटिस

रा. रा. जोरावरमल गंगाधर साहू दुकान अकोला यांस रामचंद कठोर जयगोपाल लिहिल्यांत येते कीं आपण तारीख २६ माहे नोवेंबर सन १८७७ इसवी रोजीं नोटिस दिली ती आह्मास पावली. तुह्मी रुपये १३० सालाचे भाडें लिहिलें तें आह्मास मंजूर नाहीं. कारण संवत १९३२ सालांत दुकान हजारीमल याचे जवळून घेतली त्याचें भाडें दरमहा तीन रुपयेप्रमाणें तुह्मास दिलें व संवत १९३३ मिति कार्तिक वद्य १० मारुं पावेतों भाडें चुकते केलें आणि तुमचे हातची पावती घेतली आहे त्या नंतर संवत १९३३ साला चि तुमचे आमचे भाड्याचा ठराव झाला रुपये ४२ सालाचा ठराव झाला होता. आज मितीस ह्मणजे मार्गशीर्ष शुद्ध ६ पावेतों तुमचे रुपये ४६॥०९ झाले व तुह्मी आमचे दुकानावरून ६६ रुपये मिति कार्तिक वद्य १२ मारुस, ॥। आणे मिति मार्गशीर्ष शुद्ध ७ मारुस नेले व ०॥ अर्धा आणा टपालचें टिकिट एकूण आमचे रुपये ६६॥।·॥ तुमचे कडेस आहेत त्यांत तुमचें भाडें वजा जाता आमचे ९।-।०१ तुमचे इकडेस घेणें आहे ते रुपये आमचे पाठवून देणें न पाठविले तर जोंपावेतों आमचे रुपये फिटे तोंपावेतों आह्मी दुकान तुमची खाली करून देणार नाहीं. कळावे तारीख ११ डिसेंबर सन १८७७ इसवी.

(सही) रामचंद कठोर मारवाडी
दस्तुर राघोबा गुमास्ते
दस्तुर खुद

पत्रव्यवहार

या सदराखालील मजकूर पत्रकर्त्यांच्या मतास मिळूनच असतील असें समजूं नये

रा. रा. वऱ्हाडसमाचार कर्ते यांसः—

वि० वि० तारीख २ डिसेंबरचे नेटि ओपिनियाचे वर्तमानसार सदराखालीं र रिचर्ड टेंपल साहेब मुंबईचे गव्हरनर यांचे मत वानिटीफेअरवरून लिहिलेलें म हे पहाण्यांत आलें. व त्यावरून "जया अं गीं थोरपण तया जाचना कठीण" या तु कारामाचे वाक्याचें स्मरण झालें. कारण इतर मजुरी करून पोट भरणारांपेक्षां त्यांचे गुरू (धर्म संबंधी आचार्य), राजे (एतद्देशीय संस्थानिक व राजकीय संबंधाचे लोक), (संरक्षक) (युद्ध कलेंत निपूण) हे जे आपल्यांत मुख्य गणले जातात तेच आपल्या राजकर्त्यांस शत्रू भासतात. अर्थात अशा दयाळु इंग्रज सरकारचे अमलाखालींही आह्मा दासानुदास बनलेल्यांस जें सुख (दास्यत्वाचें) प्राप्त होतें त्याहून शतपट कठीण क्लेश आमचे मुख्य ह्मणविणारांस आहेत असें उघड होतें. मग ते कितीही सद्गुणी असोत, परोपकारार्थ देह खर्ची घालणारे असोत, स्वामिभक्तीपरायण असात अथवा राजभक्त अतोत, तरी ते शत्रूच असें वरील मतावरून ठरतें व खरोखरच तसें आमच्या दयाळू सरकाराचें किंवा अधिकाऱ्यांचें मत झालें असल्यास आमचें दुर्दैव समजलें पाहिजे. यास उदाहरण हल्लीं सर सालरजंग साहेब यांचें चांगले शोभतें, कारण सर सालरजंग हे निजाम सरकारचे दिवाण असून इंग्रज सरकारचे मनोगतानें वागून उत्तम प्रकारें नि. स. चें राज्य कारभार चालविला व चालवित आहेत तेणेंकरून त्यांची चहूकडे कीर्ति होऊन विलायत सरकारापर्यंतही त्यांस उत्तम प्रकारचा मानमरातब मिळाला व ते ही मोठ्या आणिबाणीच्या प्रसंगीं इंग्रज सरकारच्या उपयोगी पडलें. ह्मणून इंग्रज सरकारही त्यांजवर मनोभावें प्रेम करी. पण अलीकडे त्यांजवरही इं० सरकारची कृपादृष्टी कमी झाल्याविषयीं वर्तमानपत्रांतून चर्चा येऊ लागली आहे. मग ती तथ्य वा अतथ्य न जाणों. ह्मणून गेले तारीख २ दिसेंबरचे अरुणोदयांत मजकूर प्रसिद्ध झाला तो आपणाकडे सादर करितों.

"प्रिन्सच्या वेळीं छोट्या निजामांस मुंबईस आणण्याच्या बाबतींत सर सालरजंग यांजवर जो जुलूम झाला व त्या बाबतींत आमच्या सरकारानें त्यांच्याशीं जें वर्तन केलें तें जरी फारच वाईट होतें तरी सर सालरजंग निझामाचें दिवाण नसते तर त्यांच्यावर तो प्रसंग आला नसता हें सिद्ध असल्यामुळें दिवाण होण्याचे त्यांचे-पाय त्यांसच भोंवले असें ह्मणण्यास जागा होती; त्याच प्रमाणें सार्वभौमत्व स्वीकारण्याचा दिल्लीस जो ११ महिन्यांपूर्वी बडा समारंभ झाला त्यावेळीं इतर सर्व राजेरजवाडे ताटाखालील मांजराप्रमाणें दिल्लीस हजर होऊन त्यांणीं राणीचें सार्वभौमत्व कबूल केलें असून एकटे निझाम मात्र प्रकृतीच्या व अल्पवयाच्या कारणानें येण्यास समर्थ नाहींत असा सर सालर यांचा लेख जेव्हां आमच्या ... सरकारच्या पुढें आला त्या वेळीं ... यांची तिडक मस्तकांत जाऊन ... सालारजंग यांजवर जो गहजब के... धमक्या वगैरे दिल्या त्यातही ... यांचा अतिशईत पाणउतारा ... सून त्याबद्दलही लोकांस त्यांची ... ली होती, पण त्यांणी छोट्या नि... शरीरप्रकृतीची काळजी घेतली ... त्यांजवर असा प्रसंग आला न... त्यांत त्यांचाच दोष आहे असे ... यांनीं आपल्या मनाचें समाधान ...; कारण सातारा, पुणें, नाग... , वगैरे ठिकाणचीं राज्यें खा... च्या कामांत पुढारी असलेले ... इंग्रजीन्यायीं राजाच्या इच्छे... लेले कित्येक लोक आज मो... री खात बसलेले आहेत हें ... सत आहेच. पुढें दिल्लीचा समा... करण्याकरितां व आपण रा... र आहों असें निझामाकडूनही ... याकरितां त्या छोट्या निझामास ... व सर्व हेतु उरकून घेतला. ... र झाला तरी त्यावेळेसपर्यंत ... परत मागण्याचें निझामाचें ... समारंभाच्या वेळीं आमचें सर... करील अशा आशेवर लोक... ष न देतां वरील प्रकारें आ... करित होते; पण त्या वेळीं ... न होतां उलट, तो प्रांत पर... त्या बाबतींत सालरजंग यांणीं ... आमच्या सरकारास लिहिलें ... आमच्या सरकारास निरुत्तर ... त्या पत्रावरून आमच्या सर... सालरजंग यांचे खासगी सेक्रे... लीफंट यांस एकदम हांकून ... सालर यांस हुकूम केला त्यावरू... आपल्या मनाचें समाधान करण्या... च साधन नाहीं असें लोकांस ... ले आहे व त्याजबद्दल फारच वाई... इंग्रजीपत्रें सांगतात कीं, सालरज... यतेस गेले तेव्हां तेथें त्यांजवर ए... चा पाहारा ठेवला होता. व ब... परत मागण्याच्या संबंधानें त्यांस ... एक शब्दही बोलण्याची सवड ... हीं तरी स्टेट सेक्रेटरी लार्ड स... यांणीं, तुह्मी हिंदुस्थानांत गेल्याव... परत मिळण्याकरितां पत्रव्यवहा... रावा असें सालर यांस एक पत्र ... त्या अनुरोधानें त्यांणीं हिंदुस्थान स... शीं पुन्हा पत्रव्यवहार चालू केला ... त्यांतील सालर यांचें शेवटचें प... चांगलें तयार केलेलें होतें कीं, त्या... खंडण आमच्या सरकारच्यानें कर... हीं व त्यावरून हें पत्र मि० ... याणीं लिहिलें असावें व असला हु... नुष्य सालर यांच्यापाशीं असणें हें ... णास त्रास उत्पन्न करणारें आहे अ... जून सरकारांनीं अलीफंट यांस घाल... ण्याचा ठराव केला."

हा मजकूर खरा असल्यास "... अंगीं" हें वरील वाक्य चांगलें सिद्ध ... तरी सर सालरजंग यांची कारकीर्द ... सरकारास कित्येक दिवसांपासून मानव... सून इंग्रज स. नयनीतिसंपन्न आहे ... इतकी जरी कुरबूर झाली तरी प... चांगला होईल जशी आशा आहे. कळावें. ता. १० दिसेंबर १८७...

एक पत्र वाचणा...

रा. रा. वऱ्हाडसमाचार कर्ते यांसः—

वि. वि. पत्रकर्ते महाराज ... पण दोन ओळी पाठवितों त्यांस येथ्या जागा मिळावी.

वटवृक्षाचें बीज अतिसूक्ष्म असून ... पासूनच वाढलेला वृक्ष मोठा वि... होतो. तद्वत कोणत्याही कलेचें मूळ ... लें तर अगदी क्षुल्लक असतें पण ... न होणारे फायदे अति मौल्यवान ... त. पहा, आपल्यास १५ । २० ... ची मजल मारण्यास दिवस कंठीं ... येत असे पण आगगाडीच्या योगानें ... त्याच वेळांत हल्लीं १००।१५० कोस मजल सहज करतां येते. त्या आगग... मूळ पाण्याच्या वाफे खेरीज दुसरें न... त्याच वाफेच्या योगानें अनादिकाला... पाक निष्पत्ति वगैरे कामें सर्व लोक ... न घेत आले व हल्लींही आपण कारि... ण "बाबा वाक्यं प्रमाणं" या वाक... अंगिकार करून नवीन शोध किंवा ... ना आपल्या देशांत बरेंच दिवसांपा... द पडल्याचें दिसतें. नाहीं तर आ... इकडे अमुक कला नव्हती असें युरो... ... च्या नव्या ... ... जूनही आप...

नवखें वाटत नाहीं पण हल्लीं तें वाटणें काय
उपयोगी 'रामचंद्र सर्व वानरसेनेसह कुबेरा
च्या पुष्पक विमानांत बसून लंकेहून एकदम
अयोध्येस आले' या कथेपुढें 'लिन साहेब
लालबागेंतून विमानारूढ होऊन आकाशां
त गेले व अचाक समुद्रांत जाऊन विमा-
नासह उतरले" या वर्तमानाचें महत्व वाट
णार नाहीं तरी ती गोष्ट नुस्ती कानानें
ऐकत होतों तिची प्रचीति लिन साहेबांनीं
आपल्या जीवावर उदार होऊन दाखवि-
ली व त्यांत अधिक सुधारणा व्हावी एत
दर्थ सतत परिश्रम करितात ही गोष्ट आ
ज सामान्य महत्वाची नाहीं. कोणतीही सि
द्धता बसल्या बरोबरच तिजपासून उपयो-
ग होतो असें नाहीं तर तिचा पाठलागच
झाला पाहिजे तेव्हां उपयोगी अशी होते.
ही गोष्ट आगगाडीच्या शोधावरून चांग
ली दिसून येते ह्मणजे वाफेच्या अंगीं मो-
ठी अचाट शक्ति आहे हें केव्हां आढळलें
व त्यापासून आगगाडी सुरळीतपणें किती
कालानंतर चालू झाली तसेंच हें विमान
देखील कालांतरानें नेमलेल्या ठिकाणीं
विनधोक जाऊन पोंचण्याची युक्ति साधेल
व हल्लीं जें मोठें असाध्य कर्म वाटतें तें
सुसाध्य होईल,

हे वरील विचार माझे मनांत येण्यास
कारण नवीन तारायंत्र झालें. थोडेंच दि
वसांपूर्वीं प्रथम महाराष्ट्र मित्रांत या नवीन
तारायंत्राविषयीं कृति प्रसिद्ध झाली व नंत
र याचा प्रसार इतका झाला कीं खेड्या-
पाड्यानिहाय गल्लोगल्लीं दोन बोळकीं व
कपाटचा दोरा घेऊन २०० हात अंतराव
रून दोन मुलें एकमेकाशीं बोलत बसत
असतां दृष्टीस पडे व तें पाहून मोठ्या मा-
णसांस मौज वाटे, पण तें मौजे दाखलच,
त्यांत मन घालून तें अधिक उपयोगी पड-
ण्या सारखें करण्यास आह्मां पैकीं कोणी
धजलें नाहीं. पण कलकत्यास एका साहे-
बांनीं एका विशेष तारेच्या योगानें ३००
कोश अंतरावरून दोन मनुष्यांस एकमेका
शीं बोलतां येतें असें सिद्ध केल्याचें मुक्तेंच
प्रसिद्ध झालें आहे तें माझ्या मतें याच सिद्ध
तेवर असावें. प्रसार झाल्यावर कशी हकी-
कत बाहेर येईलच तरी नवीन शोध लाव-
ण्याचे कामांत किंवा अपुरें काम पूर्ण दशे
स पोंचविण्याचे कमांत युरोपियन लोकां-
ची धन्य आहे. ह्मणून त्यांचाच कित्ता
आपल्यास वळविला पाहिजे तरच आपली
दैन्यदशा दूर होण्याचा संभव आहे
असें मला वाटतें पत्रविस्तार भयास्तव पुरें
करितों लोभ करावा ही विनंती.

तारीख ९ माहे डिसेंबर सन १८७७
इसवी.

तुमचा दास
रामात्मज

वऱ्हाडसमाचार

मिति मार्गशीर्ष शुद्ध ११ शके १७९९

टपालखात्याकडून व्यापा-रास मदत.

सरकार अलीकडे रयतेच्या सोयीकडे
कांहीं कांहीं प्रकरणांत विशेष लक्ष देऊं
लागलें. व त्याच धोरणानें सरकारानें टपा
लखात्याकडून एक नवेंच काम करण्याची
योजना केली आहे. तो प्रकार असा:—

पंचवीस शेर वजनापर्यंत कोणाची क-
सलेही ओझ्याची बंगी सरकारचे टपाल-
खात्यांतून ज्याची त्याला पोंचती केली जा
ईल, व तिजबद्दल बंगी ज्याला द्यावयाची
त्यापासून अमुक रुपये घ्यावे असें बंगी पा
ठविणारानें लिहिलें असेल तर सरकार
त्यापासून तितके रुपये अगोदर घेऊन म
ग बंगी त्याचे हवाली करील व ज्यानें हे
पैसे घेण्याविषयीं टपालखात्यास लिहिलें
त्याला त्याचे सर्व पैसे दोन रुपये शेकडा
प्रमाणें कमिशन वजा करून घेऊन टपा
लवाले पोचते करून देतील. या प्रमाणें
पहिले तारखेपासून व्यवस्था होणार असें
बांबेग्याझेट पत्रांत आह्मी वाचिलें व त्याप्र
माणें कामाची सुरुवातही झाली आहे.

ही सरकारानें एक नवीन टूम काढ
ली आहे. व ही लोकांस कशी फायदेशीर
होते तें पाहिलें पाहिजे. या मार्गाचें अवलं
बन करणारास ओळखीशिवाय व्यापार क
रतां येईल व हलक्या सालक्या जिनसां
आणविण्यास सोय होईल इतकेंच तूर्त आ
ह्मांस दिसून येतें. ह्मणजे मुंबईहून कोणा
व्यापाऱ्याकडून २५ रुपयांचा कांहीं जिन्न
स आपण मागविला व त्याला रुपये पाठ-
विले नाहींत तर तो व्यापारी जिन्नस पाठ
विण्यास अनोळखीमुळें कांहीं कांकूं करणा
र नाहीं; कारण या जिनसाचे अमुक रुप-
ये घ्यावे आणि मग जिन्नस हवाली करून
द्यावा असें तो बंगीवर लिहील तेणेंकरून
त्याचे रुपये हातीं आल्याशिवाय मागविणारा
चे हातीं जिन्नस जाणार नाहीं ही व्यापा-
ऱ्याची सोय झाली. व जिन्नस मागविणा
रासही पहिल्यानें रुपये पाठविले आणि
व्यापाऱ्यानें जिन्नस पाठविला नाहीं तर
काय करावें ही धास्ती राहिली नाहीं.

आतां टपालखात्याची याविषयींची रू-
ळ आमचे पहाण्यांत अजून आली,नाहीं
ह्मणून याविषयीं अधिक कांहीं लिहवत
नाहीं. पण सदरीं सांगितलेल्या दोन रुप
ये कमिशनांत सर्व खर्च आटपेल ह्मणजे
शिवाय बंगीहिशील वगैरे कांहीं द्यावें ला-
गणार नाहीं तर लोकांची, त्यांतून फार अं
तरावरील मनुष्याच्या व्यवहाराची अधिक
सोय होईल यांत संशय नाहीं. समजा कीं
कलकत्याहून १० रुपयांचें अंदाजास एक
औषध आणावयाचें आहे आणि त्याजब-
द्दल टपालखात्या मार्फत सुमार सवातीन
आणे खर्च होऊन तें औषध हातीं आलें
तर ठीक होईल. नाहींपेक्षां दूरत्वाचे मा-
नानें बंगीचाजर्य व हा कमिशन चार्ज
असें दुवार करबसतील तर मग कांहीं
सोय नाहीं. कारण हल्लीच्या मानानें १०
रुपयांची नोट पाठविण्यास बंगी हशीला
शिवाय साडे चार आणे रजिष्टरास खर्च
केले ह्मणजे काम होतें तें या नव्या रीती-
नें सवातीन आण्यांत होणार व त्याहून क
मी किमतीच्या मालास आणखी कमी ख-
र्च बसणार आहे. पण मोठ्या रकमेस त-
शी कांहीं सोय नाहीं, कां तर ४०० रुप
यांचा माल पोस्टमार्फत आणूं ह्मटलें तर
८ रु.कमिशन जाणार आहे. व त्याच रुपयां
च्या नोटी पाठविण्याचें काम साडेचार
किंवा पांच आणे खर्चांत होणार आहे. स
बब इतका अधिक खर्च करून कोणी या
नव्या रीतीच्या व्यवहारास अनुसरेल असें
आह्मास वाटत नाहीं. कसेंही असो. ही न
वीन टूम अनुभवून पहाण्याजोगी आहे.
हिच्या योगानें छापखाने वाल्यांस कोणीही
अमुक पुस्तक पाठवा ह्मणून पत्र लिहिलें
कीं त्यानें त्या पुस्तकाच्या बंगीवर किंमत
लिहून टपालमार्फत मागविली ह्मणजे ओ-
ळखी अनोळखीचे किंवा पुस्तक अथवा
रुपये घोटाळ्यांत पडण्याची काळजी को
णास रहाणार नाहीं व असेंच इतरही व्य-
वहार चालतील असें दिसतें.

लढयी संबंधी वर्तमानें — राष्ट्रा
च्या आग्नेय दिशेस एट्रोपल ह्मणून गाव
आहे तें रशियन लोकांनीं हस्तगत करून
घेतलें अर्चनी जवळ प्रोविझ ह्मणून मज-
बूद ठाणें आहे तेंही रशियन लो-
कांनीं बळकाविलें. तुर्क लोकांनीं उचनी
कडील सर्व ठाणीं सोडून दिलीं व रस्ता
मात्र रोखून राहिले आहेत. मेझिका एथें
तुर्क लोकांचा पराभव झाला. व सुलेमान
पाच्छास मागें हटावें लागलें– रशियन
लोकांचा बालकन पर्वत ओलांडून पलीक
डे जाण्याचा बेत आहे— गेले महिन्याचे
२९ वे तारखेस गाजी अहमद मुकत्यार
यानें असें कळविलें आहे कीं, इझेरोमवर
रशियन हल्ला करून आहेत परंतु हवा अ
तीशय बदलून गेल्यामुळें त्यांचा कांहीं इ
लाज चालत नाहीं. तीन फूट बर्फाचा ज
मिनीवर सारखा थर पडला आहे– प्रधान
लार्ड डर्बी यांनीं विलायतेस एका प्रसंगीं
भाषण केलें त्यांत असें बोलून दाखविलें
कीं, युफ्रेटीस नदीच्या खोऱ्यावरून जो
रस्ता आहे तो हिंदुस्थानांत जाण्याचा ख-
रा रस्ता नव्हे. रशिया व तुर्कस्थान यांच्या
लढायीपासून इंग्लंडानें अलग रहाण्या-
चा पूर्वीं पासून जो निश्चय केला आहे
तो बदलावा असें कांहीं कारण उत्पन्न झा
लेलें नाहीं. तुर्कस्थानची राजधानी कान-
स्टंटिनोपल इजवर कांहीं विशेष भया
चा प्रसंग आला आहे असें नाहीं. तसेंच
सुएझच्या कालव्यास कांहीं अडथळा ये
ण्यास कारण झालें आहे असें नाहीं. शे-
वटीं लार्ड साहेब असेंही ह्मणाले कीं, पा
ण्यांतील लढाऊ ब्रिटिश फौज कानस्टांटि
नोपल एथें पाठवा असें तुर्कस्थानानें ह्मट-
ल्या शिवाय ती तेथें पाठविली जाणार ना
हीं व तहाकरितां इंग्लंडानें मध्यस्थी करा
वी व ती फलद्रूप होईल असा रंग दिसतो
च तसें करण्याची संधि इंग्लंड कधीं दव
डणार नाहीं.— रेउफ पाच्छा यानला
तुर्क सरकारचा हुकूम झाला आहे कीं, अ
ड्रियानोपल एथें ५०००० फौज जमवा-
वी, तिच्या तजविजींत तो गुंतला आहे–
रशियन लोकांनीं डान्युब नदीवर चवथा-
पूल तयार केला व आणखी दोन पूल क
रण्याच्या ते उद्योगांत आहेत.— अर्मेनिय
न फौजेनें लोपालंका हें ठिकाण तुर्क लो
कांकडून हस्तगत करून घेतलें व तुर्क लो
क तेथून मागें हटून वाइदनकडे गेले—
एट्रोपलच्या पलीकडे एक्रों एथें रशियन
लोकांनीं हल्ला केला पण त्यांचा कांहीं ला
ग साधला नाहीं असें महमद पाच्छा या
नें लिहून कळविलें आहे.

आर्मिनियांत तुर्की लोकांनीं बाटुमजव-
ळ चझूवनी हें ठिकाण सोडलें व तें रशि
यन लोकांनीं घेतलें अर्झरूमचा वेढा अ-
द्याप पुरा झाला नाहीं कारण तेथून ट्रेबि-
झांड व दुसरे बाहेरचे ठिकाणचे रस्ते खुले
आहेत. रशियन सैन्य हिवाळ्यांत पासिन
एथें तळ देऊन रहाणार आहे. रशियन
लोकांची आघाडी किंवा विनी डेव्हीबोयम
एथें आहे. बल्गेरियामध्यें तुर्की लोकांची
प्राविटझा आणि इट्रोपोल हीं ठिकाणें गे-
ल्यावर ते बालकन पर्वताकडे परतले. ता-
रीख २९ नोवेंबर रोजीं महमद पाच्छानें
नरकाफ एथें रशियाचे टोळीबराबर लढाई
करून जय मिळविला. रशियन लोकांनीं
कामारली या तुर्की लोकांचे ठिकाणावर
हल्ला केला. पण तें कांहीं हातीं लागलें
नाहीं. आरकनी व त्या जवळचीं दुसरीं
ठिकाणें सोडून तुर्की लोक सोफियाकडे
चालले आहेत असें चौथे तारखेचे तारेव-
रून समजतें. महमद पाच्छाकडून असें
वर्तमान आलें आहे कीं, त्यानें तारीख ३
रोजीं कामारली एथें रशियन लोकांबराबर
मोठी लढाई करून त्याचा पराभव केला.
सर्वियाचे प्रिन्स मिलान यांणीं आपल्या
सैन्यास जाहिरनामा प्रसिद्ध केला आहे कीं
त्याचा बेत लढाई करण्याचा आहे. तारी
ख ६ चे तारेवरून समजतें कीं रशियन
लोक बालकन पर्वतांतील दोन रस्ते रोख-
ण्याचे कामांत आहेत. तारीख सहाचे
तारेवरून कळतें. कीं, सुलेमान पाच्छानें
एलिना हें ठिकाण आपले हस्तगत करून
घेतलें त्या वेळीं रशियन लोकांचे सुमार
३००० शिपाई मेले. व लढाईनें सामान
व पुष्कळ कैदी त्याचे हातीं लागले. आ-
र्मिनियांत इर्झरोम सभोंवताली तीन फूट-
बर्फ पडला आहे. आणि रशियाचें सैन्य
डेव्हीबोयम एथें आणि आसपासचे खे-
ड्यांतून पसरलें आहे. बल[illegible]मध्यें का-
मारली एथें रशियन लोकांनीं आणखी कुमक
आणून हल्ला सुरूं केला आहे रशियांतील
वर्तमानपत्रांतून तह कोणत्या शर्तीवर करा
वयाचा याची चर्चा चालू आहे. त्याचें
ह्मणणें असें आहे कीं, सर्व तुर्कस्थानांतील
ख्रिस्ती मांडलिक राज्यें स्वतंत्र करावीं,
बाटोम आणि कार्स हे दोन किल्ले रशिया
स द्यावे आणि काळ्या समुद्राचें द्वार डार्-
डनल्स हें खुलें करावें. ता. ६ चे तारेवरून
समजतें कीं, १७ नोवेंबर पर्यंत रशियन
लोक ७४८९८ मेले. महंमद पाच्छा
नें आपल्या सैन्याचे बेकर पाच्छास कमां-
डर नेमिलें. प्लेवना एथें धान्य व [illegible]रे सामग्री
पुष्कळ आहे आणि रशियन लोकांनीं एक
ठिकाणीं हल्ला केला. पण [illegible]त त्यांस
जय मिळाला नाहीं. तुर्की लोकांनीं
इट्रोपाल बालकन नजीक रशियन लोकां
चे ठिकाणावर हल्ला केला पण त्यास कांहीं
जय मिळाला नाहीं. सोफयाच्या रस्त्याकडे
जें तुर्की सैन्य जात आहे त्यास रशियन

कांची धास्ती पडली आहे. तारीख १२ तारेवरून समजतें कीं, तारीख ९ रोजीं प्लेव्हना एथील सैन्य रशियास शरण आलें कारण त्याचे खाण्याची सर्व सामग्री सरली आणि आजारी फार पडले. शरण जाण्या चे पूर्वी गोडें तुंबळ युद्ध झालें. आणि त्यांत गाझी उसमान पाच्छा जखमी झाले. एकंदर ६० हजार फौज प्लेव्हना एथें हो. ती आणि ती सर्व रशियाचे हस्तगत झाली त्यांत २० हजार लोक आजारी आहेत.

बलगेरियांत महमदपाच्छास बरतर्फ केलें व त्यांचे जागेवर शाकूरपाच्छास कम्यांडर इन चीफ नेमलें.

ता. १४ रोजीं तुर्कस्थानचे राज्यव्यवस्थापकाची सभा भरली होती या वेळीं रशियेन लोकांशी युद्ध शेवटपर्यंत करण्याचा निश्चय झाला.

प्लेव्हना शहर रशियाचे हस्तगत झालें याबद्दल विच्यार करण्याकरितां मंत्री मंडळाची सभा भरणार आहे.

पार्लमेन्ट सभा १७ जानेवारीपर्यंत भरणार नाहीं.

पंचमार्फत निकाल होणाऱ्या फिर्यादीच्या कागदावरील वाढविलेल्या स्टांप डयुटी कर वाढविल्याबद्दलचे विरुद्ध गव्हर्नर जनरल साहेबांस अर्ज करण्याकरितां पुणें येथें ता. २ रोजीं मोठी सभा भरली होती. तेथें अर्ज तयार करून सभेपुढें वाचला तो आह्मी आपले वाचकांकरितां आजचे अंकीं चौथे पृष्ठावर अर्धा घेतला व राहिलेला पुढील अंकीं घेऊं. तो सर्व अर्ज वाचून पाहिला ह्मणजे याचें महत्व व तेथील पुढारी मंडळीला स्तुत्योद्योग दिसून आल्यावाचून रहाणार नाहीं ह्मणून त्यांचे लोकहितार्थ मनःपूर्वक झटण्याबद्दल आभार मानणें जरूर आहे आतां त्यांच्या अर्जाकडे आमच्या दयाळू सरकारानें नजर देऊन प्रजेस सुखवह अशी देणगी द्यावी ह्मणजे त्यांचे श्रमाचें सार्थक होईल.

गेले अंकीं आह्मी करडा न्याय या सदरा खालीं एक शेतकरी कैदेंत पडून मरण पावला व त्याचे मरणा पूर्वी मुलानें त्याचे तर्फेविषयीं अपील केलें असा मजकूर कळविला आहे. या आपिलाचा निकाल तारायंत्राचे बातमीवरून असा समजतो कीं कनिष्ट कोर्टाचा सर्व ठराव सेशन जडजानें रद्द करून शिक्षा देणारे न्यायाधिशास दोष दिला व सदहू शेतकरी निर्दोषी ठरला हें त्यास कळेपर्यंत तो वाचला नाहीं याबद्दल वरिष्ठ कोर्टानें दुःख प्रदर्शित केलें. असो सत्याचा जय झाला हें ऐकून आह्मास आनंद वाटतो व इंग्रज सरकारचे न्याय इनसाफाबद्दल आह्मी स्तुति करितो.

वऱ्हाड.

या आठवड्यांत पाऊस जरी ह्मणण्यासारखा पडला नाहीं तरी आकाश पुष्य नक्षत्रा सारखें मेघाच्छादित असून पावसाचे सितोडे सुरू आहेत. तेणेकरून हवा कांहीं चमत्कारिक झाली आहे मधूनमधून गार वारा सुटतो तेणेकरून हिव तापाची साथ सुरू झाली आहे. गेले आठवड्यांत एथून एक कोसावर अकोली ह्मणून खेडें आहे तेथें २ मनुष्यें गारठ्यानें रानांत निरनिराळ्या ठिकाणीं अकडून मरण पावल्याचें समजतें.

रा. ब. डायरेक्टर साहेब बहादूर यांची स्वारी जळगावास आहे. आतां बहुतकरून ते अकोटाकडे येतील असें वाटतें.

राव साहेब श्रीराम भिकाजी जठार बी. ए. एज्युकेशनल इन्स्पेक्टर यांची स्वारी पुसदकडे असून दिग्रस दारव्हे वगैरे कडे जाणार असें समजतें.

गेले बुधवारीं एथून पुर्वेस ६ कोसांवर बोरगाव हें रेल्वे स्टेशन आहे तेथें माल गाडीचे एंजिनव २८।२१ डबे रूळावरून खालीं पडून मोडतोड झाली ह्मणून नागपुराहून येणाऱ्या गाडीस बोरगावचे स्टेशनावर ७।८ तासपर्यंत थांबावें लागलें. तसेंच दुसरे दिवशीं गुरुवारींही पूर्वेकडील पासेंजर गाडी ३ तास ५९ मिनिटांनीं यावयाची ती ९।१० वाजतां एथें आली. तो अडथळा चोरी एथें झाला व या दिवसीं चार पांच मालाचे डबे मोडून चुराडा झाले व पुष्कळ मालाचा खराबा झाला असें समजतें. एकंदर अलीकडे आगगाडीस अडथळे फार होऊं लागले आहेत. इकडे रेल्वेचे अधिकाऱ्यांनीं लक्ष द्यावें.

राजेश्वराचे देवालयांत रहाणाऱ्या एका परदेशीय गृहस्थाचे एथील टौनपोलिसांत जाणें येणें होतें तें वरिष्ठ अधिकाऱ्यानीं हुकुमानें बंद केल्याचें समजतें. ज्याबद्दल पोलिसानें बंदोबस्त केला त्याचें रहाणें सार्वजनिक ठिकाण जें देवालय तेथें हितावह होईल न होईल याविषयीं राजेश्वरकामिटीसही विच्यार करावा लागेल असें वाटतें.

सदरस्टेशन— जुडिशियल कमिशनर, डायरेक्टर आफ प. इ. व. व स्यानिटरी कमिशनर यांचीं तीन आफिसें अकोल्यास आणि रिविन्यू कमिशनर व इन्स्पेक्टर जनरल आफ पोलिस अशीं आफिसें हल्लीं उमरावतीस आहेत तीं तशींच तेथील तेथें रहावीं असा अलिशान रेसिडेंट साहेब यांणीं ठराव केल्याचें उ. अ. कर्त्यांचे समजण्यांत आलें आहे.

नाहर अमृत एथील टिमवर पोलीसांतील कान्स्टेबल यानें सरकारी पैसा खासगी प्रमाणे वापरला वगैरे आरोपावरून त्यास ३ महिने सक्तमजुरी कैद व १० रु० दंड अशी शिक्षा झाली असें समजतें.

राकआईल (चिमणीच्या दिव्यांत लागणारें तेल) पासून भयंकर परिणाम— रा. रा. विष्णुपंत बापु ओव्हरसियर यांचा मुलगा उमर वर्षे १५ चा ता० ६ डिसेंबर रोजीं पुण्यास राकआइल बाटलींत काढून दिव्यांत घालीत होता. इतक्यांत बाटलींतल्या तेलानें आग घेतली व त्यासरशीं त्या मुलाच्या अंगरखा व धोतर हीं पेटलीं त्याचे जवळच तेलाचा डबा होता त्यालाही आग पेटून एकच भडका झाला इतक्यांत त्या मुलाची आजी ह्मणजे आपले नातुला हिवाची मातुश्री विझविण्याकरितां पाणी घालावयास गेली पण तिचेंही लुगडें पेटून आग लागली व त्याच रात्रीं तो मुलगा व त्याची आजी ह्मणजे बापु साहेबांचा भाचा व आई मरण पावलीं हा राकआइलचा प्रताप.

यंदा रॉकआइलाचा खप आमचे वऱ्हाडांतही फार झाला. आजवर फक्त बोहारी व पार्शी लोकांचे दुकानींमात्र याचा खर्च असे परंतु यंदा आमच्या शहरांतच काय पण खेड्यापाड्यांनिहाय देखील कोठें चिमणीचे दिवे व रॉकआइलच्या बाटल्या जातांना आमच्या पहाण्यांत आल्या ह्मणून त्यांस आह्मी सूचवितों कीं, या तेलाचे गुणधर्म समजून घेऊन फार सावधगिरीनें वापरावें नाहीं तर मग एरंडीचे तेल आपल्या अडाणी व गरीब स्थितीस चांगलें फायद्याचें.

रा. रा. बाळकृष्ण काशीनाथ जोशी पोलिस चीफ कान्स्टेबल यांचे घरीं तारीख ११ रोजीं रात्रीं चोरट्यांनीं भिंत फोडून खोलीची कडी काढली व आंत जाऊन त्यांचें कुटुंब निजलें असतां तिचे गळ्यांतील सरी काढली इतक्यांत घरांतील माणसें जागी झालीं तेव्हां सरी घेऊन पळाले. चावडीवर दरवडा या ह्मणीप्रमाणेंच ही कृती घडली. तरी आलीकडे एथें मे. पोलिस सुपिरिन्टेन्डेन्ट साहेब यांणीं रात्रीच काय पण रयतेचे संरक्षणार्थ दिवसासुद्धां शिपाई लोकांचे बीट पाळीपाळीनें सुरू केलें आहे. तेव्हां रात्रीचा देखील पूर्वी पेक्षां कांहीं अधिक बंदोबस्त केला असावा नाहीं तर दिवसाची कसर रात्रीं निघण्याचा संभव आहे ह्मणून हल्लीं जे ९ शिपाई शहर व पेठ यांतून फिरतात ते याहून कांहीं अधिक योजिले जातील तर बरें होईल आतां दिवसा शिपाई पहाऱ्या दाखल गांवातून फिरतात हें वावगें नाहीं तरी रात्रीची यापेक्षां मोठी आवश्यकता आहे.

बी. ए. ची परिक्षा:— आह्मास लिहिण्यास फार संतोष होतो कीं, यंदाच्या बी. ए. च्या परीक्षेंत आमच्या वऱ्हाडा पैकीं दोन इसम पास झाले त्यांचीं नांवें रा. रा. गणेश श्रीकृष्ण खापरडे व रा. रा. दत्तात्रय विष्णु भागवत तसेंच इलिचपूरचे डे. ए. इन्स्पेक्टर रा. रा. बळवंत नृसिंह मुधोळकर यांचे कनिष्ट बंधू रा. रा. रंगो नृसिंह मुधोळकर हेही यंदाचे बी. ए. चे परीक्षेंत पास झाले असें कळतें. रा. रा. भागवत व रा. रा. खापरडे हे उभयतांचाही पुढें एल. एल. बीच्या परीक्षेचा अभ्यास करण्याचा मानस आहे. असें समजतें हीही मोठ्या आनंदाची गोष्ट आहे.

— आह्मास लिहिण्यास फार दुःख वाटतें कीं, गेले रविवारीं रात्रीं रा. रा. बाळाजी नरसिंह डे. ए. इ. इलिचपूर यांचे तीर्थरूपास देवाज्ञा झाली. पोस्ट अटेंडेंर त्यास इमर्लेंत दुःखदायी असें ह्मणतात, तो रोग झाला होता. कांपासून सुमारें १४ [illegible]

वर्तमानसार

सुरत एथें पाण्याचें दुर्भिक्ष्य पडलें आहे. तेथील विहिरी व तळीं कोरडीं पडलीं ह्मणून तेथील म्युनिसिपाल कमिटी नळानें तापीचें पाणी गावांत आणणार असें समजतें.

कैद्यास विजेनें शिक्षा करण्याची युक्ती— ही युक्ति एका विद्वानानें काढली आहे. तो ह्मणतो विजेच्या योगें पाहिजे त्या कैद्यास पाहिजे तितक्याच अवधीपर्यंत अवर्णनीय तिडका सर्वांगांतील ज्ञानतंतूंस लावता येतात व ती वेळ संपल्यावर तो पूर्ववतप्रमाणें होतो. त्याला कांहीं जखम किंवा चेंच लागत नाहीं.

नागपूरच्या श्री० महाराणी सावित्री बाईसाहिब यांस ता० ३ रोजीं सायंकाळीं सात वाजतां देवाज्ञा झाली. यांचें वय सुमारें ८० वर्षांचें होतें. त्यांस सरकारातून १५००० रुपये पेनशन मिळत होतें. माजी आपासाहिब जे महाराज रणजितसिंग यांजकडे होते त्यांचा लोप झाल्यावर सावित्रीबाई पतिवियोगांतच होत्या, पुढें शोधपुरास आपासाहिबांचा काळ सन १८३६ मध्यें झाला. तेव्हांपासून यांस वैधव्यदशा प्राप्त झाली. या धर्मशूर आणि दानशूर होत्या. या पापभीरु असाव्या असें दिसतें मरणाचे पूर्वी यांनीं दरास दानधर्म केला. आपल्या आश्रितजनांस व सेवकांस यांणीं चांगली मदत केली. आतां मात्र त्यांच्या पोटावर पाय आले आहेत. यांच्या मरणानें तेथील पुष्कळ लोकांचा आधार तुटला असें झालें. मागील भोंसले राजघराण्यातील जुनें मनुष्य आतां कोणी राहिलें नाहीं.

कंपौंडरांस इषारत— लाहोर सरकारी दवाखान्यांत रामदास नावाचा एक इसमी कंपौंडर होता त्याने एका असि. सर्जन यांनी डॉक्टरांच्या पटिक्षणा प्रमाणे कागद [illegible]
[illegible] दलो ह्मणून [illegible]
दी झाल्यावरून [illegible]
सक्त मजुरीची [illegible]

सरहद्दीवर [illegible]
झाली आहे. [illegible]
खायबरकडून [illegible]
पिठनेट कर्नल [illegible]
ची २० वी प[illegible]
बेंबर रोजीं [illegible]

[illegible] घोडेस्वाराची प- [illegible] पलटणींतील ४०० [illegible] हेऊन म्याकेसन ए [illegible] र्गी गेली. तारीख [illegible] त्याच तोफा गेल्या [illegible]

[illegible] च्या परिक्षेत मि० [illegible], मि. कृष्णाजी सदा [illegible] तसजी दादाभाई क [illegible] दार पास झाले. यांपै [illegible] पुणें डेक्कन कालें [illegible] ल्फिन्स्टन कालेजांतील [illegible]

[illegible] बी. च्या परिक्षेत मेस [illegible] भट बी. ए., व्यंकट [illegible] र बी. ए, दिनशा [illegible] ए. व रावजी बासुदेव [illegible] एम. ए. हे [illegible] पास झाले. या गृह स्थांपैकीं मि. व्यंकटराव इनामदार यांस आरनाल्ड स्कालरशिप मिळाली.

हिंदुस्थानांतील दुष्काळाचे मदतीकरितां आस्त्रेलियांत ता० ९ नोवेंबरपर्यंत सुमारें ९ लक्ष रुपयांची रकम जमली आहे असें लंडन टाइम्स पत्र वरून समजतें.

लढाईचे जबर खर्चामुळें रशियास दर रोज अर्ध कोटि अगरें प्रत्येक महिन्यास सुमारें १४,००,००,००० रुपये खर्चास लागतात व लढाईची सुरवात झाल्यापासून आजपर्यंत २,००,००,००,००० रुपये खर्च झाला. हा खर्च क्रिमिआचे लढाईचे वेळेस इंग्रज सरकारास जो खर्च लागला त्याच्या तिप्पट आहे असें ह्मणतात.

हिंदुस्थानांत तयार झालेल्या सुतावर शेंकडा पांच टक्के नवीन कर बसविण्याचा विचार तूर्त विलायतेंतील व एथील कारखानदार यांची स्थिति सारखी करण्याचा ठरला आहे असें म० टै० कर्त्यास चांगल्या आधारावरून कळलें आहे असें समजतें. याजबद्दल सूचना येत्या वार्षिक अनमासांत पुढें येईल असें ह्मणतात.

जावकी लोकांचा जम्मू नांवाचा मुख्य किल्ला ता० १ रोजीं घेतला. त्यावेळेस इंग्रज सरकारचे चार शिपाई जखमी झाले पैकीं एक ठार मेला, व जावकी लोकांचे पांच शिपाई मेले व एक जखमी झाला. त्याच तारखेस एक गोऱ्या लोकांची व चार काळ्या लोकांच्या पलटणी म्याकेसान किल्ल्याजवळ जनरल कीज ह्यांस मिळण्याकरितां जाणार होत्या असें तारेवरून समजतें.

पुढील वर्षाकरितां ५४,००० आफूच्या पेट्या विकावयास येणार आहेत या पेट्यां पैकीं ३०,००० [illegible] प्रांतीतील अफूच्या व २४,००० बनारस येथील आफूच्या [illegible] असें समजतें.

[illegible] विजापूर शहरांत [illegible] [illegible] पडून शेंकडों लोक अन्नावांचून [illegible] पावले आतां ईश्वरी कृपेनें तें [illegible] झालें परंतु जळाऊ लाकडाचा [illegible] काळ पडला आहे. चार आ- [illegible] कडास एकेक रुपया दिला तरी [illegible] त नाहींत. फार तर काय ब्रा- [illegible] स माती वाबी लागते.

[illegible] दिवाण सर टी माधवराव हे [illegible] च्या रजेवर तंजावर एथें जा-णार व त्यांचे जागीं काजी शाबूद्दीन यांची नेमणूक होणार असें समजतें.

दुष्काळामुळें किती लोक मेले हें पक्कें समजण्याकरितां सोलापूर, सातारा, कलादगी, बेळगाव व धारवाड या पांच जिल्ह्यांतील इंगोला, मार्डे, माण, खटाव, बागलकोट बदामी, आथणी, संपगांव, रोण व कोड या दहा तालुक्यांतील खानेसुमारी येत्या जानेवारी महिन्याच्या १९ व्या तारखेच्या रात्रीस एकदम करावी ह्मणून सदर्हू जिल्ह्यांच्या कलेक्टरांस हुकूम झाला आहे. शिवाय प्रत्येक जिल्ह्याच्या कलेक्टरांनीं या दिवशीं आपले खात्यांतील लोक या तालुक्यांत आणवतील तितके आणावे ह्मणजे खर्च अधिक लागणार नाहीं असें मुंबई सरकारानें ठराव केल्याचें समजतें.

ने. ओ.

अमेरिकेंत मि. जे. एच नोलन. यांणीं लाकडी घोडा चालविण्याची युक्ति काढली आहे. या घोड्यावर बसून लगाम ओढलीं असतां आपणास पाहिजे तिकडे तो जातो. बोस्टन येथील प्रदर्शनांत हा घोडा पसंत झाला. मि. नोलन ह्मणतात कीं असे घोडे एका तासांत ९।७ कोश चालण्या जोगे मी पाहिजे तितके करून देईन. याची किंमत ३० रु० ठेविली आहे.

अमेरिकेंतील न्युयार्क शहरांत असा कायदा आहे कीं, कलालानें १४ वर्षांच्या आंतील मुलांस बीर, वाईन वगैरे मद्य विकलें असतां ५० रु० दंड आहे, व १८ वर्षांच्या मुलांस त्यांच्या आईबापांच्या संमता शिवाय विकलें असतां २० रु० दंड आहे. अशा कायद्याची ह्या देशांत अवश्यकता नाहीं काय?

सु प.

एक प्रकारच्या तारेंतून मनुष्याची ध्वनी सुमारें ३०० क्रोस लांब ऐकूं जाते असें एका युरोपियनानें कलकत्यास अनुभवानें सिद्ध केलें आहे.

हिंदुस्थानांत एकंदर ६४७ वर्तमानपत्रें प्रसिद्ध होत असून त्यांत २२४ युरोपियन ३३९ एतद्देशीय व ८४ दोहोंभाषेंत अशीं निघतात.

अ० द०

हिज एक्सेलन्सी दी राईट ऑनरबल एडवर्ड राबर्ट लार्ड लिटन जी. एम. एस. आय. व्हाईसराय आणि गव्हरनर जनरल आफ इंडिया.

आह्मीं खालीं सह्या करणार लवाद कोर्टाचे सभासद आणि पुण्याचे राहिवाशी आपणास विनयपूर्वक खालीं लिहिलेला अर्ज सादर करितात तो असा कीं, सन १८७७ च्या ६ वे बिलाप्रमाणे लवाद कोर्टाकडून जे निवाडे होतात तत्संबंधीं जो कायदा चालू आहे त्या कायद्यांत कित्येक फेरफार या बिलामुळें जे झाले आहेत त्या फेरफारामुळें अशा प्रकारचे निवाडे [illegible] हरकती येतील आणि सध्या सरकारी कोर्टांत निवाडा घेण्यास गेल्यापासून पक्षकारास ज्या नानातऱ्हेच्या इजा भोगाव्या लागतात त्या फार वाढतील.

अर्जदार मुख्यत्वें करून परीशिष्ट १ कलम १८ रकम अ. आण द. व परिशिष्ट ४ कलम ६ रकम १।२ यांत लवाद कोर्टांचे निवाड्यास व असें निवाडे सन १८७७ चा आक्टें १० कलम ५२५ प्रमाणें दाखल करण्याचे अर्जास जे स्टांपाचे दर दिले आहेत त्याकडे आपलें लक्ष पुरवावें असें इच्छितात. ज्या सभासदांनीं हा विशय सभपुढें आणिला त्यांणें असें स्पष्ट सुचविलें कीं, स्टांपापासून सरकारास चांगलें उत्पन्न व्हावें अशी सरकारची इच्छा आहे; आणि असेच सदर्हू कायद्याचे हेतु व कारणें लिहिलीं आहेत कीं स्टांपापासून सरकारचे जमेस कांहीं मदत व्हावी अशी सरकारची इच्छा आहे. अडचणीमुळें सरकारास कर जास्त वाढविणें भाग पडला असेल त्या गोष्टीचा विच्यार करणें हें अ-ह्मा अर्जदारांचें काम नव्हे, पण सध्या जो स्टांपाचा कायदा आहे त्यापासून होणार उत्पन्नांत न्याय खात्याचा सर्व खर्च भागतो. इतकेंच नाहीं तर सरकारचे तिजोरींत केक लक्षाची शिल्लक पडते. मुंबई इलाख्याचा रपोट पहा त्याणि न्याय मागण्याचे कामांत जो खर्च होतो तो इतका जबरदस्त आहे कीं, सर्व सरकारी अधिकाऱ्यांनीं आणि विशेषेंकरून दोन वर्षांपूर्वीं या प्रांतांत रयत लोकांनीं जो दंगा केला होता त्या दंग्याचे चौकशीकरितां जें कमिशन नेमिलें होतें त्या कमिशनर लोकांनीं हा कायदा फार जुलमी कसल्याविषयीं आपलें मत प्रसिद्ध केलें आहे तरी आह्मी विनयपूर्वक आपणास असें सुचवितों कीं, स्टांपाचे कायद्यांत असा फेरफार न करितां दुसरा एखादा कर बसविण्याचा विचार केला असता तर तें यापेक्षां अधिक प्रशस्त दिसलें असतें आणि न्यायाचे कोर्टांत जाणारे लोक हे फार गरीब व करानें अगदी गांजलेले असे असल्या कारणानें [illegible] सोपें पडलें असतें. ह्या प्रसंगीं आह्मीं सदरील कायद्यांतएकंदर सर्व प्रकारचे स्टांप वाढविलें आहेत या गोष्टीचा विच्यार न करितां फक्त लवादकोर्टास ज्या कलमाचे योगानें मोठा धक्का बसण्याचा संभव आहे त्या कलमाविषयीं विचार करूं.

१ लवादकोर्टें स्थापण्याषयीं सुमारें २ वर्षांपूर्वीं प्रथम इंदापूर नांवचें लहानसें गांवीं विच्यार निघाला. अशा प्रकारचे कोर्टांची जरूर इतकी मोठी होती कीं, आणि चालू कायदे असे कामास इतके अनुकूळ होते कीं, ह्या दोन वर्षांत पुणें सातारा, सोलापूर, अहमदनगर, ठाणें, रत्नागिरी, नाशिक व अमदाबाद ह्या ठिकाणीं या २ वर्षांत लवादकोर्टें स्थापन झालीं व पुणें, सोलापुर, सातारा आणि ठाणें ह्या जिल्ह्यांत तर इंदापुर, सुपें, कामाळें सासवड, तळेगांव, खेड, जुन्नर, करजत कल्याण आणि वाई ह्या ठिकाणीं शाखाही स्थापन झाल्या आहेत. पुण्यांतील लवादकोर्टाचें काम सन १८७५ चे जानेवारी महिन्यांत सुरू झालें तेव्हां एक लोकांची मोठी सभा भरली होती. त्यावेळेस राहिवाशी लोकांपैकीं सर्व प्रतीचे असे ८२ गृहस्थांची निवड करून त्यांस लवाद नेमिलें. आणि पक्षकारांस त्यापैकीं एक अगर अधिक पाहिजेल त्यांस कबूल करून त्यांजकडून निवाडा करून घेण्याविषयीं परवानगी दिली, हे फेरपाटीनें बसतात व त्याबद्दल त्यांस कांहीं मिळत नाहीं आज दोन वर्षांत लवाद कोर्टानें सुमारें ३००० मुकदम्याचे निकाल केले.

साधारणरित्या सर[illegible] वे होतात त्यांपैकीं [illegible] शारें विनतकारी असतात [illegible] चा निकाल एकतर्फीच हो[illegible] त पक्षकार कबूल असतो. त्यामुळें आपले रोखे मुदतीं [illegible] येत येवढ्याच हेतूनें सावकार [illegible] यांस दावे कोर्टांतून आणावे आणि अशा हलक्या कामाकरितां [illegible] रांस सुमारें दरशेकडा १६ [illegible] स्टांप व कोर्टफीचा खर्च येतो ([illegible] नाचें टिपण पहा)आणि या योग[illegible] व कर्जदार लोकांवर ओझें [illegible] नवीन कायद्यान हे ओझें शेकडा २ प्रमाणें वाढणार, ही गोष्ट या [illegible] कांचे मनांत वागून जुन्या दिवाणीच्या कायद्याचे ३२७ वें कलमांत [illegible] त्यापासून व सन १८३९ [illegible] १८ [illegible] क्टाचे परिशिष्ट १ कलम १२ आणि सन १८७० चे ७ वे आक्टाचे परिशिष्ट कलम १ ह्यापासून जे फायदे होणार करून घेऊं लागले ह्या कायद्यापासून त्यास आधार मिळाल्या त्या आधारावर दाव्यांत तक्रार नाहीं असे दा[illegible] काल लवाद कोर्टाकडून [illegible] त्यास उमेद आली. पांच[illegible] ल रकमेचे लवाद निवाड्यास [illegible] क्षा २॥ पट जास्ती झाला [illegible] १००० हून कमी रकमेचे [illegible] पांचपट जास्ती झाला आ[illegible] वाडे कोर्टांत दाखल करण्या[illegible] तर पूर्वीं एक आण्याचा व आ[illegible] स्टांप होते त्याचे ठिकाणीं कि[illegible] नें फिर्यादींत जो स्टांप लागतो [illegible] निम स्टांप झाला आहे.

हा नवीन बसणारा लवाद[illegible] र स्टांप आणि निवाडा दाखल कर[illegible] अर्जावर स्टांप वाढल्यानें मिळेल [illegible] निवाडा मिळण्यास जितका खर्च [illegible] तितकाच खर्च इकडे लागणार [illegible] कारानें लोकांस लवाद निवाडे करून [illegible] कांहींच उमेद रहाणार नाहीं [illegible] द्यांत असे प्रकारचे मार्ग पाकळ[illegible] चें कारण वर लिहिलेले कायदे[illegible] तील सूचना करणारे सभासदांनीं [illegible] ल सांगितलें नाहीं. लवाद कोर्टामु[illegible] चें उत्पन्नांत ह्मणण्याजोगा कमीपणा [illegible] दीं झाला नाहीं आणि तसा [illegible] हीं झाला असें समजलें तरी लोकांत आपसांत अशीं कामें करून घेण्याची चाल वाढत चालली हें पाहून सरकारास उलटा आनंदच झाला पाहिजे आणि [illegible] हीं कोर्टें चांगले पायावर येत चालली [illegible] त्यांत सरकारचें काम फार कमी हो[illegible] पासून सरकारास कोर्टें कमी कर[illegible] हीं कमी कारतां येणार आहेत [illegible] रून आह्मी असें सुचवितों कीं लवाद[illegible] त्यासंबंधीं तरी निदान हा कायदा [illegible] र देशाचें हितास प्रतिकूळ आहे [illegible] टल्यावांचून आह्मांस रहावत नाहीं.

(पुढें चालू.)

हें पत्र [illegible] छापखान्यांत [illegible] नीं छापून प्रसिद्ध [illegible]

REGISTERED NO 6 1877.

वऱ्हाडसमाचार.

पुस्तक ११ | अकोला, रविवार ता० २३ माहे डिसेंबर १८७७ इ० | अंक ५१

वऱ्हाडसमाचाराची किंमत

	रुपये
वर्षाचे अगाऊ	६
सालअखेर	७
किरकोळ अंकास	०४
डाकहाशील	
वर्षाचे अगाऊ	१०८
,, अखेर	२

नवीन वर्गणीदार होऊं [illegible]णार त्यां-कडून आगाऊ वर्गणी यावी ह्मणजे पत्र सुरु केलें जाईल.

नोटिसीबद्दल.

मराठी, १० ओळींचे आंत	१
१० ओळींपुढें दर ओळीस	०१०६
तीच नोटिस दुसरे खेपेस	०१
इंग्लिश लिपींत दर ओळीस	०४
,, दुसरे खेपेस	०२

जाहेरखबर.

NOTICE.

THE BANK OF BOMBAY.

The Khamgaum Branch is prepared to receive Fixed Deposits on the terms noted below:

For 6 Months certain at 3 percent per-annum.

For 12 Months certain at 4 percent per-annum.

For sum of Rupees 5000. and upwards other arrangements may be made by addressing the under signed.

Harry H. Hynes.
Agent.

Khamgaum,
19 th November 1877.

नोटिस

कडतू वल्लद [illegible] सुतार रहाणार मौजे सेरा परगणे लोणार तालुके मेहेकर जि० बुलढाणा यासला सदोबा वल्लद लक्ष्मण सुतार मौजे आरेगाव परगणे मेहेकर जि० बुलढाणा. सुमार ११ वर्षे झालीं तुजला माझी कन्या नामे सोनी तिजशीं गंधर्व करून दिलें परंतु तूं गैरचालीचा ह्मणजे नाच्यामागें रहात होता आमचे कन्येची कांहीं नांदणूक केली नसतां लोणार मुक्कामीं सर्व परगण्याचे सुतार पंच जमा झाले तेव्हां तूं स्टांप कागदावर लेख करून दिला कीं, कमळाजी सुतार लोणारकर याचे शेजारीं राहून नांदणूक करीन. माझी गैरचाल दिसल्यास हीच फारकती समजावी त्याप्रमाणें तूं न करितां एक हिजडा नामें महेपती याजला तूंच मु[illegible] तुला जातीबाहेर ठेविलें. सेरे मुक्कामीं तूं आपलें पाणी शुद्ध करण्या करितां पंच जमा केले होते. अगोदर माझे लेकीची एक रुपयाचे स्टांप कागदावर फारकती सर्व पंचांची साक्ष लिहून दिली. आपलें पाणी शुद्ध केलें व दिलेली फारकती आह्मी राघोबा सुतार मेहेकरकर याज पाशीं पंचासमक्ष ठेविली होती. आतां मेहेकरास मागण्यास आलों तर राघोबा आह्मास शंभर रुपये मागूं लागला ह्मणून आह्मी तहशिलदार साहेब मेहेकर यांजकडे अर्ज दिला. तहशिलदार साहेबानीं राघोबा मजकुरास कचेरींत विच्यारितां त्यानें जाहिर केलें कीं ती फारकती मी कडतूजीस दिली. त्यावरून तहशिलदार साहेबानीं तुह्मांस बोलावून कचेरींत विच्यारतां राघोबानें दिलेली फारकती मी सेरेकर पाटील याजपाशीं ठेविली असें कबूल केलें सबब तुह्मी या नोटिसीचे मिती पासून ८ दिवसांत सरकार पाटला मार्फत ठेवलेली फारकती पाठवून देणें कारण आमचे मुलीचा गंधर्व होणार आहे दिरंग लागल्यास पाट लावून देऊं आणि जे माझे लेकीचे फारकती व आगोदरचे नवऱ्याच्या वस्ता तुह्मी खर्च केल्या त्याचा शिरस्त्याप्रमाणें दावा करण्यांत येईल. तारीख १५ माहे दिसेंबर सन १८७७ इ.

[सही] सदोबा वल्लद लक्ष्मण सुतार
याचे हातची निशाणी रेघ
दस्तुर गोविंद बाळकृष्ण रंगारी

नोटिस.

हरी वल्लद होनाजी यउतकार रहाणार मौजे निंबी तर्फ निंबें तालुके बाळापुर यास खालीं सही करणार इजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं तूं माझा लग्नाचा नवरा असून मला दहा वर्षे झालीं वागवीत नाहींस तर मी मांझे कष्ट करून पोट भरते दहा वर्षां पैकीं पांच वर्षे कष्ट करून पोट भरलें बाकीं एक दोन वर्षे मला मांदगी झाली तेव्हांपसून माझ्यांत ताकत नस त्यामुळें मी साहूचें कर्ज दरमहा ३ रुपये प्रमाणें घेऊन खाणेखर्च व लुगड्याचे सुद्धां पांच वर्षांचे रुपये १८० झाले ते रुपये व या नोटिसीचा खर्च सुद्धां देऊन मला तुझे घरीं नेऊन जगरीतीप्रमाणें संसार चालवावा अगर असें न कराल तर मी गंधर्व करीन. या नोटिसीचा जबाब ८ दिवसांत द्यावा कळावें तारीख १६ माहे डिसेंबर सन १८७७ इसवी.

[सही] सजन मर्द हरी यउतकार
निशाणी हातची बांगडी

पत्रव्यवहार

या सदराखालील मजकूर पत्रकर्त्यांच्या मतासमिळून [illegible] सतील असें समजूं नये.

रा. रा. वऱ्हाडसमाचार कर्ते यांसः—

वि. वि. महाराज मला वर्तमानपत्रें वाचण्याचा नाद असल्यामुळें नवल विशेष वर्तमान मला पहाण्यांत येतें. त्याप्रमाणें गेले आठवड्यांत तुमचे उत्तरेकडील अनुज वऱ्हाडचे मित्र पहाण्यांत येऊन फार संतोष झाला. कारण त्यांनी जुनी खोळ टाकून देऊन नूतन काया धरिली. व हस्ते परहस्ते आपल्यास रूप आणलें हें चांगलें झालें. त्यांची आरंभींची "विनंती" व नंतरची "सूचना" हीं पाहून परम संतोष झाला कारण देशमुख व देशपांडे यांचे जवळची पुरातन माहिती प्रसिद्धीस येईल. व नवीन निबंध वगैरे लिहिण्यास चांगलें उत्तेजन येऊन त्यांचा वाचकांसही बराच लाभ होईल. ही गोष्ट त्या पत्रकर्त्यांस मोठी भूषणाई होय यांत संशय नाहीं; पण पत्रकर्ते महाराज लिहावयास दुःख वाटतें कीं ते पत्रकर्ते इतकीच सुधारणा करून राहिले नाहींत तर आपल्या नव यौवनाच्या भरांत सर्व जग त्यांस तृणवत् भासूं लागलें आहे असें त्यांचे लेखाचे झोकावरून दिसून येतें. कोणी मित्र, कोणी गैरसमज, कोणी नालायक असा त्यांस भास होऊं लागला आहे. आतां पत्रकर्ते महाराज तुह्माला जो आपल्या न्यायी व दयाळू इंग्रज सरकारानीं वर्तमानपत्रांत मजकूर प्रसिद्ध करण्याचा अधिकार दिला आहे त्याचा जर आपण सदुपयोग करणार नाहीं तर तो अधिकार तुह्मास कसा पचेल याचा संशयच आहे. फार दूर कशाला ? हल्लींच सरकारचे मनांत मराठी पत्राविषयीं कांहीं संशय येऊन ते या गोष्टीची चौकशी करीत आहेत असेंही वर्तमानपत्रांतून माझे पहाण्यांत आलें ह्मणून तुमच्या प्रसिद्ध पत्रांतून जो मजकूर यावयाचा तो नेहमीं उपयुक्त विषयास अनुलक्षूनच असला पाहिजे तेणेंकरून व्हावयाचें असल्यास कांहीं तरी देशाचें हित होण्याचा संभव आहे नाहीं तर आपलेंच लिहिणें आपल्यावर फिरून तेल तूप दोन्ही टाकून धुपाटणें हातीं यावयाचें! कारण आपण थोरा मोठ्याचे वंशज असून गर्भ श्रीमंत खरे पण हल्लीं तर जिंकलेले ह्मणवितों त्यांत दुर्बळ ह्मणून राज्यकर्त्यांशीं हेका न चालगितां त्याचे मनोगतानें आपला इच्छित हेतु तडीस नेण्यास झटावें इतकाच हल्लींच्या मानानें आपला अधिकार आहे असें अल्प बुद्धीनें मला वाटतें. आतां ओंझें उचलण्याची हिंमत सर्वत्र सारखी असते असें नाहीं ती शक्तीच्या मानानें कमी ज्यास्त असते तरी पडल्या आकाशास ठिगळ कोणाच्यानें देववत नाहीं त्यावेळेस एक परमेश्वरच खरा. ह्मणून सर्वांनीं शक्तीच्या पलीकडील कामास हात घालून लज्जीत व्हावा होणें आपेक्षां आपल्या आहारी व झेपेलसें काम करून देश बांधवांस शक्तीप्रमाणें उपयोगी पडणें हे चांगलें असें मला वाटतें. ह्मणून तुमच्या बंधुजनांनीं अहंमपणा टाकून उपयुक्त होईल असा प्रयत्न करावा हें चांगलें म[illegible] तुह्मा सर्वांची मर्जी. लोभ करावा ही विनंती. कळावें तारीख १९ डिसेंबर सन १८७७ इसवी.

एक
पत्र वाचणारा.

रा. रा. वऱ्हाडसमाचार कर्ते यांसः—

वि. वि. पत्रकर्ते महाराज अलीकडे साधुमहात्म येथेच उदयास आलेसे दिसतें. दहा वीस कोसांआड. बहुतकरून साधूविषयीं अस्तारा असतो. जेथें जेथें साधू ह्मणून कांहीं रूप वसलेलि अगर फिरतें आढळतात त्यांचे मागें भक्तजनाचा मेळा वेढा घालून बसलेलाच असतो.

आतां हे भक्तजन संसारिक असतात. त्यांजवर अनेक संकटें कोसळलेलीं व कोसळणारीं असतात ह्मणून त्या संकटांचे निरसनार्थ साधु जनांचे पायीं तनमनधन देऊन शरण जातात. कारण साधुजनांचे अंगीं कांहीं अचाट शक्ती व सामर्थ्य आहे असें रामदास स्वामी, ज्ञानदेव, तुकाराम, चांगदेव इत्यादि महापुरुषांचे चरित्रांवरून मशहूर आहे. तेव्हां लोक जपतात यांत कांहीं नवल नाहीं. मात्र वर लिहिलेले महापुरुषाचे तोडीचे साधू अलीकडे विरळा असल्या कारणानें त्याचे नादीं लागणाऱ्या व आर्त झालेल्या भक्तजनांस व्हावा तसा फायदा होत नाहीं इतकेंच नाहीं तर कित्येक प्रसंगीं ढोंगीं लोक साधूचा वेष धारण करून पुष्कळ लोकांस फसवून जातात. अशींही उदाहरणें शेकडों वेळा घडून येतात.

वस्तुत; साधू पुरुषांचे अंगीं अचाट सामर्थ्य असतें पण ते व्यवहाराकडे दुर्लक्ष करितात कारण त्यांस प्राप्त झालेल्या वस्तू पेक्षां व्यवहारांतील महत्विक कामें क्षुल्लक वाटतात व परमात्म्याचे अगाध लीलेला मोहित होऊन तल्लीन होतात. आतां ते जर कशाची परवा करित नाहींत तर त्यांजपासून इतरांस लाभ कसा व्हावा ही मोठी पंचाइत आहे तरी अशा पुरुषांची अमृतदृष्टी ज्यावर पडेल तो धन्य झाल्यावाचून रहाणार नाहीं.

कारण त्यांस भूत, भविष्य आणि वर्तमान या तिन्ही काळाचें ज्ञान असतें. जें काम आपल्यास अशक्य असें वाटतें तें ते पुरुष सहज करूं शकतात. व विषारी आणि मांसाहारी प्राणी देखील त्यांस का[illegible] मधेनू सार[illegible] व्हां अशा [illegible] व्हारांत के[illegible] भव आहे.

साधु [illegible] क्ति येतं [illegible] ही हे उ[illegible] ह्या जरे [illegible] वर्षे स[illegible] कीच्या [illegible] गतें आसतां [illegible] सांत गुंतलेल्या उमेदवारांपाशीं कांहे[illegible]

धरून बसणें व त्यांचे अभ्यासांत व्यत्यय आणणें यापेक्षां त्यांचे अभ्यासास आपल्या शक्तीप्रमाणें शरीररक्षणार्थ सहाय करणें हें इतर भक्तजनांस उचित् कर्म होय.

गेले पावसाळ्यांत तुमच्या अकोल्यास एक योगाभ्यासी आले होते ते पंचाग्नि धुम्रपान इत्यादि साधनें करून पुष्कळ प्रकारचे आसनांचे प्रयोग करीत असत. तें पहाण्याकरितां लोकांची नेहमी गर्दी जमत असे व त्यापासून द्रव्य, पुत्र, दारा अशा फळांची इच्छा करीत असत असें एकतों. व तें खरें असल्यास पाळापर्यंत ज्याची पोंच झाली नाहीं अशा मनुष्यांशीं फळाकरितां झोंबी घेण्यासारखें होईल याप्रमाणें वास्तवीक योगयुक्त साधु पुरुषांसही लोक आपल्या स्वार्थाकरितां छळल्यां व त्रासवल्या वचून रहात नाहींत जसे अक्कलकोटचे स्वामी, यशवंतराव महाराज देव मामलेदार, इतक्या दूर कशाला तुमच्या अकोल्यांतच गंजांतील साधु महाराजांचे एथें असे काहीं निःसीमभक्त आढळतात कीं, महाराजांनीं कितीही रागे भरून जाण्यास सांगितलें तरी जागेवरून हालत नाहींत इतकेंच नाहीं तर त्यांस उ[illegible], मारून, उठवून देण्याचे भाग पाडतात व त्यांतच मोठेंसें भूषण मानतात. पण त्यांस अशा आपल्या हट्टानें बसल्यामुळें त्रास होतो हें मनांत सुद्धां येत नाहीं. आतां हे महाराज पोंचले आहेत ह्मणून त्यांची अमृतदृष्टी आपल्यावर करून घेण्याची इच्छा सर्वांस होणें सहाजीक आहे पण ती त्यांस प्रसन्न करून जशी साधली जाईल तशी त्रास देऊन साधणार नाहीं असें मला वाटतें मग जयविजयानीं सात जन्मांत जी ईश्वर प्राप्ती व्हावयाची ती विरोध भक्तीनें तीन जन्मांतच करून घेतली असाच नियम एथेंही लागू होत असल्यास ठाऊक नाहीं.

सुमार एक महिना झाला अकोल्यास च रामदासीचे मठांत नागपुरचे रहाणार बावा तीर्थयात्रा करीत येऊन उतरले आहेत तेथेंही लोकांची बरीच गर्दी जमत असते. बावा जाणारे लोकांस क्षेमकुशल विच्यारतात व चांगल्या मार्गाचा उपदेश करितात. हे देशकाल वर्तमानास चांगले जाणून आहेत.

हल्लीं काळीं व्यवहार व देशकाल वर्तमान यास जाणून देशाची स्थिति सुधार[illegible] झटणारे साधूंची आपल्या इ[illegible] सकता आहे. कारण त्यां[illegible] कांचा विश्वास असतो ह्म[illegible] पुष्कळ निपजून त्यांचे व[illegible] दैन्यदशा दूर व्हावी प[illegible] ईल तो सुदीना मात्र [illegible] नून भलतेंच पाखांडे [illegible] ढ्यास स्थापित करणाऱ्या [illegible] झाला पाहिजे व लो[illegible] रखून घेतले पाहिजे. प[illegible] ह्मणून माफी असावी [illegible] वा हो विनंती तारीख [illegible] ७७ इसवी,

तुमचा दास
रामात्मज.

वऱ्हाडसमाचार

मिति मार्गशीर्ष वद्य २ शके १७९९

वैद्य लोकांस सूचना.

मोठा उग्र, भयानक व उपाय न सुचूं देणारा असा जबरदस्त रोग महामारी हा होय. यास कोणी हवा, कोणी गोळी, कोणी बाखा, अशा नावानीं ओळखतात व इंग्रज लोक यास कालरा ह्मणतात. या रोगास लहानापासून थोरापर्यंत सर्व जाणून आहेत इतकेंच नाहीं तर याचें नाव काढिल्या बरोबरच कित्येकांचे अंगावर शहारे येऊन कित्येकांस तर दहा वीस कोसांचे अंतरावर ती आल्याची वार्ता ऐकून तशा भावनाही होऊं लागतात. यावरून व या भयंकर रोगाची एक वेळां सांथ सुरू झाली ह्मणजे थोडक्याच मुदतींत लक्षावधि मनुष्यप्राण्यांचे बळी पडतात यावरून हा रोग मनुष्यास कशा प्रकारें ताप देणारा आहे हें उघड होतें. इतर रोगांचें औषधोपचारानें जसें निरसन करतां येतें तसें या रोगाचें होत नाहीं. ह्मणून दीर्घउद्योगी, परोपकारी, व देशहितैषी वैद्य लोक याचे निरसनार्थ औषधी शोधून काढण्याचे प्रयत्न करीत असतीलच तरी त्यांस उत्तेजन यावें व तेणेंकरून या दुष्ट रोगावर रामबाण औषध लागू पडल्याचें सिद्ध होऊन सर्वांस त्याचा फायदा व्हावा एतदर्थ फ्रान्स देशांतील ब्रेन्ट नावाच्या एका उदार गृहस्थानें १६०००० रुपयांचें बक्षीस देण्याविषयीं आपल्या व्यवस्थापत्रांत लिहून ठेविलें आहे त्यांत शर्ती आहेत त्या येणेंप्रमाणें:—

१ महामारीच्या तावडींत सांपडलेल्या लोकांपैकीं बहुतेक बरे होतील असा औषधोपचार दाखविला पाहिजे.

२ ज्यांचा प्रतिबंध केला असतां महामारी हा रोग उद्भवणार नाहीं अशी रोगोद्भवाचीं कारणें दर्शविलीं पाहिजेत.

३ जशा देवी काढविणें हा आंगच्या देवी येण्यास प्रतिबंध करितो तसा महामारीच्या रोगास निश्चयानें प्रतिबंध करील असा उपाय दाखविला पाहिजे.

आतां या असाध्य रोगावर रामबाण औषध सांपडून सदर्हू कारणांचा शोध लवकरच लागणार नाहीं असें सदर्हू फ्रेंच गृहस्थास वाटून त्याच व्यवस्था पत्रकांत त्यानें दर वर्षीस या रकमेचें व्याज सांथ येण्यासारख्या रोगासंबंधानेंस होणाऱ्या गजकरण, नायटे इत्यादि रोगांचें कारण व त्यास उपाय शोधून काढणारास बक्षिस देण्याचें लिहून ठेविलें आहे ते असें:—

४ मुख्य बक्षिसाच्या उत्पन्न होणाऱ्या वार्षिक व्याजाची सर्व रकम ज्यास बक्षिस मिळविणें असेल त्यानें सांथ येण्यासारख्या रोगांची कशापासून उत्पत्ति आहे व ते कशानें वृद्धि पावतात, त्यांस अमुक पदार्थ कारणीभूत आहेत असें निरनिराळ्या प्रकारांनीं सिद्ध करून दाखविलें पाहिजे.

५ गजकरण नायटे वगैरे अतिशय कडू सुटणारे रोगांवर खात्रीचें औषध अथवा ते रोग उद्भवण्याचीं कारणें दाखवावीं.

येणेंप्रमाणें सदर्हू बक्षिसाबद्दल अटी आहेत त्या पुऱ्या करून आमचे वैद्य लोकांनीं प्रयत्न करणें व बक्षिस मिळविणें चांगलें आहे तेणेंकरून अशाप्रमाणें मोठ्या रकमेच्या बक्षिसाचा लाभ होऊन दिगंती कीर्ति होईल आणि या भयंकर व दुःखदायक रोगाचे तीव्र वेधनेपासून आपल्या बंधु वर्गास सोडवून सुखी केल्याचें श्रेय येईल.

आपल्या कडील जुने लोक जरी ह्मणतात कीं, महामारीचा रोग पूर्वीपासून इकडे नव्हता हा अलीकडेच आला तरी इंग्रज लोक ह्मणतात या रोगाची उत्पत्ती हिंदुस्थानांतच आहे त्याप्रमाणें हा रोग जर इकडीलच असला तर आपल्या जुनाट वैद्यक ग्रंथांत त्यावर उपाय ही आपले पूर्वजानीं योजून ठेविला असेल. अगर नूतनोत्पन्न असला तरी त्याचा नाश करणारी वनस्पति इकडे असेल. आतां तें शोधून काढणें व सिद्धी मिळविणें हें त्यांतील माहितगारांचें काम आहे इकडे त्यांनीं लक्ष द्यावें असें आह्मी इच्छितो.

अनागोंदी संस्थाचा हक्कसंबंध.

बलारी एथून ता० ९ दिसेंबरचे तारेंतून मुंबईगयाझेट पत्र कर्ते यांस खबर आली कीं, सन १८७२ च्या नोवेंबर महिन्यांत मद्रास सरकारानें बेलारीचे नरसया देवरायलु यांस संस्थान अनागोंदी एथील महाराजाचे जागेस खरे हक्कदार वारस ठरवुन हुकूम केला कीं, त्यांच्या पूर्वजास इंग्रज सरकारांतुन मिळत असलेली नेमणूक नरसिमा देवरायलु यांस देण्यांत यावी. सदर्हू वारसाची मान्यता व नेमणूक देण्याबद्दलचा ठराव हिंदुस्थान सरकारानें कायम केला. अनागोंदीच्या इस्टेटीचा कांहीं भाग निजाम सरकारचे हद्दींत असून तो हैदराबादचे दिवाण साहेब सर सालरजंग यांची जी कमळदुर्ग येथें खासगी जहागीर आहे तिच्या शेजारीं आहे. नरसिमाचा हक्क मान्य करण्याविषयीं निजाम सरकारास हिंदुस्थान सरकारानें रेसिडेन्ट मार्फत विच्यारलें होतें; परतु पांच वर्षां पूर्वीची मान्यता लौकरच ठराव करून टाकू अशा निजाम सरकारच्या अभिवचनांत आजपर्यंत तकून राहिली. ती हिंदुस्थान सरकारानें कायम केलेली नेमणूक या महिन्यांत सर सालरजंग यांनीं नाकारली. व नरसमा याजपासुन शिक्का, किल्या, व सरकारी कागद पत्र बलात्कारानें हिरावून घेऊन निजाम सरकारच्या हद्दींतून त्यास जलद निघून जाण्याविषयीं हुकूम केला आहे व अनागोंदी संस्थानच्या माजी महाराजाच्या कुटुंबांतिल दुरचा नातेवाईक एक मनुष्य निजाम सरकारानीं त्या गादीचा वारस ठरवून संस्थानचे वसुलाचें बंदोबंदीचें काम आपल्या अधिकाऱ्यानीं करावें असा हुकूम केला आहे.

ही बंगियाझेटची ता[illegible] सेल तर याचा परिणाम [illegible] जाईल हें आमच्यानें आ[illegible] त नाहीं. प्रेमानें व शांतते[illegible] जसें चांगलें व मजबूद हो[illegible] व जलदीनें होत नाहीं [illegible] उभय सरकारांचे दरम्यान [illegible] शांची बरींच कारणें उद्भवूं [illegible] त व कुरबूर सुरू आहे ह्मणू[illegible] ग साहेबांनीं इतकी जलदी [illegible] सतो. मग तसें करण्यास त्यांस [illegible] चे सबळ प्रमाण असेल तर [illegible] तेंही असो. अशा क्षुल्लक का[illegible] भय सरकारचे प्रेमभावांत अंत[illegible] णजे झालें.

लढाई संबंधी वर्तमा[illegible]

लंडनचे तारीख १४ चे ता[illegible] मजते कीं प्लेव्हना शहर रशिया[illegible] त झाल्यामुळें इंग्लंडांत फार [illegible] उत्पन्न झाली तेथील राणी सा[illegible] ऐकून विस्मय झाला. आशावया[illegible] न्सिल सभा भरली होती व त्यांत [illegible] झाला कीं रशियन सरकार कोणत्या [illegible] वर तह करणार त्या शर्ती टर्कीस [illegible] नकारक आहेत कीं काय हे [illegible] द्यावें.

तारीख १६ डिसेंबरचे तारेनें [illegible] कीं [illegible] स[illegible]

[illegible]

युरोपांतील सरस्थानानीं तहनाम्याबद्दल पूर्वीं हमी घेतली होती त्यांकडे मध्यस्थी करण्याबद्दल तुर्कस्थानचे सुलतान यांनीं जो खलीता पाठविला होता. याचा हेतू सिद्धीस जाणार नाहीं असा लोकांत समज झाला आहे.

रशियन फौज एलिना एयून वेद्रोव्हा नामे शहरावर जात आहे

मध्यस्थी करण्याबद्दलचें तुर्कस्थानचें ह्मणणें जर्मनीनें नाकारलें.

त्रिब्रोव्हा व अर्डापडलो हीं शहरें रशियन फौजेनें बळकाविलीं.

इद्रोपोलि आणि सोफिया या दोन शहराचे दरम्यान रशियाची कांहीं फौज आली होती तिजवर तुर्क लोकांचें सैन्यानें हल्ला करून मागें हटाविलें.

.वऱ्हाड.

मुनसफाच्या नवीनें जागा होण्याबद्दलचें सांगशन पास होऊन आलें व येत्या जानेवारींत अगर फेब्रुवारींत सदर्हू बद्दलच्या नेमणुका होऊन कोर्टें सुरू होतील अशी या महिन्यांत वदंता उठली आहे. व ती आह्मी तारीख ९ डिसेंबरचे अंकांत प्रसिद्ध केली आहे. यासंबंधी आह्मास हल्ली असें समजतें कीं या वदंतेस कांहीं आधार नाहीं. सांगशन अजून मुळींच आलें नाहीं. आतां यथाकदाचित इतक्यावर आलें तरी सदर्हू कोर्टांची स्थापना जानेवारी अगर फेब्रु[illegible] तरी या कोर्टांची स्थापना झाली ह्मणजे एक्स्ट्रा अ. कमिशनर हे सर्व मुनसफ होतील व याशिवाय हुशार असे तहशिलदार, व [illegible]ल,व क्लार्कआफ धी कोर्ट यांच्याहीं सदर जागावर नेमणुका होतील. ह्मणून ती नेमणूक मे. जोन्स साहेब बहादूर हे योग्यतेनें करतील अशी सर्वांस आशा [illegible]

डब्ल्यू बी जोन्स साहेब कमिशनर [illegible]स्वारी यवतमाळ जिल्ह्याची वगैरे [illegible] करून गेल्या आठवड्यांत उमरावतीस जाऊन दाखल झाली. पूर्ववऱ्हाड [illegible]यांची तपासणी आटोपली. आ[illegible] बहादुरांची स्वारी पश्चिम वऱ्हाडच्या तपासणीकरितां नानाळची सुटी स[illegible]ईल असें वाटतें.

[illegible] ज्युडिशियल कमिशनर साहेब बहा[illegible] बुलढाणाकडून यवतमाळ जि[illegible] आहे तो जानेवारी महिन्यांत [illegible]हील असें ऐकतों.

[illegible]या सुटीनिमित्त उद्यापासून [illegible]वारी सन १८७८ पर्यंत [illegible] करन्सी आफिस व हैस्कुल [illegible]ल.

[illegible] कमिशनर साहेब यांची [illegible] तालुक्यांत भोन मुक्कामीं [illegible]तें. व तेथें साहेब बहादुर [illegible] थोडी निघाली होती असें [illegible] ऐकतों.

मे. फ्यारर साहेब बहादुर आसि- कमिशनर पिंजर मुक्कामीं व मे. दस्तुर वहिमनजी जामासजी साहेब असि. कमिशनर बाळापुर तालुक्यांत आहेत असें कळतें.

राव बहादूर नारायणभाई दांडेकर विद्याखात्याचे डायरेक्टर या आठवड्यांत आफिशियल कामीं मे. कमिशनर साहेब यांचे पाचारण्यावरून उमरावतीस गेले होते ते [illegible] शुक्रवारीं येथें परत आले. आतां पांच चार दिवसांनीं पुन्हा फिरायास जातील.

मुंबई म्याट्रिक्युलेशनच्या परीक्षेंत यंदा २१७ उमेदवार पास झाले त्यांत आमचे एथील हायस्कुलांतील ३ विद्यार्थी पास झाले त्यांची नावें येणें प्रमाणें:— रा. रा. बाळकृष्ण बळवंत सुळे, रा. रा. गंगाधर बाळकृष्ण आपटे व रा. स. रामचंद्र भास्कर जयवंत. दोघांची मराठी व इंग्रजी भाषेंत परीक्षा होऊन जयवंत याची फारशी व इंग्रजी भाषेंत उतरली. एकंदरयंदा अकोल्याचे हैस्कुलचा रिझल्ट बरा झाला ह्मणजे इंग्रजी विषयांत जे पास झाले ते तितके सर्व पुढीलही सर्व विषयांत पास झाले हें पाहून आह्मास परमसंतोष वाटतो.आतां उमरावती हायस्कुलांतून यंदा एकही विद्यार्थी पास झाला नाहीं ह्मणून वाईट वाटतें तरी याबद्दल तेथील हल्लीचे हेड मास्तर रा. रा. विष्णु मोरेश्वर महाजनी यांजवर शब्द येऊं शकत नाहीं कारण त्यांची तेथें नेमणूक होऊन लवकरच विद्यार्थी परीक्षेस [illegible] ५५८ होते.

मे. अर्देसर दिनसाजी एथील तहशिलदार यांना फर्स्टक्लास सिव्हिल जज्जाचा अधिकार मिळाला. त्याच प्रमाणें मे. एदल जी साहेब अव्वाची हे बाशमास आहेत तोंवर अगर दुसरा हुकूम होईपर्यंत १०० रुपये पावेतों अकोलें तालुक्यांतील दिवाणी दावे फैसल करण्याचा अखत्यार मिळाला, असें रे. आ. वरून समजतें हें ऐकन आह्मास संतोष वाटतो!

मंत्रसाधनी— येथें मारुतिबुवा या नावाचे मूर्तिजापूरचे प्रसिद्ध मंत्रसाधनी ह्या दोन तीन आठवड्यापासून लोकांना कांहीं चमत्कार दाखवूं लागले आहेत. ते दगडाची साखर करितात, पाण्याचें दूध करितात, दगडाचा नारळ करितात. असें विषयीं त्यांनीं कांहीं वेडगळ लोकांची खात्री केल्यावरून बरेच भक्त यांच्या नादीं लागले आहेत. परवा त्यांनीं कांहीं मंडळीस साखर चारोळ्याचा प्रसाद दिला त्या चारोळ्या करितां लहान लहान त्यांनीं प्रथम दगड आणविले होते. पण आमच्या अनुभवास असें आलें कीं, बुवा साहेबा जवळ मंत्रसामर्थ्यापेक्षां हस्तचापल्य जास्त आहे. पण तेंही त्यांना बेमालूम साधत नाहीं व आंच्या कार्तीविषयीं शंका निवारणार्थ त्यास प्रश्न केला असतां तबेयत जाते! उ. अ.

उमरावती येथील कांहीं व्यापारी मंडळीनें गाई कसायाकडे जाऊन त्यांचा वध होतो तो न व्हावा ह्मणून एक मंडळी स्थापन केली व वर्गणी जमा करीत आहेत. ह्या कृत्यास आजपर्यंत १००० रुपये जमले.-या मध्यें खालीं लिहिलेली मंडळी आहे; शेट ताराचंद दुकान गणेशदास ठाकूरदास, मे. काल्याबक्ष पीरमहमद भाई, शेट रामनारायण दुकान शिवलाल मोतीलाल, तखतमल बछराज, मुळुखचंद कस्तुरचंद, मुळुखचंद चतुर्भुज, श्रीकिसन आनंतराम, रामविलास, किसनलाल मोहनराज, गणेशदास बुलाखीदास, बहिरवदास व आणखी ह्या शिवाय पुष्कळ मंडळी आहे. ह्या कामा[illegible] येथील तहशिलदारानीं फार मदत केली. ह्या स्तुत्य कृत्याबद्दल सर्वांचे आभार मानणें रास्त आहे. प्र. सिं.

नोटिस.

नजूभाई मोमीन रहाणार मौजे देऊळघाट तालुके चिखली जिल्हे बुलढाणें याशी खामगावाहून श्रीराम सालिग्राम याजकडून लिहिण्यास कारण कीं, तुह्मास रजिस्टर पत्रांत चिठ्ठीमध्यें हिशेब संवत १९३४ कार्तिक शुध्ध १ पावेतों रुपये ३६१४॥≡ तुमचेकडे खातेबाकी निघाले तो हिशेब तुह्मास पत्रांतून पाठविला होता तें पत्र तुह्मी घेतलें नाहीं. याचा सबब काय व रुपये २९ व वकिलास तुह्मी दिले ते हिशेबांत मजरा धरले गेले नाहींत ते वजा जातां बाकी रुपये ३५८९॥≡ तुह्माकडे आमचे घेणें निघाले आहेत. ते व्याजासुध्धां चुकते ही नोटिस पावल्यापासून आठ दिवसाचे आंत रुपये पटवून द्यावे जर रुपये न आले तर शिरस्त्याप्रमाणें तजवीज केली जाईल. फिर्याद करून कोर्ट खर्च व या नोटिशीचा खर्चासुध्धां रुपये घेऊ. कळावें- तारीख २२ माहे डिसेंबर सन १८७७ इसवी.

(सही) श्रीराम सालिग्राम दस्तुर दयाराम गुमास्ते.

नोटिस.

जानराव हणमंत चौथाई जहागिरदार टुणकी यास खालीं सही करणार याजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं सन १२८६ फसली सालचा माझा ऐवज ह्या कालवर मिळत नाहीं करितां विनंतीनें कळवितों कीं अजमासे ऐन रकम ८९८८—। शिवाय दोन वर्षांचें व्याज शेकडा १॥ प्रमाणें १९७ एकूण रुपये १०९५॥—। नोटिस पावल्याचे तारखेपासून ८ दिवसांत आह्मास देऊन निकाल करावा यामप्रमाणें आपलेकडून न झाल्यास कोर्टमार्फत तजवीज केली जाईल त्याचा खर्च आपणावर पडेल. या नोटिसीचा खर्च आपले माथीं आहे कळावे तारीख २१ माहे डिसेंबर सन १८७७ इसवी.

[सही] विनकराव, वामणराव व हणमंत केशवराव जहागिरदार वहिवाटदार विनकराव दस्तूर खुद

नोटिस.

परशराम वल्लद राघोजी जिनगर रहाणार तालुके अकोला जिल्हा मजकूर यास खालीं सही करणार याजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं तूं माझे लग्नाचा नवरा असून सुमारे १० वर्षें झालीं मला तूं आपले एथें नेत नसून मजबरोबर संसार करीत नाहींस. हल्लीं माझे संसार प्रपंच करण्याचे दिवस असून अगदींच माझें नाव घेत नसून अकोट मुक्कामीं माझा भाऊ पुंजाजी यांणें सर्व पंच जमवून तुला बोलावणें पाठविलें व मला तूं न्यावेंस याबद्दल बहुत प्रकारें पंचांनीं तुला समजाविलें परंतु तूं समजला नाहींस व जातीची परवाही केली नाहींस यामुळें जातवाल्यांनीं तुला जातीबाहेर तुझ्या अयोग्य वर्तनामुळें टाकिलें आहे. तरी तूं मला आपले एथें नेलें नाहींस. अकोट मुक्कामीं सर्व पंचांस माझा भाऊ पुंजाजी यांणीं स्टांप कागदावर करारनामाही लिहून देऊन त्यांत असें स्पष्ट लिहून दिलें आहे कीं जर तूं मला न नेलेंस तर पंचानीं मला आज्ञा करावी ह्मणजे मी माझे बहिणीस दुसरा पाटाचा नवरा करून देईन व यांप्रमाणें तुलाही पंचानीं कळविले असतां आज तीन वर्षें सात महिने झालें मी तुझे नेण्याची वाट पाहून आहे परंतु तूं नेले नाहींस आणि एकदम बाळापुर मुक्कामीं येऊन दुसरें लग्न हिराजी जिनगर साखरखेडकर याच्या मुलीशीं लावण्याकरितां गेले शुक्रवारीं एथें आलास व ऐन लग्नाचे समयीं एथील सर्व पंचांनीं व माझा भाऊ पुंजाजी व खुद्द मी असे लग्न समयीं तुला चांगलें प्रकारें समजाविलें असतां तूं कोणाचें न ऐकून स्पष्ट जबाब दिला कीं मला पंचाची द बायकोची जरूर नाहीं व मी कधींही तुला वागविणार नाहीं. शुक्रवारीं लग्न विधी होण्याकरितां एथील पंचानीं तुला हरकतही केली व लग्नसमयीं एथील ब्राह्मणही आला नाहीं यामुळें एथें विधीयुक्त लग्न न होतां तूं तो खेडेकराची मुलगी घेऊन लग्नाकरितां अकोल्यास निघून गेलास परंतु मला बरोबर नेलें नाहींस तुझी मर्जी. मी आतां तुला या नोटिसीनें स्पष्ट कळविलें कीं जर तूं मला नोटिस पावल्यापासून १५ दिवसांत घेऊन न गेलास तर मला दरमहा पांच रुपयेप्रमाणें खाण्याची तजवीज करून द्यावी तसें न होईल तर तूं मला दुसरें लग्न करतेसमयीं सर्व पंचाचे समक्ष व ब्राह्मणाचे समक्ष जबाब दिलास कीं तूं पाहिजे तसें कर मला तुझी जरूर नाहीं अशा जबाबावरून मला मोकळीक होत नाहीं सबब मी नोटिस दिली आहे तर सदर्हू प्रमाणें दोन गोष्टी तुझे कडून घडून न आल्यास १५ दिवसा नंतर मी माझे सुखाकरतां व प्रपंचाकरितां दुसरा पाटाचा नवरा करीन. हे खात्रीनें समज. व सात आठ वर्षें झालीं माझे भावाचे एथें मी माझा निर्वाह केला त्याबद्दल दरसाल ३० रुपये प्रमाणें २४० रुपये माझ्या पोटगी खर्चाबद्दल तुजकडून घेण्याची तजवीज करीन याप्रमाणें तुजकडून कोणतीच गोष्ट १५ दिवसांत न घडून आली व नोटिसीचा जबाबही आला नाहीं तर हीच फारकत असे समजून मी पाटाचा नवरा करीन मग मजवर तुझा हक्क कोणत्याही प्रकारें नाहीं हें खात्रीनें सहजावें. या नोटिसीचा खर्च तुला द्यावा लागेल. कळावें तारीख २१ डिसेंबर सन १८७७ इसवी.

(सही) मुली मर्द परशराम जिनगर वस्ती पेठ बाळापुर निशाणी खुद्द हातची बांगडी.

वर्तमानसार

वायव्य प्रांतांत ता. ९।१० मिनहूस उत्तम पर्जन्य पडला; मीरत, रोहिलखंड, शितापुर, लखनो आणि फैजाबाद एथें खूपच पडला. या पावसानें तिकडील रब्बीच्या पिकाबद्दलची काळजी बरीच नाहींशी झाली.

मेटस एथें कांहीं इंजिनियर लोकांची मंडळी विद्युलतेच्या योगानें प्रकाश पाडून दोन कोसांवरील माणसें स्पष्ट ओळखितां यण्यासारख्या यंत्राचे प्रयोग करून पाहात आहेत. या नवीन साधनाचा लढाईंत फार उपयोग होणार आहे.

पंजाबांत सुलतानपुर एथें कांचेच्या बाटल्या करण्याचा कारखाना निघणार आहे.

मुंबईचे गव्हर्नर यांस पंजाब व राजपुताना हिंडून झाल्यावर नैसराय यांनीं कलकत्यास बोलाविलें आहे. इं. प्र.

युवराज प्रिन्स आफ वेल्स यांचे द्वितीय चिरंजीव प्रिन्स जार्ज यांस नौकाशास्त्रांत घालणार असें ह्मणतात.

मद्रास इलाख्यांतील बलारी जिल्ह्यांत दुष्काळाप्रीत्यर्थ १,१३,००,००० रु. खर्च पडले असून नक्की हिशोब फक्त २५००,००० रुपयांचा लागतो. बाकीच्या रुपयांची चवकशी करण्याकरतां सरकारांतून लवकरच एक कमिशन बसणार आहे. [illegible] कोठें?

[illegible]

फायदा झाला.

बलूनवाले मि. लिन हे हल्लीं दक्षिण हैदराबादेकडे असून सर सालरजंग यांनीं त्यांस बराच आश्रय दिल्याचे कळतें.

टर्की व रशिया यांजमध्यें इंग्लंड पडल्याशिवाय तह व्हावयाचा नाहीं असें मि. हार्डी यांनीं बोलून दाखविलें.

एक बातमीदार ओसमन पाशाचें असें वर्णन करतो कीं, याचें वय ४५।४६ वर्षांचें आहे. हा फार उंच नसून ठेंगणाही नाहीं. रुपानें झमदा असून शरीराचा बांधा भव्य दिसतो. याला फार बोलण्याचा व लिहिण्याचा कंटाळा आहे. युरोपियन लोकांस हा मुळींच मानीत नसे. हा फारसा देवभोळा नाहीं. एकंदरींत सर्व तुर्कांत असा मनुष्य सांपडणें विरळा.

रावब. दादोबा पांडुरंग यांस स्टेट सेक्रटरी यांनीं पतंजलीचें महाभाष्य, कायताचें भाष्यप्रदीप, नागोजी भटाचें भाष्यप्रदीप व नागोजी भट्टाचें भाष्यप्रदीपोद्दियत हीं बक्षिसा दाखल पाठविलीं आहेत. हे ग्रंथ पाठविण्याचें कारण आमचे रावब. भाषाशास्त्रांत अगदीं निपुण असल्याची चहूंकडे प्रख्याती आहे एवढ्याच करतां असावें असें वाटतें.

गेल्या अक्टोबर महिन्यांत सिंध बंदरांतुन २,९२,६२८ रु. चे व मुंबई बंदरांतुन २,८९,९२७ रु. चे गहूं बाहेर गेले. अ. द.

हिज एक्सेलन्सी दी राईट ऑनरबल एडवर्ड राबर्ट लार्ड लिटन जी. एम. एस. आय. व्हाईसराय आणि गव्हरनर जनरल आफ इंडिया.

(मागील अंकावरून पुढें चालू.)

सूचना करणारे सभासदांस ह्या विषयाबर पूर्वी कायदे कस कसे झालेले आहेत ह्या गोष्टीकडे त्यांचें लक्ष पोहोंचलें नसावें असें अनुमान ते कांहींच बोलले नाहींत ह्यावरून होतें. पंचांकडून निवाडा करून घेण्याची चाल इसर मराठी राज्यांत सर्वत्र ठिकाणीं आढळत नव्हती असें कचित; देशाचे संबंधाचे सर्व वाद गांवकरी अगर जातींतील अगर धंद्यांतील पंचांकडून तुटत असत, यांजकडे असले तंटे पक्षकार स्वतः अगर कधीं कधीं सरकारही पाठवीत असे. पगारी लोक निवाडे करण्यास ठेविलेले फारच कचित आढळतात, व हीच वहिवाट ब्रिटिश सरकारचें राज्य झाल्यावरही कांहीं दिवस चालू होती. सन १८२७ सालापर्यंत सरकारी कामगार देण्याघेण्याचे सर्व दावे पंचांकडे पाठवीत असत व त्यांचे निवाडे आमलांत अणण्याचें एवढेंच काय तें अधिकाऱ्यांचें काम असे व ज्या वेळेस सन १८२७ चे कायदे झाले त्या वेळेस पंचांकडून निवाडे करून घेण्याचें काम हें विशेष महत्वाचें आहे. अशा संबंधानें त्याक-

[illegible]

च्छा दर्शविली असतां त्यांणीं कबूल करून निवाडा करावा अशा विषयीं ठराव केला आहे. राजिनामा अगर जबाब ह्यांनर मुळींच स्टांप नव्हता, आणि ज्या ज्या मार्गानें चौकशी खरी होईल आणि सत्य बाहेर निघेल अशा मार्गास पंचांस मदत करण्याविषयीं सर्व दिवाणीकोर्टांस त्यांच्याकडून जी जी मदत होईल ती ती देण्याविषयीं हुकूम दिले होते. निवाड्यासही स्टांप नव्हता आणि ते दिवाणी कोर्टांत दाखल केले ह्मणजे कोर्टाचे निवाड्या प्रमाणेंच त्यांची योग्यता होई. व त्याजवर अपील नसे. सन १८५९चा आक्ट ८ होई तों पर्यंत हे सर्व अधिकार चालू होते परंतु, ह्या कायद्यानें मागील कायदा रद्द झाला पंचांनीं सांगितल्यास साक्षिदारही हजीर करण्याविषयीं दिवाणी कोर्टांस हुकूम होता तो रद्द केल्यामुळें व त्यांनीं पंचांचें काम पतकरूं नये असा ठराव झाल्यामुळें पंचांचें काम सहजच मागें पडलें; तथापि सदरहू कायद्याचे ९८ कलमावरून आपसांतील तंटे मिटविण्यास बरेंच उत्तेजन दिलें होतें. कारण त्यांत मुद्दे काढण्यापूर्वीं फिर्यादीचा आपसांत निकाल झाला असतां वादीस फिर्याद अर्जाचा स्टांप सर्व परत देत असत व मुद्दे काढल्या नंतर आपसांत निकाल झाला असतां फिर्याद अर्जापैकीं निमे स्टांप परत देत असत. लवाद निवाड्यास स्टांपाची बिलकुल जरूर नव्हती तोंवर त्याचे अर्जावर मात्र आठ आण्याचा स्टां-

प होता. पुढील स्टांपाचे कायद्यानें एकामागून एक हे अधिकार कमी केले. १८६२ चे १० वे कायद्यानें सन १८५९ चे ८ वे आक्टाचे ९८ कलम रद्द केलें व आपसांत तडजोड झाल्यास फक्त अर्धा स्टांप परत द्यावा असा ठराव केला. हाही अधिकार १८७० च्या सातव्या कायद्यानें नाहींसा केला त्यावरून कांहींच परत मिळूं नये असा ठराव झाला. सन १८६९ चे १८ वे आक्टाचें परिशिष्ट १ कलम २२ वरून लवाद निवाड्यावर पहिल्यानेंच स्टांप [illegible] विला व तोच कायदा सध्यां चालू आहे. ह्या सर्व मागील हकिकतीवरून आपल्यास असें दिसून येईल कीं, पंचांकडून निवाडे होण्याचे कामास एका मागुन एक आज वर्षेपर्यंत अशा हरकती आल्या कीं शेवटीं आपसांत निवाडे होण्याचें काम पूर्वीं जे सर्वत्र आढळत होतें तें आतां एखादे ठिकाणीं दृष्टीस पडेल तर कोण जाणे! तथापि गेल्या दोन तीन सालांत दिवाणी कोर्टांपेक्षां लवाद कोर्टांस स्टांपाचा खर्च कमी असल्याकारणानें पंचाईतीची चाल पुन्हा जिवंत होण्यास लोकांस उत्तेजन आलें व ती हाल चाल करूं लागतें न लागतें इतक्यांतच जर सरकारानें तीस प्रतिबंध केला आणि सावकार व कर्जदारी रयत यांस त्यांचे इच्छेविरुद्ध सरकारी कोर्टांत जाणें भाग पाडिलें तर हें पूर्वीं सांगितल्याप्रमा-

[illegible]

आपसांत तडजोड करण्याचे कामास हरकत आणली. अशा प्रकारें लवाद निवाडा करण्यास हरकती येणार; हें त्यांच्या दुर्दैव स्थितीस आणखी एक महान भारेंच आलें आहे असें ते समजतील. मि. पेडर साहेबांनीं आपले मिनिटांत असें लिहून ठेविलें आहे कीं, सन १८७२ सालीं एकंदर दाव्याचे रकमेवर शेंकडा १६ रु. प्रमाणें स्टांपाचा खर्च निघतो आणि स्टांप व कोर्टफीचे कायद्याचे योगानें रयतेवर २५ लाख रुपये कर ज्यास्ती बसला आहे एवढ्यासाठीं त्यांस न्याय स्वस्त दरानें मिळेल असें करणें फार आवश्य आहे. सन १८७४-७५ सालांत जे राइट कमिशन नेमिलें होतें त्याचे विचारण्यावरून मेहेरबान नार्मन सा. पुण्याचे कलेक्टर व मेहेरबान बास्तल साहेब अहमदनगरचे कलेक्टर यांजकडूनही अशाचप्रकारचे अभिप्राय मिळे आहेत. बास्तल साहेबांनीं असें लिहिलें आहे कीं, रयतेस हे कायदे पावलों पावलीं आडवितात ह्या कमिशनच्या रिपोर्टाच्या १०३ पानांत असें ह्मटलें आहे कीं, दाव्याचे विलक्षण खर्चामुळें कर्जदार लोकांवर फारच जुलूम होतो दाव्याचे निकालाकरितां जो रास्त खर्च होईल तेवढा घेतल्यास ठीक आहे. परंतु स्टांप आणि कोर्टफी पासून जें उत्पन्न होतें यांतून अव्वल कोर्ट व अपीलकोर्ट यांचा खर्च भागतो इतकेंच नव्हे तर फक्त मुंबई इलाख्यास [illegible] त.

या अनान्वित स्टांपाबद्दल [illegible] सावकारास स्टांपाचे खर्च [illegible] यांश रकम देखील परत [illegible] आणि याचप्रमाणें देशांत [illegible] त्याजवर उत्पन्न होणारे [illegible] तें, आणि देश दिवसा [illegible] होत चालला आहे. दक्षिण [illegible] कमिशनचे रिपोर्टांतील [illegible] अपेंडिक्स (अ).

आतां बॉसवेल साहेब [illegible] स्टांपाचे संबधानें जो गहन [illegible] उदाहरणें घेतांना असें [illegible] माझें ह्मणणें अरी आजचे [illegible] णार नाहीं तथापि माझ्या [illegible] पक्की खात्री आहे कीं, प्र[illegible] णें पंचांकडून दाव्याची [illegible] ची पुनः चाल काढली [illegible] योग होईल, आणि ते लो[illegible] डेल, यांत तिळभर संशय [illegible]. आपण एल्फिस्टन साहेबांचा उपदेश [illegible] ता तर ही चाल आपण [illegible] नसती. मे० वेडवर्न साहेब, [illegible] दकोर्ट स्थापलें त्या प्रसंगीं [illegible] तांना असें बोलले कीं, आ[illegible] चाल फार आवडते आणि [illegible] तडजोड करण्याची रीत [illegible] आणि शहाणपणाची आहे [illegible] तों. ही चाल हिंदुस्थानास [illegible]

[illegible]

ब शेजाऱ्यांत परस्पर तंटे [illegible] बडोद्यास सर. टी. माधवराव [illegible] काम चालविण्याकरितां [illegible] आहेत, त्यांत पुण्यांतील लवाद [illegible] न ज्या ज्या सूचना करण्यात [illegible] सर्व घेऊन पंचायतींत आपसात [illegible] होण्यास अनुकूळ असें त्यांनीं [illegible] आहेत. मद्रास इलाख्यांत [illegible] नि तालुका पंचाईतीची [illegible] कारची लवाद कोर्टासारखी [illegible] १८१६ चा कायदा ५ [illegible] तयील पंचायती कोर्टांस [illegible] करून दिल्या आहेत ह्या [illegible] म आहेत. आमच्या समजुती[illegible] लाख्यांतील पंचायतीकडून [illegible] होत नाहींत, असें असून [illegible] कारानीं जर त्यांचे कामांत [illegible] घातल्या नाहीं, तर तेथें [illegible] कित्येक फार उपयोगी पंच[illegible] आहेत त्यांविषयीं ही विनंती [illegible] करून कमील अशी खात्री [illegible] स्टांप वाढविण्याविषयीं जो [illegible] ला आहे तो पुनः होणार [illegible] शा करितो.

[illegible] कोला एथें [illegible] [illegible] डेराव [illegible] [illegible] सिद्ध केलें.